

Yıl: 16 Sayı: 56 2006/1

TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından üç ayda bir yayınlanır.

Yerel Süreli Yayın

Mimarlar Odası İzmir Şubesi Üyelerine ücretsiz gönderilir.

Yayınlayan:

Mimarlar Odası İzmir Şubesi adına;

Yayın Komitesi

Sahibi: Tamer Başbuğ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Nilüfer Çınarlı

Grafik Tasarım:

Ömer Can Bozkurt

Yayın Komitesi:

T. Didem Akyol Altun

Tamer Başbuğ

Nilüfer Çınarlı

Şeniz Ergeçgil Çıkış

Ébru Türkdamar Diktaş

Erdal Onur Diktaş

Özgür Dinçer

Galip Ergeneçi

Zehra Akdemir Ersoy

Hikmet Gökmen

Eser Gültekin

Fatma Gündoğan

Güngör Kaftancı

Emel Kayın

Nezihat Köşklük

Sevgi Molva

Gürhan Tümer

İnci Uzun

(Soyadına göre alfabetik)

Yayın Yeri:

1456 Sokak No: 8/10 Alsancak -İZMİR

Tel : (232) 421 89 95 - 422 26 61

Faks : (232) 463 52 12

e-posta : egemim@izmimod.org.tr

web : www.izmimod.org.tr

Akhisar Temsilciliği : (236) 414 86 50

Aydın Temsilciliği : (256) 213 45 33

Bodrum Temsilciliği : (252) 316 02 85

Dağca Temsilciliği : (252) 712 29 99

Didim Temsilciliği : (256) 811 25 29

Fethiye Temsilciliği : (252) 612 23 71

Kuşadası Temsilciliği : (256) 612 00 91

Manisa Temsilciliği : (236) 232 68 07

Marmaris Temsilciliği : (252) 412 11 05

Milas Temsilciliği : (252) 512 22 87

Muğla Temsilciliği : (252) 214 03 08

Nazilli Temsilciliği : (256) 312 84 83

Ortaca Temsilciliği : (252) 282 65 11

Ödemiş Temsilciliği : (232) 545 73 73

Salihli Temsilciliği : (236) 715 08 23

Turgutlu Temsilciliği : (236) 313 57 78

Uşak Temsilciliği : (276) 212 29 57

Alaşehir Oda Temsilcisi : (236) 654 50 18

Aliağa Oda Temsilcisi : (232) 617 11 62

Bergama Oda Temsilcisi : (232) 631 38 60

Dikili Oda Temsilcisi : (232) 671 81 06

Selçuk Oda Temsilcisi : (232) 892 67 17

Tire Oda Temsilcisi : (232) 511 17 66

Torbalı Oda Temsilcisi : (232) 856 61 96

Yayın Koordinatörü:

Ahmet Buğdaycı

Teknik Hizmetler, Reklam Pazarlama ve

Basım Dağıtım:

Yapı-Endüstri Merkezi

Cumhuriyet Cad. 329

Harbiye 34367 İstanbul

Tel : (212) 230 29 19

Faks : (212) 248 48 14

e-post : yayinpazarlama@yem.net

web : www.yem.net

Baskı:

Doruk Grafik San. ve Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi,

5. Cadde No: 44 Bağcılar - İstanbul

Tel : (212) 629 01 26

Faks : (212) 629 26 46

e-posta : dorukgrafik@tnn.net

Baskı Tarihi: 24 Ocak 2006

Yayın Koşulları

• Gönderilecek yazılar 1600 kelimeyi geçmemeli, Türkçe ve İngilizce özet içermelidir. • Görsel malzeme, teknik işlemlere uygun orijinal fotoğraflar, dia olabilir (Dijital ortamda iletilebilir ise min. 20 cm. eninde, gerçek 300 dpi çözünürlükte olmalıdır). • Çizimler, kâğıtlarında okunabilir olmalıdır. • Yazıların her türlü sorumluluğu yazarına aittir. • Yazı ve fotoğraflar için kaynak gösterilmesi zorunludur. • Yayın Komitesi'nin kararı yazara yazılı olarak iletilir.

İÇİNDEKİLER

Başyazı		2
Haberler		3
Dosya:	Erdal Onur Diktaş	Sunuş
Ege Bölgesi'nde		5
Kentsel Çalışmalar:	Ülkü Altınoluk	Ödemiş'de Kentsel Rehabilitasyon Projesi
Ödemiş		6
	Ali Kılıç	Dönüşüm-Kentsel Yenileme Kavramları ve Yaklaşımlar
		12
	Kunter Manisa	Ödemiş-Konut Yerleşmesi Rehabilitasyon Konulu Tespit ve Tasarım Çalışması
		16
YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Bitirme Projesi Kapsamında		
Ödemiş'de Kentsel Yenileme Projesi		
• Analitik Etüt Çalışmaları		18
• Öğrencilerin Proje Önerileri		20
Öğrenciler:	Ödemiş'de Tasarım Denemeleri	24
Erhan Yıldız		
Gökhan Kodalak		
Mehmet Turunç		
Ozan Özdilek		
Jülide Kazas Demiralp	Ödemiş'deki Sanayi Yapıları Üzerine	32
Yapı Tanıtım	Şükrü Kocagöz	Sevinç Hanım Apartmanı
		36
	Güngör Kaftancı	Bir Konferansın Ardından
		42
Yapı Teknolojisi	Belgin Terim	Hafif Çelik Çerçeve Sistem
		44
Yayın Tanıtım	Emel Kayın	Geleneksel Yapılar ve Mekanlar
		48

Şube'den

Mimarlar Odası İzmir Şubesi 50 Yaşında

1955 yılında kurulan Şubemiz 50 yıldır kesintisiz olarak mesleğin uygulanması için çalışıyor. Şubemizin 50.yılıni kutladığımız dönemde Yönetim Kurulu sorumluluğunu üstlenmek çok onurlu ve bir o kadar da sorumluluklu oldu bizler için.

Mimarlar Odası 1954 yılında İstanbul'da kuruldu ve bir yıl sonra ilk şubeler olarak İstanbul, Ankara ve İzmir Şubeleri kuruldu.Şubemiz 1955 yılından bugüne kesintisiz olarak hizmet vermeyi sürdürdü.

Bugün geldiğimiz noktada Mimarlar Odası İzmir Şubesi 17 Temsilcilik, 7 Oda Temsilcisi ile 3800 üyeye hizmet vermektedir.

Yaşanan 50 yıllık süreçte yönetim kurulları İzmir kenti ve hinterlandı içinde bulunan bölgede önemli koularda kamusal kararlar üretti. Mimarın ve mimarlığın tanıtılması için yoğun çalışmalar gerçekleştirdi. Kentle ilgili uygulamalarda önemli bir rol üstlendi.

50 yıl kurumların yaşamında çok da uzun sayılmayabilir belki. 50 yılda Oda çalışmalarında emeği geçenlere teşekkürler...

Mutlu, barış içinde bir yıl diliyoruz

YÖNETİM KURULU

Ege Mimarlık'tan

Dergimizin bu sayısında bölgemizden bir ilçede yapılan çalışma "Ödemiş'te Kentsel Yenileme Projesi" yer alıyor. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü bitirme projesi kapsamında hazırlanan öğrenci projeleri "Ödemiş'te Kentsel Rehabilitasyon Projesi", "Dönüşüm-Kentsel Yenileme Kavramları ve Yaklaşımlar", "Ödemiş Konut Yerleşmesi Rehabilitasyon Konulu Tespit ve Tasarım Çalışması", "Ödemiş'deki Sanayi Yapıları Üzerine" başlıklı makalelerle desteklenerek yayınlanıyor. Bölge dergisi konumundaki Ege Mimarlık'ın önümüzdeki sayılarında yerel araştırmalara yer vermek istiyoruz. Bölgemizden bir yerleşime ilişkin bu çalışma için emeği geçenlere çok teşekkür ediyoruz.

Şükrü Kocagöz'ün "Sevinç Hanım Apartmanı" bir aile evinin öyküsü. Salt yapı tanıtım olarak ele alınmadı, öncesinde orada bulunan evden başlayarak yaşanmışlıklar anlatıldı.

Belgin Terim "Hafif Çelik Çerçeve Sistem" başlıklı makalesinde çelik yapı sistemlerini anlatıyor.

"Geleneksel Yapılar ve Mekanlar" Prof.Dr.Ahmet Eyüce'nin son kitabı. Emel Kayın'ın değerlendirme yazısıyla yer alıyor dergimizde.

İyi yıllar.

YAYIN KOMİTESİ

DOCOMOMO_TÜRKİYE ULUSAL ÇALIŞMA GRUBU POSTER SUNUŞLARI

Türkiye Mimarlığında Modernizmin
Yerel Açılımları II

do.co.mo.mo_tr

Kamunun dikkatini 20. yüzyılda öne çıkan Modernizm'e çekmek ve "modern mimarlık, tasarım ve şehir plancılığı ürünlerini belgelemek ve korumak" amacıyla 1990 yılında oluşturulan uluslararası bir kuruluş olan DOCOMOMO (Documentation and COnservation of Buildings, Sites and Neighbourhoods of the Modern MOVement)'nın Türkiye Çalışma Grubu 2002 yılında kurulmuş ve böylece Türkiye'deki modern mimarlık örneklerinin belgelenmesi ve korunması adına bir girişim başlatılmıştır. Üniversitelerin, Mimarlar Odası'nın ve çeşitli mimarlık yayın organlarının da benzer girişimlerinin son yıllarda hız kazandığı gözlenmektedir. Varolan literatürün sınırlarını aşmayı hedefleyen geniş kapsamlı bir belgeleme çalışması, dönem mimarlığının daha iyi anlaşılması ve korunması yönünde etkin rol oynayacaktır.

DOCOMOMO_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu, ilk kez 10-12 Kasım 2004 tarihlerinde ODTÜ Mimarlık Fakültesi tarafın-

dan gerçekleştirilen ve her sene tekrarlanması hedeflenen "Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları" başlıklı Poster Sunuşları ile bu tür geniş katılımlı bir çalışmayı başlatmayı hedeflemiştir. Bu etkinliğin ikincisi, 11-12 Kasım 2005 tarihlerinde Mimarlar Odası İzmir Şubesi tarafından, Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'nde gerçekleştirildi.

Erken 20. yüzyıldan yaklaşık 1970'lerin başına kadar devam eden süreçte üretilmiş olan modern mimarlık örneklerini görsel ve yazılı belgelerle tanıtan poster sunuşları ayrıca etkinlik boyunca sergilendi. 20. yüzyıl Türkiye mimarlığının bugüne kadar belgelenememiş olan örneklerine, özellikle de Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentler dışındaki üretime dikkat çekmesi ve oluşacak yeni bakış açısıyla dönem mimarlığının yeniden yorumlanacağı bir tartışma ortamı yaratması bakımından önemli bir toplantıydı.

"Renkli Yapıların Ustası - Bruno Taut Berlin'de" Sergisi İzmir'deydi

Bruno Taut'un 125. Doğum Yıldönümü ve Deutscher Werkbund Berlin e.V.'nin işbirliğiyle 8-30 Kasım tarihleri arasında İzmir Sanat'da gerçekleşen Sergi Şubemiz ve Alman Kültür Merkezi birlikteliğinde gerçekleştirildi. Bruno Taut sadece en önemli çağdaş mimarlardan biri olmakla kalmayıp, 1907 yılında kurulan Deutscher Werkbund'un da ilk üyelerinden de biridir. 1880 yılında Königsberg'de doğan Bruno Taut hayatının büyük bölümünü Berlin'de geçirmiştir. 1930 yılında Berlin-Charlottenburg'daki Teknik Üniversite'nin Yerleşim ve Konut Bölümü'nde profesör olarak çalışmıştır. 1933 yılında İsviçre'ye, sonra Japonya'ya ve en son olarak 1936 yılında Türkiye'ye iltica etmiştir. İstanbul'da Güzel Sanatlar Akademisi'nde Mimarlık Bölümünün

yöneticisi, Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nda İnşaat Bölümü'nün şefi olmuştur. 1938 yılında İstanbul'da hayata veda etmiştir.

Bruno Taut, Berlin'de geriye bu sergide sistematik olarak envanteri çıkartılmış olarak yer alan çok sayıda mimari eser bırakmıştır. Sergide planlar, fotoğraflar, renk örnekleri, maketler v.s. yardımıyla Bruno Taut'un eserlerinin orijinal durumları, ara dönemleri (değişiklikler, yenilemeler, koruma altına alınma gibi) ve şu andaki durumları sunulmaktadır.

DOSYA

Ege Bölgesi'nde Kentsel Çalışmalar: **ÖDEMiŞ**

YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Bitirme Projesi Kapsamında **Ödemiş'te Kentsel Yenileme Projesi**

Erdal Onur Diktaş, Y. Mimar
DEÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

SUNUŞ

Ege Mimarlık Dergisi'nin temelde bir bölge dergisi olabilme niyeti ve gayreti içinde olduğunu söylemek olanaklıdır. Bu niyet ve gayret farklı dönemlerde değişik şiddetlerde olmakla birlikte varlığını ilk yayımlanışından bu yana sürdürmektedir. Güncel sorunlar ilginin bazen bölge ve ülke sınırları dışına çıkmasına neden olmakla birlikte tüm bu ilgi genişlemesini yine yerel ölçekte yararlanılabilecek bir yönde kavramaya çalışmak, bölge sınırlarını aynı zamanda bilgi ve ilgi alanımızın sınırları olarak görmemek bakımından da oldukça önemlidir.

Elbette doğrudan bölge üzerine yapılan çalışmalar, görece yarırcı bir perspektifle, emek ve zaman olarak daha çok kazanç sağlayabilir. Ancak diğer yandan elde edilen verileri, ilgili bilgi evreninde sağlıklı bir biçimde değerlendirememek, onu genel bağlamla ilişkilendirememek bu verilerin heba olma tehlikesini de içermektedir. Bu nedenle ilgi alanlarındaki genişlemeleri ve büzülmeleri uygun bir düzeyde kontrol altında tutabilmek gerekmektedir. Dengesiz bir dağılım her iki alanın da kendi üzerine kapanmasına, diğer alanlar ve ölçeklere karşı miyopi geliştirmelerine neden olabilmektedir.

Ege Mimarlık Dergisi'nin somut kaynakları üzerinden konuya yaklaştığımızda ise metin, proje ve benzeri çalışmaların ağırlıklı olarak İzmir'den geldiği ve ilgi dağılımının çoklukla İzmir merkez ve yakın çevresi ile sınırlandığı gözlenmektedir. Kaynakların bu biçimde sınırlı olması ile oluşan koşullar derginin daha kapsamlı ve yetkin bir bölge dergisi olabilme yönündeki çabalarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Sonuçta nitelikli, kapsamlı çalışmaların Ege Mimarlık gibi bir yayın organında yayımlanması, hem yeni çalışmaların yapılabilmesi yönünde özendirici olması hem de bölge üzerine olan bilgide gerekli güncellenmeyi sağlayabilmesi bakımından önem taşımaktadır.

Bu noktada olası çalışmaların nitelikleri, kapsamı üzerinde durmak gerekirse, şunu hemen söylemek olanaklıdır, orta ölçekli de olsa bir yerleşimin tamamı üzerine kapsamlı kentsel çalışmalar yapmak pratik nedenlerden ötürü oldukça güç olmaktadır. Belediyeler veya kimi kamu kurum ve kuruluşları bu çalışmalarını, gerekli ve yeterli personeli, donanımı olmaması nedeniyle çoğu zaman kendi bünyeleri dışından profesyonel kuruluşlara yaptırarak, işlerine yarayabilecek verileri elde etmeye çalışmaktadırlar. Bu gereksinim profesyonel kuruluşlar dışında çoğu zaman üniversitelerde ya da TÜBİTAK ve benzeri kurumlarda araştırma projeleri gibi araçlarla da karşılanmaktadır. Üni-

versitelerin mimarlık veya şehir ve bölge planlama bölümlerinin, kapsamlı bir ön çalışma niteliğinde olabilen, dönem projeleri ve ilgili stajları çerçevesinde yapılan analitik etüt çalışmalarını da bir seçenek olarak kullanılabilmektedirler. Pek çok küçük belediye, dışarıdan profesyonel hizmet alımlarına göre maliyetleri çok daha karşılanabilir olması nedeniyle böyle çalışmalara önem ve destek vermektedir. Ayrıca bu çalışmalarda ilgili meslek odaları da destek olmakta, böylece akçeli maliyeti alınan verime oranla oldukça düşük çalışmalar yapılabilir.

Dergimizin bu sayısında yer verdiğimiz, Ödemiş ilçesiyle ilgili çalışmaların bir bölümü, son olarak değindiğimiz üniversite eliyle bölüm içi rutin sınıf projeleri kapsamında üretilmiş çalışmalardan birisidir. Bu çalışmalar Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünün 2004-2005 güz yarıyılı bitirme projesi kapsamında, Ödemiş'te bir bölge üzerine yapılan analitik etüt sonucunda üretilmiş paftalarla, öğrencilerin bu alan için yaptıkları kentsel yenileme temalı projelerin bir bölümünü içermektedir. Bu çalışmalara ek olarak, yine YTÜ mimarlık bölümü, beşinci yarıyıl projesi kapsamında, Ödemiş'te tasarlanan farklı işlevli projelerin bir bölümü de dergide yer almaktadır.

Bunların dışında, bu çalışmaları koordine eden Mimarlık Fakültesi akademik kadrosundan Prof. Dr. Ülkü Altınoluk'un "Ödemiş'te Kentsel Rehabilitasyon Projesi" başlıklı, gerçekleştirilen çalışmanın temel amacını seren ve Ödemiş üzerine bir giriş niteliğinde yazılmış metni; Öğr. Gör. Dr. Ali Kılıç'ın "Dönüşüm-Kentsel Yenileme Kavramları ve Yaklaşımları" başlıklı, bitirme projesi teması olarak öngörülen kentsel dönüşümün-yenilemenin teorik ve pratik temellerini irdelediği ve çalışma alanı ile ilişkilendirdiği metni; Ar. Gör. Kunter Manisa'nın çalışma alanı üzerine yapılan analitik çalışmada özellikle sosyal/demografik yapıyı kavramaya çalışan anketlerin sonuçları ve bu sonuçlar üzerine yorumlarını içeren metni; Doç. Dr. Deniz Erinsel Önder, Doç. Dr. Özen Eyüce ve Ar. Gör. Selim Ökem, tarafından hazırlanan "Ödemiş'te Tasarım Denemeleri" başlıklı, beşinci yarıyıl projesi çalışmalarının proje raporlarını da önceleyen metni, son olarak ta Y. Mimar Jülide Kazaz Demiralp'in "Ödemiş'te Sanayi Yapıları" başlıklı artık aktif olmayan yada işlev değişikliğine uğramış kimi sanayi yapıları üzerine hazırlanmış olduğu metni bu sayıda yer almaktadır. ■

Ülkü Altınoluk, Prof. Dr.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi (40/b)

Türkmen Mahallesi Yeşil Sokak (Batıdan Doğuya bakış)

Ödemiş’de Kentsel Rehabilitasyon Projesi

Yıldız Teknik Üniversitesi (YTÜ) Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü’nde bitirme projesi alan üçü yabancı uyruklu yirmi dört öğrenci, "Ödemiş’in kentsel rehabilitasyonu"nu proje konusu olarak seçti. Jüri, Belediye başkanı Mahmut Badem ile, farklı kesimlerden geniş bir katılımı belediye kütüphanesinde gerçekleştirildi. Ordu, Manyası ve Dikmen caddelerinin çevrelediği, kentin sağlıksız bölümünü oluşturan, Meşrutiyet ve Türkmen mahallelerinin bulunduğu 13.5 Ha. alanın rehabilitasyonu, dönem başında proje konusu olarak verilmişti. Bu alanda halen büyük kesimini yaşlı nüfusun oluşturduğu, 2500 kişinin yaşadığı konutlar, günümüz yaşam standardının altındadır. Ordu Caddesi günümüzde Ödemiş’i İzmir’e bağlayan kent içi anayol, Manyası caddesi, 1884 öncesi kenti Tire ve İzmir’e bağlayan eski yol, Dikmen caddesi ise bu iki yolu birbirine bağlayan yoldur.

Ödemiş Belediyesi ile Mimarlar Odası İzmir Şubesi’nin katkıları ile düzenlenen projenin gerçekleşmesi halinde, "sağlıklı bir yaşama çevresi"nin oluşturulması sağlanmış olacaktır. Kent merkezine yakın fakat kentsel sit sınırı dışında kalan bu alanda, önceden belirlenen "korunacak binalar ve çevreleri" dikkate alınarak yapılan projelendirme çabaları, Ödemiş girişinin "kent kapısı" anlamındaki sorununa çözüm getirmeyi de amaçlamaktadır.

Başbakan Erdoğan’ın da Ödemiş için sağlıklı konutların ve kentin planlaması, tasarlanması ve bunların uygulamaya konulması yönünde açıklaması olmuştur.¹

Ayrıca, projede 5 Ha. olarak ayrılan yeşil alan içinde: kültür-egitim-sanat-bilim aksı oluşturularak burada kitaplık, kreş, müze, açık-kapalı sinema, açık hava tiyatrosu ile ayrıca çarşı, kahvehane, cafe ve lokantalar tasarlanarak alanın rantabilitesinin artırılması hedeflenmiştir.

Proje, bütün kesimlerin ortak hedefi haline gelen ve kentlerimizin önemli beklentisine dönüşen "planlama" çabalarına yerel yönetim, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin ortaklaşa ge-

liştirecekleri katkıyı ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Öncelikle yerel yönetime bağlı, projeyi gerçekleştirmeye yönelik "organizasyonun" kurulması gereklidir.

Bu organizasyon:

Mülkiyet dokusunun analizi, mülkiyet haklarının sağlıklı olarak ortaya çıkarılabilmesi için kadastral paftaların hazırlanması, mevcut imar planına göre imar haklarının irdelenmesi, emsali oluşturan toplam inşaat alanının arsaya oranı, rehabilitasyon için organizasyon modelleri, yerel yönetim, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel şirketler, bölgede yaşayanlardan oluşan aktörlerin belirlenmesi, ilgili yasalar, kaynakların sağlanması ve uygulama sorunları kapsamındaki çalışmaları sürdürmeli ve "dosya"yı hazırlamalıdır.

Bölgenin canlandırılabilmesi için, teritoryum belirlenerek:

- düşünsel (tarih açısından yeri)
- duygusal (kent silüeti veya doğal çevre içindeki etkisi)
- maddesel (kullanma değeri) anlama ve değere sahip çekim noktaları ortaya çıkarılmıştır. Bunlar: Ethem Bey Helvahanesi, Katırcı Hanı, Küçükcamii Meydanı ve Hal binası, Eski Peynir Pazarı ile tanımlanması ve bakımının yapılması gereken en eski mezarlıktır (Dombaklı Mezarlığı).

Mimari Tasarım 5 öğrencilerinin çalıştığı konular ise, rehabilitasyon çalışmalarıyla bütünlük sağlamak üzere yukarıda açıklanan kapsamda olmuştur. Çalışma alanı olarak kentsel sit alanı seçilmiştir.

NAAB (National Architectural Accrediting Board) akreditasyon kriterleri çerçevesinde:

- Kent ölçeğinde, sorunlu bir alanın mimari açıdan ele alınarak çözülmesi ve burada kentsel planlama ve mimari tasarım arasındaki ilişkileri incelemek,
- Özel karakter içeren bir doku içine yerleşecek yapı(ların) tasarlanması,

- Kent imajı ve bunun, güncel tasarımlarla korunması ve vurulanması,
- Mimari tasarımı etkileyen etkenlerin analizi,
- Mimari tasarımın diğer disiplinlerle olan ilişkilerine yönelik çalışmalar,
- Mimarın proje kapsamındaki diğer sorumlulukları,

mimari tasarımda kavramın yol göstericiliğinin ve mimari ürünün arka planındaki düşüncenin tartışıldığı fikir projesinin: kültür, mekan, zaman, imaj, simge, anlam gibi kavramlar içerisinde ele alınması,

- Kentsel çevre-bağlamsal uygunluk, biçim-çevresel konum, çağdaş yapıım teknolojisi ve malzeme konularının içeriği ve bunların tasarlamadaki kullanımları Mimari Tasarım 5 çalışmasının amacını oluşturmaktadır.^{2 ve 3}

Dünyanın üçüncü verimli ovası olarak bilinen, Eskiçağ dünyasının ünlü ozanı Homeros'un İlias destanında "Asya çayırılığı", Ovidius'un ise "...geçmez oranın baharı..." diye tanımladığı Küçükmenderes Havzası'nın önemli topraklarının iskana açılarak yitirilmemesi için, bu rehabilitasyon projesi büyük önem taşımaktadır.^{4 ve 5}

Küçükmenderes Havzası ve ÖDEMiŞ

Yorumun, estetiğin, değişen teknolojinin etkisi, beceri ve uğraşın ortaya çıkardığı sanatsal kavramı araştırmak gündemdeki konulardandır. Bu konular içeriğinde: insanı, kültürü, mekan seçimini, ekonomik ve sosyal koşullarını, değer yargılarını araştırmak gerekmektedir. Değişen yaşam ve kullanım olanaklarının değerlendirilmesi, sanatsal öğelerin yanında kuramsal tavrı da zorunlu kılmaktadır.

Ödemiş, coğrafi konumu, kültürel zenginliği, tarım potansiyeli ve tarihsel geçmişi ile bölgenin ekonomik ve kültürel kalkınması için model olabilecek verilere sahiptir. Kitlelerin eğitime hazır olması, varolan doğal, sosyal ve yapısal değerleri nedeniyle Ödemiş, eğitim ve kültür bakımından gelişim potansiyeline sahip bulunmaktadır.

Kent, havzadaki yerleşim içinde "merkez" konumundadır. Çevresindeki ilçelere uzaklığı: Salihli'ye 60 km., Kiraz'a 29 km., Beydağ'a 28 km., Nazilli'ye 78 km., Tire'ye 31 km., Bayındır'a 32 km.'dir.

Ödemiş Batı Anadolu'da, İzmir iline bağlı bir ilçedir. İlçe, İzmir'e 110 km uzaklıktadır. 2000 yılı sayımına göre kentçi nüfusu 61.896, beldeleriyle birlikte 130.000'dir.

Küçükmenderes ırmağının (Kaystros) suladığı Küçükmenderes ovası, Ege denizine dik inen Bozdağlar (Tmolos) ve Aydındağları (Messogis) arasında yer almaktadır. Ova, 3.135 km². yüzölçümüne sahiptir. Bu ovada yer alan Ödemiş, 1700'lerde kırımlı boyanın elde edildiği bir köy konumunda iken, bulunduğu ovada yetiştirilen boya bitkisi ile Eskiçağlardan itibaren işlenen civa ve zincifre madenlerinin Efes ve İzmir limanı aracılığıyla ihraç edilmesinden dolayı hızla gelişmiştir.⁶ 1831 yılında, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk nüfus sayımında kentin ismi "kaza-

Manyası Caddesi. Sağda Katırcı Han, 1990'lar

lar" arasında geçmektedir. Küçükmenderes ovasının en önemli kentleri, Tire (Teiera), Selçuk (Ephesos), Torbalı (Metropolis), Bayındır, Kiraz (Koloe), Beydağ ('eski kent' anlamında: Palaia-polis), Birgi ('Zeus'un kutsal yeri: Dioshieron), Bademli ('ırmak yurdu' Potamia), Ovakent (Adagide), Konaklı (Adagüme) ve Dadbey (Hypaipa)'dır.

İç Batı Anadolu ürünlerinin ekonomik bir yolla denize (İzmir Limanına) ulaşımını sağlamak amacıyla 1888 yılında kente demiryolu getirilmiştir. Ödemiş'in eski kent merkezi, üç anıtsal caminin: Küçük Camii (1811), Büyük Camii (1854) ve Yeni Camii (1912) arasında kalan alandır. Bu alanda yer alan arasta, 1919-1922 yılları arasında Kurtuluş Savaşımız sırasında çıkan yangınlardan korunabilmiş Anadolu'nun önemli çarşılarından. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan atılımlarla, bu eski merkezin çevresinde yeni ticaret alanları oluşturulmuştur. Ulusal mimarlığımızın önemli ürünlerinin bazıları bu alanda yer almaktadır. Kentin konut dokusu organik ve geometrik düzende iki ayrı şemadan oluşmaktadır.

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın ilk direnişini, 31 Mayıs 1919 günü Ödemiş girişindeki Hacı İlyas tepelerinde (şimdiki İlk Kurşun Tepesi) 120 kişiden oluşan ve "Kuvayı Milliye" ismi verilen halk kuvveti gerçekleştirmiştir.

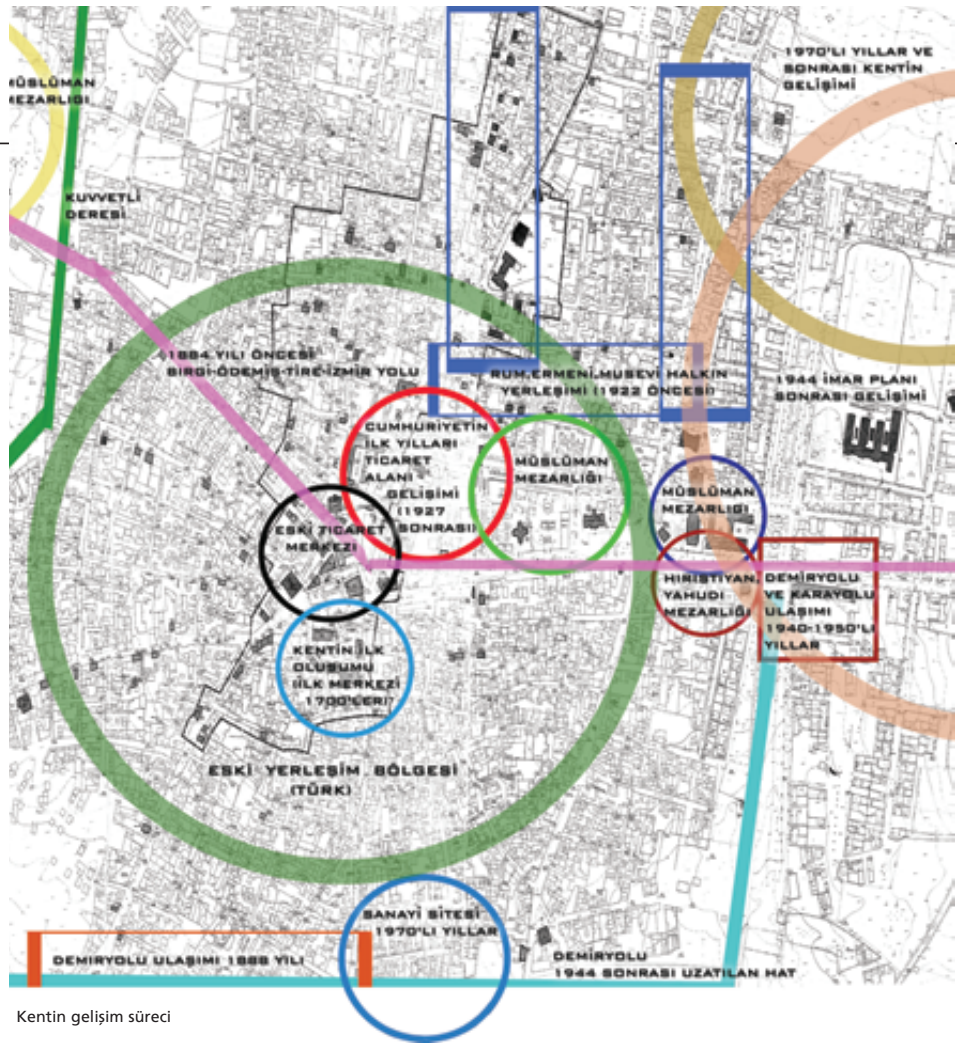
Anadolu'da ilk kez, düzenli bir ordu dışında halkın içinden kaynaklanan bu hareket, birçok kaynaktan yakın tarihimiz açısından çok önemli bulunmaktadır:

- "...Ödemiş'te başta kaymakam olmak üzere bütün devlet memurları ve halk, silahla direnişe karar vermişti..."

(Genel Kurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları Seri No:1, Türk İstiklal Harbi, C.2, Batı Cephesi, 1. Kısım, Sh.91)

- "... Ödemiş'te kurulan ilk silahlı halk kuvvetine verilen Kuvayı Milliye ismi, her tarafa benimsenmiş, bundan sonra birbiri ardına kurulan mahalli silahlı halk kuvvetleri "Kuvayı Milliye" ismini almışlardır..." (Müderrişoğlu,A., Kurtuluş Savaşı, C.1, Sh.190)

Ödemiş'te ayrıntıdan kent ölçeğine kadar hızlı bir değişim ya-

Kentin gelişim süreci

şanmaktadır. Verimlilik açısından dünyada üçüncü sırada gösterilen ovanın imara açılan toprakları hızla yapılaşmaktadır. Diğer yandan, eski kentin kullanımında sorunlar yaşanmaktadır. Bu tablonun oluşmasındaki en önemli etken imar planının gerinden büyük yapılması ve hızlı olmamakla birlikte nüfus artışıdır. Nüfus artışı, kendi iç dinamiği, köyden kente göç ile başka kentlerden Ödemiş'e göçten kaynaklanmaktadır.

Ödemiş kent içi yerleşimi kadar çevre verileri ile de bir bütün oluşturmaktadır. Özellikle Bozdağ, Gölcük, Lübbey, Dadbey, Bademli, Adagide, Adagüme, Beydağ ve Birgi'nin önemi büyüktür.

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, uluslararası organizasyonlarla uzun yıllardır 'Birgi' araştırmaları yapmaktadır. Özellikle Utrecht (Hollanda) Üniversitesi'nden Hollanda'nın İstanbul'daki Arkeoloji Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Machiel Kiel'in "Birgi'nin tarihi, tarihi coğrafyası ve vakıf belgeleri" araştırması önemli sonuçlara ulaşmamızı sağlamaktadır.⁷ Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin Birgi yaz okulu programları, Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi bünyesindeki Galata Grubu'nun Birgi çalışmaları, l'Ecole d'Architecture de Paris La Defense'dan Prof. Alain Borie ve Prof. Dr. Pierre Pinon danışmanlığında düzenlenen organizasyonlar ve alınan rölemler, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Bölümü'nün proje çalışmaları bilim kuruluşlarıyla şehrin

ilgisini gündemde tutan ilk kurumsal etkinliklerdir. Mimar Sinan Üniversitesi'nin 1998'den itibaren programladığı 'Birgi Yaz Alan Çalışması' uygulaması, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin yöredeki araştırma ve çalışmaları, yukarıda sayılan etkinliklerin gelişerek devam etmesine vesile olmaktadır.

Ege Bölgesi'nde, Bozdağların yamacına kurulmuş olan Birgi ise tarih boyunca kendisinden sürekli söz ettirmiş eski bir yerleşmedir.

Engelibeli arazi yapısı kente peyzaj özellikleri katarken, Küçük-menderes Irmağı'nı besleyen Birgi Çayı'nın iki kola şehir içinden geçmesi ona aynı zamanda bir "su şehri" olma özelliği kazandırmıştır.

Birgi Aydınolu Beylięi'nin ilk başkentidir. Denizcilięi ile ün yapan bu beyliğin kazancının büyük bölümünü, Venedik-Ceneviz ticari ilişkileri oluşturmuştur.

Küçükmenderes vadisinin bu özgün yerleşimi, kimi zaman deri, ipek ipliği ve dokumacılık konularındaki üretimi ve bunların ticaretiyle en zengin şeklini bulmuş, kimi zamanlarda depremler (1653, 1846-1850) ve bulaşıcı salgını (1560, 1865) yangını (1922) ve sel baskını (1939) nedeniyle en zor zamanlarını yaşamıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar bölgeden çekilirken kentin üçte ikisi yanmıştır.

Gezginlerin sözünü ettikleri "kent'in türlü renklere boyanmış evleri" artık o renklerle yoktur. Ancak Birgi, dünya literatürüne geçmiş Birgi Ulu Camisi, Çakırağa Konağı, Gündük Minare Mescidi gibi önemli binaların yanı sıra, kent dokusu ve doğal özellikleriyle de gündemini günümüzde de koruyan bir beldedir.

Yerleşim, 17. yüzyıla kadar medreseleriyle, vakıflarıyla Osmanlı'nın önemli bir kentidir.

Birgi'nin önemi yıllar öncesinden saptanmıştır. Ödemiş imar planı yarışmasında (1944) aralarında ünlü şehirciler Paul Bonatz, H. Prost, G. Öelsner, Prof. Ernst Reuter'in de bulunduğu jüri, o zamanki dille raporunda; "Birgi, tabiatın bahsettiği her türlü güzellikler içinde ve bir tarihi kıymeti de taşıyan onun bu vaziyetten istifade edemediğini" projelerde Birgi'nin yeterince değerlendirilmediğini açıklar.

Jürinin bu önerisi üzerine, Ödemiş İmar Planı yarışmasını kazanan proje ekibi, Birgi için de imar planı hazırlamışlardır.

Birgi, doğal, tarihsel, mimarlık özellikleriyle İç Batı Anadolu'nun en önemli sitlerindendir.

Kent, çağlar boyunca gezginlerin de ilgisini çekmiş, seyahatnamelerde geniş yer bulmuştur:

- "... kibar kibar konuşarak elimden tutup beni yanıbaşına oturdu... Derse başlandı; müderris temel ve yardımcı bilgiler üzerine sözü açtı. Ders bitince kalkıp hücrelerden birine gitti ve burasını benim için döşetmeye, hazırlamaya girişti..." İbn-i Batuta (1312)
- "... Uleması çoktur. Kalesi Bozdağ dibinde balıksırtı gibi bir bayır üzerindedir. İç kale hala mamurdur. Evleri kiremitli olup ikibinaltıyüz adettir. Tire'den gelirken Birgi bağ ve bahçeden hiç görülmez. Kırkyedi un değirmeni olup inciri, narı, üzümü, ipek ipliği meşhurdur ..." Evliya Çelebi (17. yy)
- "... Türlü renklere boyanmış evleri zengin bir manzara oluşturur. Güzel ağaçlar sokaklarını gölgelendirir. Birçok köy zeytin ağaçlarının altında gizlenmiş gibidir. Diğer tarafta Aydın dağına morumsu bir renk alarak ufka doğru uzanır ..." Charles Texier (1835)
- "... Ödemiş'ten Birgi'ye gelirken yol üzerinde geniş zeytinlikler ve eşsiz güzellikte manzaralarla karşılaşılır. En ilgi çeken özelliği içinden geçen çaydır. Köprü etrafındaki çınarlarla çok hoş bir görüntüye sahiptir ..." G. Weber (1891)

İ.Ö. 1. YY.'dan itibaren kıyadaki zengin ve güçlü liman kenti Ephesos'un etkisi altına giren Kiraz yöresi (Kilbianos), bu nedenle Cilbani agri Ephesiorum yani Efeslilerin Kilbiası ismini aldı. Bozdağlar ve Aydındağları arasındaki bu zengin ve güzel vadi, özellikle hızlı koşan atlarıyla ünlüydü.⁸

Küçük menderes havzasının bulunduğu topraklar, Eskiçağ'da Lydia bölgesi sınırları içinde yer almaktaydı. Lydia halkı, sosyal ve ekonomik yaşamlarına büyük katkılar sağlayan, toprağını sulayan Küçük menderes ırmağını (Kaystros) kutsayıp tanrılaştırdılar. İrmağın onlara kızarak getireceği sel baskınlarından korkup insan biçiminde heykellerini yaptılar ve bunlara tapıldılar. İrmağın tanrısını, bastırdıkları sikkeler üzerinde betimlediler.⁹

Aynı şekilde, Bozdağlar'ın (Tmolos) görkemli bedenine de bir tanrı kimliği yakıştırdılar. Antik kaynaklardan saptadığımız bilgilere göre Bozdağ, tüm dağ tanrıları gibi toprak ananın oğlu olarak kabul görmüştür. Bazı kaynaklarda, Ares'in (savaş tanrısı) oğlu olan Lydia kralıdır. Ünlü Latin ozanı Ovidius Metamorphoses (Dönüşümler) adlı eserinde, Bozdağ'ın tanrısı Tmolos'u "başında meşe ve meşe palamutlarından oluşan bir çelenk bulunan, mavimsi saçlı tanrı" olarak tanımlamıştır; ayrıca Apollon ve Marsyas arasında Bozdağ'da gerçekleşen bir çalgı yarışmasının yargıcı olarak anlatmıştır.¹⁰

Ovidius, yine aynı eserde, Küçük menderes havzası ile ilgili bir miti anlatmıştır: Arakhne, dokuma ve nakış sanatında büyük üne sahip, Hypaipa kentinde yaşayan bir genç kızdır. Antik Hypaipa kenti, bugünkü Ödemiş'in 5 km. kuzeybatısındaki Dadbey köyünün bulunduğu yerdedir. Tanrıça Athena, Olympos dağında dokumacılıkta birinci idi. Athena bir gün Hypaipa kentinde yaşayan Arakhne'nin dokumacılıkta eşsiz bir güce sahip olduğunu duyarak Olympos dağından Lydia'ya, Hypaipa kentine gitti. Arakhne'nin oturduğu kulübede genç kızın marifetlerini kendi ağzından dinledikten sonra, Arakhne'nin kendisiyle boy ölçüşmesine dayanamadı ve onu yarışmaya davet etti. İkisi de tezgahlarını kurup mekiklerini çalıştırmaya başladılar. Altın, gümüş, gökkuşağı renkli kumaşlar dokundu. Yarışma sona erince Athena, Arakhne'nin dokuduğu kumaşın kendi dokumasından geri kalır yanı olmadığını gördü; öfkeyle bir mekik geçirdi eline; Arakhne'ye bu mekik ile vurdu. Buna çok üzülen Arakhne ise gidip kendini bir ağaca astı. Sonradan bu yaptığına üzülen Athena büyümlü bir su hazırlayarak kızın üzerine döktü. Arakhne o anda bir örümcek oldu ve dokumacılığındaki ustalığını sonsuza dek sürdürdü.

Henüz bilimsel kazıların da yapılmadığı, dünyanın önemli yerleşimlerinden sayılan Hypaipa kentine, sahip olduğu kültürel değere ve üne sahip çıkılmamaktadır.

Kentin Gelişim ve Değişim Süreci

- 1705 Birgi'ye bağlı bir köy,
- 1850 Hasar veren deprem,
- 1875'ler Arastada Emmioğlu Mustafa Ağa sebilhanesinin olduğu binada ilk telgrafhanenin kuruluşu,
- 1881 İlk kez belediye oluşu,
- 1888 Demiryolu getirilmesi (çevre belde ve köylerden ürünlerin kente getirilmesi, Ödemiş'in bir Pazar yeri olması,
- 1888 Hasar veren deprem,
- 1892 Nüfusu: 9.130,
- 1895 Batı Anadolu'da birinci kalitede tütün yetiştiren önemli merkezlerden biri olması,
- 1900 3517 ev, 871 dükkan, 27 han, 3 hamam, 1 zeytinyağı fabrikası, 1 un değirmeni, 1 zeytin ve üzüm sıkma işliği,
- 1904 Nüfusu: 15.981,
- 1908 6 şiddetinde hasar veren deprem,
- 1910 İngiliz şirketlerinin kiraladığı tren ile getirdikleri tarım araçlarının sergilenmesi ve bunların çalıştırılması gösterisi,
- 3 Eylül 1922 Ödemiş'in Kurtuluşu,
- 1922 Dal pazarında Karagözoğlu Hüseyin Bey'e ait fabrikada:

Kent Merkezi Girişi, 1998

Türkmen Mahallesi Yeşil Sokak (Doğuydan Batıya)

Türkmen Mahallesi Renkli Sokak (Batıdan Doğuya)

yılda 615 kg tahin, 641 kg helva, 128 kg susam yağı üretilmesi,
1922 Meşrutiyet caddesinde Karagözoğlu Ethem Bey'e ait fabrikada: yılda 384 kg tahin, 1282 kg helva, 40 kg susam yağı üretilmesi,
1923 Yangın: 6 ev, 1 cami,
1923 674 bin kg patates, 383 bin kg kendir üretimi
1925 Kendir pazarı yangını: 2 han, 4 ev, 8 dükkan,
1927 Ödemiş urgancılar cemiyetinin kuruluşu,
1927 3 milyon kg incir, 28 bin kg ipek böceği kozası üretimi,
1927 Akseki Ticaret Bankası, Esnaf ve Ahali Bankası (1928), İş Bankası (19. şube, 1929) şubelerinin açılması,
1928 Ödemiş ve çevresi "incir ormanları ile kaplı" olarak tarif ediliyor,
1928 1933 Ortalama bir milyon kg zeytinyağı üretimi,
1929 Sel baskını: 8 kişi yaşamını yitirdi,
1938 Türkiye'de İstanbul, Ankara, İzmir'den sonra otomatik santrale kavuşan ilk kent,
1942 "Ödemiş Dokumacılar Kooperatif Şirketi" kuruluşu,
1944 İmar planı yarışması düzenlenmesi,
1945 Batı Anadolu'nun en ileri ipek üretim merkezi,
1948 Halkevi binasının açılması,
1948 Benzeri sadece İstanbul'da bulunan PTT binası yapılması,
1949 Ödemiş-İstanbul telefon hattının açılması,
1986 Nüfusu: 47.475,
1990 Nüfusu: 51.620,
2000 Nüfusu: Kent içi: 61.896. Çevresi ile : 130.000

Kentin Kaynakları

Kentin kaynakları beş ana başlık altında toplanabilir:

1. Kültür, Arkeoloji ve Mimarlık Kaynakları

Kent, tarih, mitoloji, sanat ve mimarlık açısından zengin bir kimliğe sahiptir. Ödemiş Arkeoloji Müzesi'nde onbinin üzerinde arkeolojik ve etnografik eser bulunmaktadır. Ephesos, Sar-

des, Aphrodisias antik kentlerinin oluşturduğu üçgenin içinde kalan Ödemiş, kış, doğa ve kültür turizmi için olanaklara sahiptir. Tarihteki önemli yollardan Susa yolu yakınında olan kentin, önemli beldelerinden 8 km uzaklıktaki Birgi, tarihte başkentlik yapmış ve bu deneyimin izlerini günümüze taşımıştır. Ödemiş'e 5 km uzaklıktaki Hypaipa ise, Eskiçağ'da dokumaları ile ünlenmiş; Arakhne mitolojisi ile ismini bütün dünyaya duyurmuş olmasına rağmen, henüz bilimsel kazı ve çalışmaların yapılmadığı önemli bir antik kenttir.

2. Sosyal Kaynaklar

Ödemiş Ticaret Borsası, 8 meslek komitesi ve 350 üyeye sahip bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve Ödemiş'ten yayın yapan radyolar, TV ve 4 yerel gazete kentin sosyal kalkınmasında etkin rol oynamaktadır.

İlçede 14 adet sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar; Türk Hava Kurumu, Kızılay Derneği, Atatürkçü Düşünce Derneği, Muhtarlar Derneği, Yardım Sevenler Derneği, Sanat Severler Derneği, Ödemiş Genç İş Adamları Derneği, Genç Ufuklar Derneği, Halk Evi, Çekül Vakfı, Ödemiş Eğitim Vakfı, Çevre Vakfı, Sağlık Vakfı ve Hadimi Eğitim Vakfıdır.

İlçede bulunan Meslek Odaları ise 21 adettir. Bunlar; Ticaret Odası, Ticaret Borsası, Ziraat Odası, Esnaf Kefalet Kooperatifi, Tarış, Şoförler Odası, Sarraf ve Kuyumcular Odası, Marangozlar ve Mobilyacılar Odası, Madeni İşler Odası, Berber ve Kuaförler Odası, Gıda Maddeleri Odası, Terziler Odası, Ayakkabıcılar Odası, Çiftçi Malları Koruma, Mimarlar Odası İzmir Şubesi Ödemiş Temsilciliği, İnşaat Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Temsilcilikleri, Mali Müşavirler ve Muhasebeciler Odası, Tarım Kredi Kooperatifi' dir.

İlçede 1 adet cep sineması, her türlü panele ve konferansa yeterli durumdaki 2 adet Kültür Evi ve 1 adet Şehir salonu, 1 adet resim sergisi salonu bulunmaktadır.

3. Tarımsal-Ekonomik Kaynaklar

Ödemiş'in yüzölçümü 107.900 hektardır. 2000 yılındaki sayıma göre nüfusu 61.896'dır. Kent topraklarının % 36'sı tarım arazisidir. Hayvancılık gelişmiştir. Patates, incir, zeytin, kestan, yeşil sebze ve meyve yetiştirilir ve yurtiçi ve yurtdışına pazarlanır. Türkiye genelindeki meyve fidanlarının % 55'i Bademli'de üretilmektedir. Tekstil, ipek dokuma, çırcır, dökümhaneler ve zeytinyağı fabrikaları ilçenin sanayisini oluşturur.

4. Eğitim-Öğretim Kaynaklar

Ödemiş'te yüksek öğretim kurumu olarak, Ege Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu ve Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır.

Ödemiş merkezinde, okul kütüphaneleri hariç olmak üzere 15.000 kitap kapasiteli Belediye Kütüphanesi ile 20.000 kitap kapasiteli Halk Kütüphanesi mevcuttur. Halen işlevini sürdüren 8 öğretilerhanede toplam 2514 öğrenci öğrenim görmektedir.

Ödemiş ve beldelerinde 10 lise, 1 Mesleki Eğitim merkezi bulunmaktadır ve bunlarda toplam 5.185 öğrenci eğitim ve öğretimlerini sürdürmektedir

Toplam 448 yatak kapasiteli 4 özel öğrenci yurdu bulunmaktadır.

5. Sağlık, Spor ve Konaklama ile ilgili Kaynaklar

200 yataklı Dr. Aytun Çıray Devlet Hastanesi, 50 yataklı Halil Kaya Devlet Hastanesi, İlçe Merkezinde 6 adet Sağlık Ocağı, Beldelerde 11 adet sağlık ocağı, İlçe merkezinde Verem Savaş Dispanseri, 112 Acil Servisi, Ana Çocuk Sağlığı Aile Planlaması Hekimliği, Kızılay Kan Merkezi, Bölge Halk Sağlığı laboratuvarı, 7 adet Sağlık Evi, 3 adet özel poliklinik, 4 adet özel laboratuvar, 54 adet eczane, 74 adet özel muayenehane Ödemiş ve beldelerinin sağlıkla ilgili kurum ve kuruluşları oluşturur.

Ödemiş merkezindeki 8 otelde, 396 yatak kapasitesi bulunmaktadır.

Atletizm pisti de bulunan 7500 seyirci kapasiteli Saracoğlu Stadyumu, 2500 seyirci kapasiteli İlk Kurşun Kapalı Spor Salonu ve yüzme havuzu Ödemiş ve çevresine spor yapma olanaklarını sunar.

Küçükmenderes Havzası eski çağlardan itibaren uygarlık, sanat ve üretim konularında öncü olmuştur. Dünyada paranın ilk kez bu topraklardan doğan ırmakta bulunan elektrondan elde edilmesi, uygarlıkların beşiği olması ve doğal zenginlikleri ile bu bölge, her zaman önemli olmuştur. "Asya" isminin ilk kez Küçükmenderes Havzası'ndaki topraklar için kullanıldığı daha sonra Batı Anadolu, Anadolu ve sonunda bütün kıtanın ismi olduğu bilinmektedir.¹¹

Batı Anadolu'daki bu havzanın önemli kenti Ödemiş, İzmir'in en büyük ilçesidir. Ödemiş tarihsel-kültürel açılarından odak noktası konumundadır. Havzanın yer aldığı coğrafya, günümüzde de doğal, yapısal, kültürel zenginliklere sahiptir. Bu bölgeyi oluşturan kentlerin dokusu, anıtsal yapılardan ve tipolojik olarak geniş bir yelpazeyi içeren binalardan oluşur.

Çevre, kültür, tarih, mitoloji, sanat eğitimi, arkeoloji için gerekli birikimi öğrencilere ve araştırmacılara sunmaktadır. Burada kültür, tarih, yaşam ve mekanın birlikte etkileşimleri, öğrencilere ve öğretim elemanlarına uygulama ile iç içe olma olanağı sağlar.¹² Müzeler, öğren yerleri, henüz gün ışığına çıkarılmamış antik kentler, höyükler, öğrencilerin görerek, yaşayarak eğitimleri için elverişli bir ortam hazırlar. ■

Not 1 - Bu çalışma, yıllardır Havza'nın ve Ödemiş'in "gelişimi" için yılmadan çalışan ve yazan gazeteci Mustafa ERDAL, araştırmacı-tarihçi Behiç Galip YAVUZ ve toprağın kaybedilmesi tehlikesine karşı bizi her zaman yazılarıyla uyararak Özkan AKGÜN'e armağan edilmiştir.

Not 2 - Adı geçen araştırma; YTÜ/BAP tarafından desteklenmektedir. Proje No: 25-03-01-03

Kaynaklar :

1. ALTINOLUK, Ü., "Ulusal Mimarlık Kimliği Ödemiş'te Cumhuriyet Dönemi", Mimar.ist Dergisi, S.8, İstanbul, 2003
2. ALTINOLUK, Ü., "The Identity of National Architecture: The Republican Period in Ödemiş, Aegean, 'Culture, Quality of Life and Globalization Problems and Challenges for the New Millenium, A Coruna, Spain, 2002
3. ALTINOLUK, Ü., ve TURGUT, H., "The Importance of 'Place' in Architectural Design Education : Studios 3,4,5,6 The cities of Amasya and Birgi" Ingenieur Des21. Jahrhunderts, Band2, Санкт-Petersburg, Russia, 2002
4. ALTINOLUK, S., "Küçükmenderes Irmağı Kaystros" Küçükmenderes Gazetesi, S.681, Ödemiş, 30.09.2004
5. ALTINOLUK, S., "Ovayı Gözleyen Tannı Tmolos Bozdağ", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, S. 119, İstanbul, 2005.
6. COŞKUN, A., Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu, Çağdaş Yayınları, İstanbul, 1996
7. CUINET, V., La Turquie Asie, Volume3, Paris, 1894
8. DURAL, H., Ödemiş Tarihi, (yayına hazırlayan Dr. Sabri Yetkin), Ödemiş Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 2004
9. ERDAL, M., "Eski Mezarlıklar", Küçükmenderes Gazetesi, S.673, Ödemiş, 11.9.2004.
10. GÜNEŞ, G., "Osmanlının Ortaçağ Kasabasından Cumhuriyet Türkiye'sinin Modern Kentine Ödemiş", Toplumsal Tarih Dergisi, S.70, İstanbul, 1999
11. MERİÇ, R., "Küçükmenderes Havzası Antik Şehirleri ve Yerleşimleri", ÇEKÜL Sanatsal Mozaik Dergisi, S.35, İstanbul, 2000
12. Ödemiş Belediyesi Arşivi, 2005
13. TEXIER, C., Asie Mineure Geographique, Historique et Archéologique, Paris, 1882
14. YAVUZ, B.G., Ödemiş'in Tarihi, 3. Baskı, İzmir, 1998
15. YAVUZ, B.G., Erken Tarihte Küçükmenderes Havzası'nda Küçükasya'da ve Önasya'da Ön-Türkler, İzmir, 2004

Dipnotlar

- ¹ "Başbakan Erdoğan: Barajı biz yapacağız" Küçükmenderes Gazetesi, S.737, 15.02.2005.
- ² 2003-2004 Güz yayımlı Stüdyo 5 kapsamında hazırlanan çalışma föyü, İTÜ. Turgut, H., Eröz, C. (İTÜ), Çahantimur, A. (UU), Warfield, J. (USA), Altınoluk, Ü. (YTÜ)
- ³ Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin iki kez düzenlediği: "Ege'de kültür, mekan, zaman" sempozyumları, bölgenin birikimlerini paylaşma ve yararlanma olanağı sunmuştur.
- ⁴ Homeros, İlias, II. 458.
- ⁵ Ovidius, Metamorphoses, V.386
- ⁶ Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap (Çeviren: Suna Güven), 3. Baskı, İstanbul 1998, Syf. 159.
- ⁷ Kiel, M., "Birgi Tarihi ve Tarihi Coğrafyası", Birgi (ed. Ünal, R.H.), Ankara, 2001, Shf.3-54.
- ⁸ Sevin, V., http://kucukmenderes.com, 20.02.2001
- ⁹ Altınoluk, S., "Küçükmenderes Irmağı Kaystros, Küçükmenderes Gazetesi, S. 681, Ödemiş, 30.09.2004
- ¹⁰ ALTINOLUK, S., "Ovayı Gözleyen Tannı Tmolos Bozdağ", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, S. 119, İstanbul, 2005.
- ¹¹ Homeros, İlias, II.458.
- ¹² Ekinci, O., "Ödemiş'te Yeniden Mimarlık, Cumhuriyet Gazetesi, 8 Eylül 2005.

Ali Kılıç, Dr.
YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Dönüşüm - Kentsel Yenileme Kavramları ve Yaklaşımlar

Günümüzün en önemli problemlerinden birisi hızlı nüfus artışı ve bu artış koşutunda kentleşme oranındaki hızlı artıştır. Günümüzde dünya nüfusunun yarısından fazlası artık kentlerde yaşıyor. Dünya Bankası'nın tahminlerine göre dünya toplam nüfus artışının %88'i hızla genişleyen kentsel alanlarda görülecek ve bu kentsel büyümenin % 90'ı gelişen dünya içinde eriyecektir. Günümüzde dünya nüfusu 6.2 milyarı geçerken, bu nüfusun yaklaşık 4.7 milyarı kentlerde yaşamaktadır. Ülkemize bakıldığında 1990 yılında toplam nüfusun % 51'i kentlerde yaşarken, bu oran 2000 yılında, % 59'a çıkmıştır. Günümüzde ise bu oranın % 65 dolaylarında olduğu, bir başka ifade ile toplam 70 milyon nüfusun yaklaşık, 45 milyonunun kentlerde yaşadığı tahmin edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, hızlı nüfus artışı ve bu bağlamda kentsel nüfusun artışı, geçmişten günümüze süreç içinde değişen farklı dinamiklerin etkisi ile kentleri dönüştürüp, biçimlendirmişlerdir. Bu dinamiklerin en etkili olan ekonomi bu farklı süreçlerde faaliyet biçimlerinde farklılıklar olmasına rağmen her dönem kentlerin gelişiminde ve biçimlenmesinde başrol oynamıştır.

19. yüzyılda başlayan sanayileşme ve koşutundaki gelişmeler, kentlerde fiziksel, sosyal ve ekolojik yapıda yıkıcı dönüşümlere yol açmıştır. Günümüzde ise teknoloji ile bilgi çağını geliştiren, biçimlendiren yeni iletişim sistemlerine dayalı ekonomik anlayış, bir taraftan kent ve çevresindeki tarım alanları ve doğal alanları, finans, bilgi ve hizmet üretim merkezleri, konut, alışveriş, rekreasyon gibi yeni, farklı arazi kullanım kararları ve biçimleri üreterek, dönüştürerek kente entegre ederken, diğer taraftan da kent içinde de sanayileşme süreciyle yıkılan, bozulan fiziksel, sosyal, ekonomik, ekolojik yapıyı onarıp, kendi ihtiyaçları doğrultusunda yeniden inşa etmiş, dönüştürmüştür.

1950'li yılların ikinci yarısından itibaren Amerika ve Avrupa'da başlayan, 1980'li yıllardan sonra güçlerin birlikteliği, uluslararasılaşma, küreselleşme gibi eğilimler kentleri bir pazar alanı

olarak, çok boyutlu ve inanılmaz bir rekabet ortamına sürüklenmiş, güçlü planlama anlayışı ve gelenekleri olan ve kendilerine verilen unuttukları ya da kaybettikleri değerleri hatırlama, yeniden kazanma fırsatını iyi değerlendiren ülke ve kentler bu rekabet ortamında kendilerine avantaj sağlarken, bu gelenek ve anlayıştan yoksun ülke ve kentlerinde ise elde kalan son değerlerde kaybedilerek, bu rekabet ortamında oldukça geriye düşmüşlerdir.

Özellikle güçlü planlama anlayışı ve geleneği olan ülkelerde, geniş katımlı organizasyonlara dayalı yaklaşımları içeren dönüşüm ve yenileme politikaları, kent merkezine yeniden dönüşü, yeniden doğuşu başarmak ile birlikte, kent çeperlerinde yer alan doğal alanların tahribine yönelik yayılmayı engelleyen bir panzehir olmuştur.

Güçlü bir planlama geleneği ve anlayışından yoksun olan Ülkemizde ise teknoloji ile biçimlenen yeni ekonomik anlayışa dayalı dönüşümlerin, kaybolan ona kimlik veren değerleri kazanırmak bir yana elde kalan değerleri de hızla tükettiği görülmektedir.

Bu bağlamda atılması gereken temel adımın güçlü bir planlama geleneğinin oluşturulmasından geçtiği tartışmasız bir gerçek olup bunun en önemli adımın ise planın yapımından uygulamasına ve devamlılığına kadar her aşamada geniş bir katılımı sağlayacak üzerinde uzlaşma sağlanacak politikalara dayalı organizasyonlara ihtiyaç vardır.

Dönüşüm Kavramı, Süreci ve İçerikleri

Dönüşüm kavramı, kentle ilişkili ya da ilişkisiz alanları kentle ilişkilendirmek anlamında müdahale edilmemiş coğrafyayı da içeren, bu coğrafya içindeki arazi kullanım, fiziksel, işlevsel, sosyal, ekonomik, ekolojik anlamda yıpranmış, ya da yıpranmamış alanlardaki değişimi içerir. Bir başka ifade ile dönüşüm

kentin makroformunu da etkileyip değiştiren bir olgudur. Dönüşüm aynı zamanda, zaman içinde değişiklikleri de içerdiğinden, herhangi bir şehrin gelişimini anlamayı, kenti tanımayı ve kavramayı da beraberinde getiren bir olgudur.

Dönüşüm ve kentsel yenileme kavramları aynı içerikte görünmekle birlikte aslında birbirinden farklı iki kavramdır ve dönüşüm kentsel yenilemeyi de içeren genel bir kavramdır ve sadece var olan bir kentsel mekanın fiziksel, sosyal ve ekonomik anlamda iyileştirilmesinden ibaret değildir.

Dönüşüm, küresel, ekonomik, politik ve sosyal yapılanma ile birlikte günlük yaşantımızı da biçimlendiren en önemli ve tartışılan bir olgu olmuştur. Küreselleşme günümüzde, çok tartışılmasına rağmen ekonomik, politik ve sosyal yapılarla birlikte günlük yaşantımızı biçimlendiren 20. yüzyılın en önemli dönüşümü kabul edilmektedir. Küreselleşme bir ürün olmamakla birlikte şimdi olan fakat yaşadığımız dünyayı biçimlendirmeye devam eden birbirleriyle bağlantılı ekonomik, sosyal, politik, kültürel ve ekolojik süreçlerden oluşan bütünsel bir olgudur. Bu küresel olgular büyük nüfusların yaşadığı yerler olmaları dolaşısıyla kentleri oldukça etkilemiştir.¹

Kentler kuruluşundan, günümüze kadar sürekli farklı dinamiklerin etkisi ile dönüşüme uğramış, değişmişlerdir. Kentlerin kuruluşunda savunma, ekonomik faaliyetler ve ulaşım gibi dinamikler kentleri biçimlendirirken sanayi öncesi, sanayi ve sanayi sonrası kenti biçimlendiren, dönüştüren dinamiklerin biçimleri ve ağırlıklarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir.

Sanayileşme sürecinde ekonomik faaliyetler ve ulaşım gibi dinamiklere bağlı olarak gelişen göç olgusunun kentte dönüşüm bağlamında iki farklı durumuyla karşılaşırız. Bunlardan birincisi; kentin mevcut dokusu üzerinde, özellikle tarihi bölgelerinde sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutları içeren dönüşümler, ikincisi; kentin çeperlerinde yeni yerleşmelerin oluşumuna ve bunların kentle entegrasyonuna dayalı fizik mekan ve coğrafyayı da içeren dönüşümlerdir. Bu süreçte dönüşümün yıkıcı, tahrip edici, kimliksizleştirme, benzeşme gibi olumsuz boyutları ortaya çıkmıştır.

Sanayinin geri çekilme süreci ile birlikte, teknoloji özellikle iletişim teknolojisindeki değişiklik ve bu bağlamda değişen, biçimlenen ekonomik anlayışın dönüşümde etkili olduğu görülmektedir. Bu süreçte dönüşümün, sanayileşme süreci ile yıkılan tahrip edilen kimliklerini yitirerek benzeşen kentleri onararak, yeniden inşa ederek kimlik kazandırmak gibi bir görev üstlendiği görülmektedir.²

Sanayileşme Sonrası Yaklaşımlar

Sanayinin geri çekilmesi ile birlikte tahrip edilen, kaybedilen değerleri onarma ya da yeniden inşa etme olanağına kavuşan kentler, bu alanların yeniden geliştirilmesi sürecinde başta istihdam olmak üzere fiziksel sorunların ötesinde sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Geliştirilen yaklaşımların ağırlıklı olarak sosyal, ekonomik odaklı olduğu, mevcut sosyal yapıyı koruyarak sınıf atlatmaya yönelik olup, yitirilen istih-

dam ve ekonomik değerlerin kentin mevcut değerlerine zarar vermeyecek biçimde yeniden yaratılmasına yönelik olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu alanlarda yaşayanların fiziksel, sosyal, ekonomik anlamda kentle entegrasyonun sağlanması amaçlanmıştır. Bu yaklaşımın temelinde, kenti terk eden ekonomik aktivitelerin peşinden sürüklediği işgücünün kentin hazırlıksız bir başka bölgesini çöküntü alanına dönüştürme olasılığı yatmaktadır.

Sanayi sonrası geliştirilen yaklaşımlardan ikincisi; sosyal yapının değişim ile birlikte yeni bir sosyal ve ekonomik yapılanmayı içeren modeldir. Bunun temelinde ise sanayileşme süreci ile kentin dışında yeni yaşam alanları oluşturan kent bilincine sahip, finansal ve kültürel birikimi olan nüfusun kente dönüşünü sağlamak, kentin çeperlerine yayılmayı engellemektir.

Dünyadaki ve Ülkemizdeki Gelişmeler

1970'li yılların ilk yarısından itibaren Amerika'nın kuzeyinden başlayan ve tüm dünyaya yayılan kentin özüne dönme çabalarında kullanılan araçlar farklı olmakla birlikte ortak nokta kente dönüşün başarılmasıdır.³ Bu bağlamdaki dönüşümlerin ilki; kentin yerel kimliğini öne çıkaran, yerel gereksinimler doğrultusunda gelişen ve yerel kimliğin parçalarını temel girdi olarak kabul eden, bu parçaların korunması ve geliştirilmesine yönelik stratejiler içerirken, ikincisi ise; küreselleşme gibi yeni kavramlar bağlamında uluslararası kimlik arayışı çabaları ile, fiziksel yapının yanı sıra sosyal ve ekonomik yapıda da köklü değişikliklere yönelik yeniden yapılanmayı içeren stratejilerdir.

ABD kentleri arasında savaş sonrası ekonomik yenilenme programlarının geliştirilmesi ve yürütülmesinde öncülük eden Baltimore, 1950'lerde ABD'nin en büyük kentlerinden biri idi. 1960'lı yıllardan itibaren hız kazanan banliyöleşme eğilimleri ile birlikte, kentte sanayi ve sanayiye dayalı hizmet sektörünün göçü ile birlikte ortaya çıkan ekonomik ve sosyal sorunları çözmek, terk edilen bu alanlarda kamusal ve ticari kullanımlar yaratarak kent ekonomisine, kente kazandırmak amacıyla kent yönetimi, medya, sivil toplum örgütleri, özel sektör birlikleri ve üniversiteleri kapsayan geniş katılımlı bir örgütlenme modeliyle harekete geçti. Bu kentte yaşayan tüm katmanları içeren örgütlenme modeli, geniş kapsamlı stratejilerin belirlenmesi, bu bağlamda hazırlanan bütüncül projeler ve politikalar süreç içerisinde devamlılığın sağlanmasında etken olurken, kamu + özel sektör birlikteliği de sağlanmıştır.⁴ Kamu + özel sektör birlikteliğine dayanan modelde risk paylaşılrken, terk edilen bu kentsel alanlarda kamu, mülkiyet ve altyapı bağlamında alanın hazırlanması kamusal yatırımların dengeli bir biçimde gerçekleştirilmesi ve dağıtımı görevini üstlenirken, özel sektör ise bu dönüşümü gerçekleştirecek finansmanı sağladı.

Baltimore'da, kamuya maliyeti minimize edilen kamu + özel sektör birlikteliğine dayalı bir model ile gerçekleşen dönüşüm sonucu, yerel gereksinimlerin karşılanması ile birlikte bir taraftan kentte yaşayanların istihdam sorunu da dahil ekonomik sorunların çözülmesine katkı sağlanmış, diğer taraftan kent yönetimine yeni ekonomik kaynaklar yaratılmış, kaybedilen ekono-

Ödemiş Tekelli Camii minaresinden proje çalışma alanının genel görünümü

mik değerler ile birlikte fiziksel ve ekolojik değerler yeniden inşa edilerek kente yeni bir kimlik kazandırılmıştır.

Kuzey Amerika'da başlayan kamu + özel sektör birlikteliğine dayalı gelişmelerin, Avrupa'daki en büyük ve kapsamlı örneği Londra doklar bölgesinde gerçekleştirilen dönüşümdür. Terk edilen dok alanlarının yol açtığı sosyal, ekonomik, fiziksel sorunlarla birlikte ulaşım ve altyapıya bağlı sorunları çözmeyi, kentle kopan ilişkileri yeniden kurmayı ve kentin aktif yaşayan bir bölgesi haline getirmeyi amaçlayan dönüşüm, 1980 öncesi İşçi Partisi döneminde yerel ihtiyaçları karşılamaya yönelik, kamusal amaçlı kullanımları içeren yaklaşımın, finansman sorunlarından dolayı gerçekleştirilememesinden sonra Thatcher hükümeti tarafından benimsenen liberal ekonomik politikalar doğrultusunda, dok alanlarını bir pazar alanı olarak ele alan, talep yaratan, talebe göre biçimlenen esnek bir planlama anlayışı ile özel sektörü de uygulama içine katarak, kamu + özel sektör birlikteliğine dayalı yaklaşımda, kamu mülkiyet, altyapı ve ulaşımaya yönelik sorunları çözerek alanı pazara hazır hale getirirken, özel sektör konut, ticaret, dinlenme eğlence gibi karma kullanımları içeren projeleri gerçekleştirmiştir.⁵ Kamu + özel sektör birlikteliğine dayalı bu modelde de terk edilen alanların kente entegrasyonu sağlanması ile birlikte kente dönüş de sağlanmıştır.

Ülkemizdeki Yaklaşımlar ve Ödemiş

İmar afları bu af kapsamında hazırlanan yasal düzenlemelere dayalı olarak gerçekleştirilen ıslah planları ile başlayan ülke-

mizdeki dönüşüm sürecinin, bu alanların sorunlarını çözemediği gibi, mevcut sorunların yayılması ve büyümesinin ötesine geçemediği görülmektedir. Bununla birlikte kent kıyılarında görülen karma kullanımları içeren dönüşümlerin, dünya ve Avrupa'daki örneklerinden farklı olarak genellikle kamusal mülkiyetler üzerinde, parsel bazında parçacıl kamu eliyle gerçekleştirilen, genellikle kamusal kullanımları içeren, ya da pazarı olan kamu arazileri üzerinde özel sektör eliyle ticari kullanımları içeren sınırlı projeler olduğu görülmektedir.

Parsel bazında kamu eliyle, ya da özel sektör eliyle gerçekleştirilen parçacıl dönüşümler, kapsamlı stratejilere dayalı bütüncül planlara dayalı olarak geliştirilmediğinden, çevresini etkileyecek bir ateşleyici rolünü üstlenemediği, geniş tabana yayılı, katılımcı ve paylaşımcı bir anlayışa dayandırılmayan, dönüşümü tek boyutuyla ele alan bu parçacıl dönüşümlerin kentle entegrasyonunun da sağlanamadığı görülmektedir.

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren Ankara'da katılımcı, paylaşımcı, uzlaşımçı bir modele dayalı olarak gerçekleştirilen, sağlıklı konut alanlarının dönüşümünün ve kente entegrasyonunun sağlanmasını amaçlayan yaklaşımın oldukça başarılı olmuş ve amacına ulaşmıştır.

Önemli bir ulaşım ağı üzerinde bulunan Ödemiş yerleşmesi, aynı zamanda Aynı zamanda ülkemizin önemli ovalarından birisi üzerinde yer alan bir ova yerleşmesidir. Ödemiş yerleşmesinin süreç içinde, özellikle 1980'li yıllardan itibaren artan kentleşme eğilimleri ile birlikte toplu konut ve kooperatifleşmeye yönelik yeni yasal düzenlemeler ile birlikte, içinde bulundu-

Proje çalışma alanından detay

ğu konum ve koşulları olumsuz bir biçimde etkileyecek şekilde özellikle kuzey ve kuzeydoğu yönünde verimli tarım alanları üzerinde yayılmaya, gelişmeye başladığı görülmektedir.

Yerleşmenin İzmir yönündeki girişinde Manyası, Ordu ve Dikmen Caddeleri arasında kalan yaklaşık 13.5 Ha büyüklüğündeki çalışma alanı, farklı sosyal dokuda 1250 konut ve 2500 kişilik bir nüfusu içeren altbölgedir. Bu öğrenci çalışmasında, bölgenin konumsal avantajından yararlanarak nitelikli bir kent parçası haline dönüştürerek var olan potansiyeli ortaya çıkarmak, kente entegre etmek ve konut stoku yaratarak dönüşümü gerçekleştirmek ile birlikte kent ekonomisine katkı sağlamak, bu bölgede yaşayan mülk sahiplerinin yetersiz ekonomik koşullarının iyileştirmek tarım alanları üzerindeki baskı ve gelişmeyi durdurmak ve kente dönüşü gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirecek finansmanın sağlanmasında, bu bölgede yaşayanların ve yerel yönetimin yetersiz kalması nedeniyle özel sektörü de içeren yerel yönetim + mülk sahipleri + özel sektöre dayalı bir model oluşturularak, bu süreçte rol alan aktörlerin beklenti ve eğilimlerini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılmıştır. Planlama ve tasarım sürecindeki dönüşüm stratejilerinin belirlenmesinde fonksiyonların türü ve dağılımı, yoğunluğu, altyapı ve üstyapı donatı alanlarının büyüklüğü, hizmet sınırı, nasıl ve kimler tarafından hangi süreçlerde geliştirileceği,

proje ortaklarına getireceği ekonomik girdi ve bunun süreci ile, dönüşümün tarım alanlarında oluşabilecek zararı önleme bağlamında ortaya çıkacak ekonomik, ekolojik ve kamusal yararın kente ve tüm kent yaşayanlarına getireceği yararların sorgulanması ve karşılaştırılması etken olmuştur.

Sonuç

Günümüzde dönüşüm ve yenileme kavramlarının mevcut potansiyellerin kullanılması, yeni potansiyeller yaratılması ve kentle entegrasyonu bağlamında kentin dışındaki olumsuz gelişmeleri engelleyici olması dolayısıyla planlama içindeki önemi giderek artmaktadır. Ancak güçlü planlama geleneği olan ülkelerin kentleri, bu fırsatı değerlendirerek, kaybettikleri değerleri onararak, yeniden inşa ederek kente dönüşü başarıırken, güçlü planlama geleneği olmayan bizim gibi ülkelerin kentlerinde, sosyal ve ekonomik boyutlardan yoksun, çelişkili ve amacından saptırılmış yasal düzenlemelerin kente kaybettiklerini yeniden kazandırmak bir yana var olan değerlerin de yitirilmesine neden olacağı görülmektedir.

Bu bağlamda dönüşüm, kentsel yenileme gibi kavramlara sadece fiziksel bir olgu olarak bakmak yerine, bu olgunun sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutlarına da dikkat etmek gerektiği, geniş kesimlerce tartışılarak, mutlak uzlaşa olmaksızın gerçekleşmesinin beraberinde yeni problemler getireceğini göz ardı etmeden, amacından ve niteliğinden ödün vermeyecek şekilde finansman sorununu da kendi içinde çözecek organizasyonları da kapsayacak bir biçimde ve mutlaka etkisi nedeniyle bütüncül olarak ele alınması gerektiğini unutmamalıyız. ■

Kaynakça

- *Thorns, C., D., "Kentlerin Dönüşümü" Kent Teorisi ve Kentsel Yaşam, CSA Global Yayın Ajansı, Aralık 2004, İstanbul.
- *Kılıç, A., "Kıydan Geri Çekilme Sürecinde Kent - Kıyı İlişkisi, Kentsel Kıyı Tanımı ve Bu Kavrama Dayalı Kentsel Kıyı Gelişme Stratejileri : İstanbul Örneği, Basılmamış Doktora Tezi.
- *Kılıç, A., Yenen, Z., "Haliç İçin Bir Planlama Modeli Önerisi" Haliç 2001 Sempozyumu, 3 - 4 Mayıs 2001, İstanbul 64-77.
- *Millsbaugh, P., "Baltimore : The Success of a 25 - year Public - Private Partnership", Waterfronts : a New Frontier for Cities on Water, Venice.
- *Edwards, B., "London Docklands : Urban Design in Age of Deregulation," Part of Reed International Books, London.

Kunter Manisa, Ar. Gör.
YTÜ Mimarlık Fakültesi

Ödemiş-Konut Yerleşmesi Rehabilitasyon Konulu Tespit ve Tasarım Çalışması

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, 2004/2005 güz yarıyılı, diploma projesi öğrencileri, Ödemiş Belediyesi ve Mimarlar Odası Büyük İzmir Şubesi'nin katkılarıyla gerçekleştirdiği kentsel rehabilitasyon projesi kapsamında; kentin ve kullanıcılarının çevresel problemlerine, uygulanabilir çözümler üreterek içinde bulunduğu mevcut durumu iyileştirmek, modern yaşam standartlarında, daha yaşanılabilir konforlu, kentsel donatılar anlamında yeterli bir çevre oluşturmayı amaçlamaktadır.

Ödemiş'te gerçekleştirilmesi düşünülen konut yerleşmesi rehabilitasyon çalışması; kentin İzmir istikametinden girişi niteliğinde, Manyası, Ordu ve Dikmen caddelerinin arasında kalan Meşrutiyet ve Türkmen mahallelerini kapsamaktadır.

Diploma projesi grubu öğrencileri bölgede bu çalışmaya altlık teşkil edecek anket ve tespit çalışmalarını Kasım 2004 tarihinde gerçekleştirmişler.

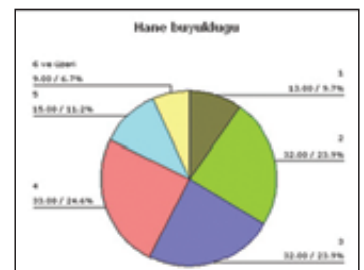
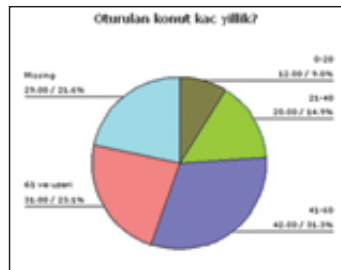
Manyası, Ordu ve Dikmen caddeleri arasında kalan çalışma alanı kentin İzmir istikametinde girişi niteliğinde olmasına karşın kentin diğer bölgelerine nazaran daha niteliksizdir. Bölge halkını civar köylerden çeşitli nedenlerle gelen maddi olanakları düşük insanlar oluşturmaktadır. Ekonomik yetersizliğin etkileri çevre kalitesine olumsuz yönde etki etmiş ve yansımıştır. Eski yapım teknikleri ile yapılmış ve zaman içerisinde onarım görmemiş konutlar kullanıcılarının değişen ve gelişen ihtiya-

yaçlarına cevap verememektedir. Binalara yapılan kontrolsüz ekler çarpık bir yapılaşmaya neden olmuştur. Bölgede kentsel donatı alanlarının yetersizliği yerel halk tarafından en çok dile getirilen konulardan birisidir. Zaman içinde yaşanan bu gelişmelerden sonra bölge eski cazibesini yitirmiş ve kentin imara açılan tarım toprakları yeni cazibe alanlarını oluşturmaya başlamıştır. Bu durum ekonomisi tarımsal faaliyetlerine bağlı kentin geleceğini tehdit etmektedir. Ödemiş Belediyesi ve yerel halkın yıllardır gözlemlediği bu gelişme ve olumsuzlukları bilimsel bir perspektifte tespit etmek ve yorumlamak amacıyla Yıldız Teknik Üniversitesi öğretim üyeleri ve öğrencilerinin gerçekleştirdiği tespit çalışmalarının sonuçları şöyledir;

ÖDEMİŞ; Meşrutiyet ve Türkmen mahallelerinde gerçekleştiren tespit ve anket çalışmaları ve yorumlar:

Anket ve tespit çalışmaları temel olarak mevcut konut stokunu ve niteliklerini, kullanıcıların sosyal yapısını ve tercihlerini, kent çevresinin nitelik ve niceliklerini tespit etmeye yöneliktir ve yapılacak tasarımlara yön gösterecek ve veri teşkil edecek niteliktedir.

Konut stoku ve çevreye ilişkin tespit çalışmaları birebir, kent sakinlerinin sosyal yapı ve tercihlerine ilişkin tespit çalışmaları %20 örnekleme ile yapılmıştır. Bölgede yaklaşık 1250 konut yapısı ve içinde yaşayan 2500 kişilik nüfus tespit edilmiştir. Konutlar ile ilgili yapılan tespit çalışmalarında şu sonuçlar alınmıştır;

Bölgede bulunan bina stokunun %95'ini oluşturan konut stokunun; %96'sı tek veya iki katlı bahçeli evlerden oluşmaktadır, çok nadir olarak rastlanan dört ve beş katlı yapılar daha çok ticaretin geliştiği ve kentin İzmir bağlantısını teşkil eden Ordu caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Binaların yapım sistemleri çoğunlukla (%78,4'ü) kagirdir. Bölgede her yaşta bina bulunmasına karşın bunların %54,4'ü 40 yaşın üstündedir.

Bu anlamda; bölgede gerçekleştirilecek bir sağlıklaştırma çalışmasında mevcut yapıların yapım sistemlerinin sağlam olmayışı, niteliklerinin çok düşük olmaları ve ömürlerinin çok fazla olmamaları nedeniyle yeni binaların tasarlanması ve inşa edilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Tasarlanacak yapılarda temel işlevin konut olması gerektiği ve bölgenin Ordu ve Manyas caddelerine bakan yerleşmelerinde kısmen ticaret alanlarının tasarlanması gerekmektedir çünkü kentin ticaret aktiviteleri bu doğrultularda bulunmakta ve gelişmektedir.

Konut yapılarının büyüklükleri çok farklı olmasına karşın; %23,9'luk oranla 76-100 m², %20,1 oranla 0-75m²'lik büyüklüklerde konutlara en sık şekilde rastlanmaktadır.

Bölge sakinlerinin %54,5'i konutlarını satın alma yoluyla, %23,9'u miras yoluyla elde etmiştir ve en az 5 yıldır bölgede ikamet etmektedirler. Nüfusun %92'si çeşitli nedenlerden dolayı önümüzdeki 5 yıl içinde konutlarında değişiklik yapmayı düşünmemektedirler.

Bölgede yaşayan nüfusun sosyal yapısına ilişkin tespit çalışmalarında şu sonuçlar alınmıştır: Yaklaşık 2500 kişinin yaşadığı tespit edilen bölgede her yaşta insan ikamet etmektedir. Ancak nüfus yoğunlukla %58 ile 30 yaşın üzerindedir, bu durum yaş ortalaması 30'un altında olan ülke geneli düşünüldüğünde, bölge nüfusunun yaşlı olduğu sonucuna ulaşmak çokta yanlış olmaz.* Bu anlamda bölgede yer alan konutların kullanıcılarının yakın bir zamanda değişeceği ve tasarlanacak yeni binalarda değişime uğrayacak nüfusun ihtiyaçlarının da nitelik ve niceliksel olarak düşünülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Hane halkı büyüklükleri çok farklılık gösteren bölgede; 2,3 ve 4 kişilik büyüklükler yukarıda tabloda görüldüğü gibi daha sık-

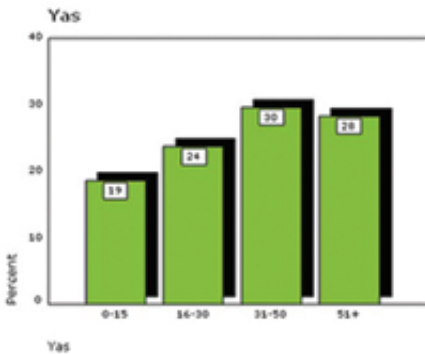
tır. Çalışan nüfusun %93'ü Ödemiş kent merkezinde çalışmaktadır ve buna bağlı olarak çoğunlukla işyerleri 15 dakikalık yürüme mesafesindedir. (0-15 dk. yürüme mesafesi %89, 15-30 dk. Yürüme mesafesi %10) Hem işyerlerinin yakınlığı hem de topoğrafyanın düz olmasına bağlı olarak çalışanların %52'si işyerlerine yaya olarak, %27'si bisiklet ile ulaşmaktadırlar. Bölge sakinlerinin %18,7'si çevrelerinde park ve yeşil alanların, %15,7'si eğitim ve sağlık hizmetlerinin, %10,4'ü altyapının, %7,5'i kültür ve sanat aktivitelerinin yetersiz olduğu fikrindedirler. Bu anlamda yapılacak tasarımlarda park ve yeşil alanlarının yoğun olarak bulunduğu, yaya ulaşımı ve bisiklet kullanımına öncelik veren düşüncelere önem ve ağırlık verilmelidir.

Bölgede yaşayanların çoğunluğu Ödemiş doğumludur (%68 Ödemiş merkez, %20 Ödemiş köyleri doğumlu) ve %43'ü doğduğundan beri bu bölgede yaşamaktadır. Cinsiyet dağılımı Türkiye geneli ile paralellik içermektedir. (%52 kadın, %48 erkek) %85'i okur yazar olan nüfusun; %69'u ilköğretim mezunu, %12'si eğitim görmemiş, %11'i lise mezunu ve %7'si ortaokul mezunudur ve üniversite mezunu sayısı çok azdır. Her meslekten insana rastlanan ve çalışanlar içinde %70'i ücretli çalışan, %30'u işveren konumunda bulunan bölge sakinleri içinde %37'lik oranla ev hanımı sayısı oldukça yüksektir.

Bölge halkı yapılacak bir sağlıklaştırma çalışmasının maddi yükümlülüklerini karşılayabilecek olanaklara sahip değildir. Bu nedenle devlet veya çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla maddi yardım alınması veya inşaat şirketlerinin ilgisinin buraya çekilmesi gerekmektedir. Bu da bölgede konut birimi anlamında kapasite artırımı yapılması anlamına gelmektedir. Böyle bir değişimin hem olumlu hem de olumsuz olarak yorumlanabilecek gelişmelere yol açabileceği düşünülebilir.

Olumsuz anlamda; bölgede yapı yoğunluğunun artması söz konusudur, ancak bu durum çağın gereksinimlerine uygun kentsel donatı alanlarının yerleştirilmesi ve mimari anlamda tasarım becerisi ile pozitif bir yaklaşım ve sonuca dönüştürülebilir.

Olumlu anlamda, kentin gelecekteki konut ihtiyacı bu bölgede yaratılacak ekstra kapasite ile karşılanabilir ve bölgenin tarım toprakları üzerindeki yapılaşma tehdidi engellenmiş olur. Bu noktada bölgenin dünyada en verimli tarım topraklarına sahip havzalardan birinde bulunduğu gözden kaçmaması gereken bir konudur. Çünkü böyle bir yaklaşımın sadece bölge özeline değil aynı zamanda ülke ve dünya genelinde etki edecektir. ■

Kaynakça

*NÜFUS KÜTÜKLERİNE KAYITLI NÜFUSUN YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI (TÜRKİYE GENELİ), T.C. İçişleri Bakanlığı, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, www.nvi.gov.tr/99/Nufus_Kutugu_1statistikleri.html

YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü Bitirme Projesi Kapsamında

Ödemiş’de Kentsel Yenileme Projesi

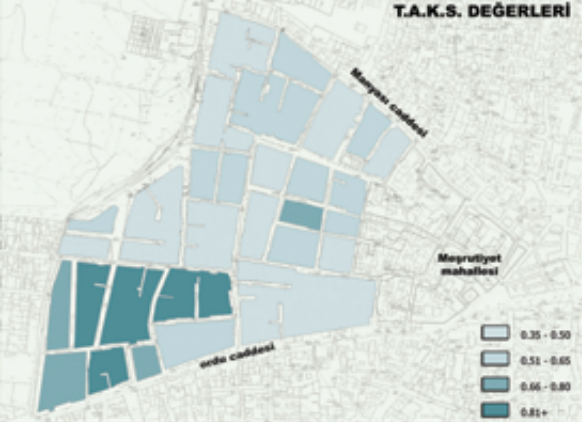
Analitik Etüt Çalışmaları

YOĞUNLUK ve BİNA ANALİZLERİ

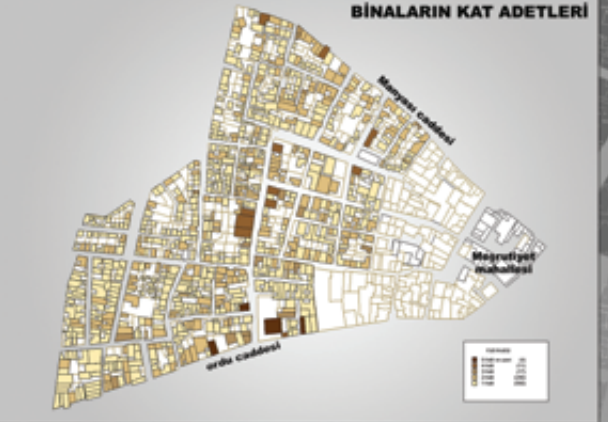
YOĞUNLUK ANALİZLERİ

T.A.K.S. DEĞERLERİ

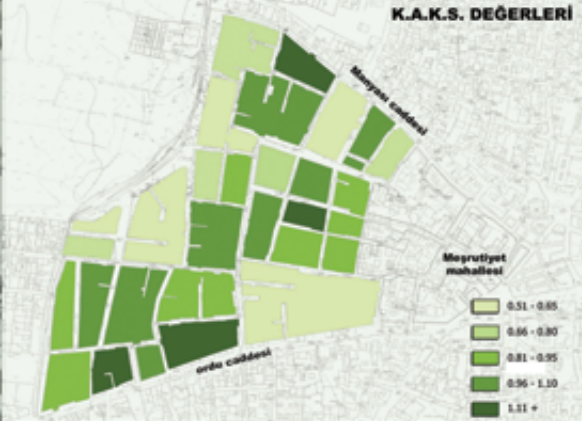

BİNA ANALİZLERİ

BİNALARIN KAT ADETLERİ

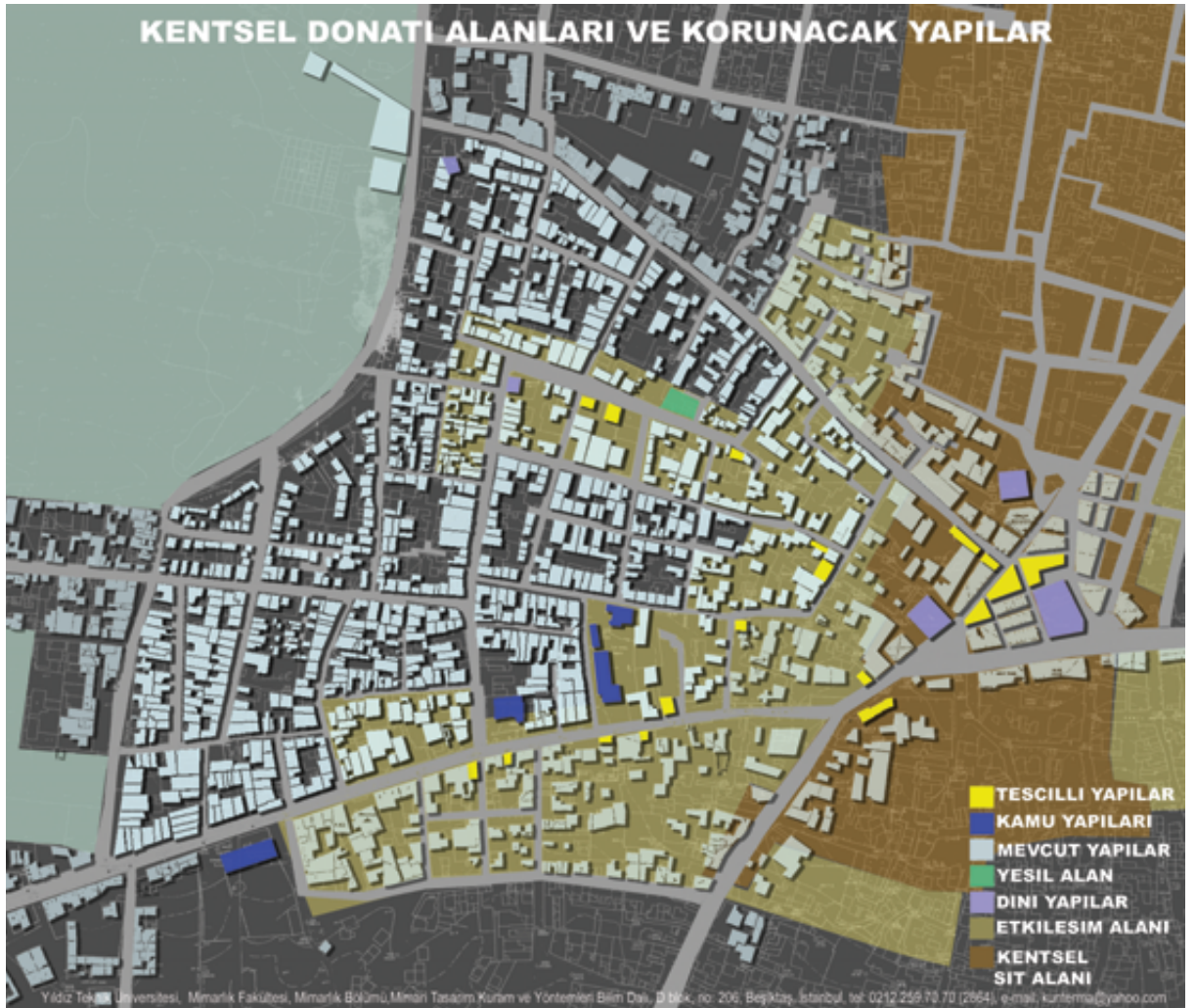
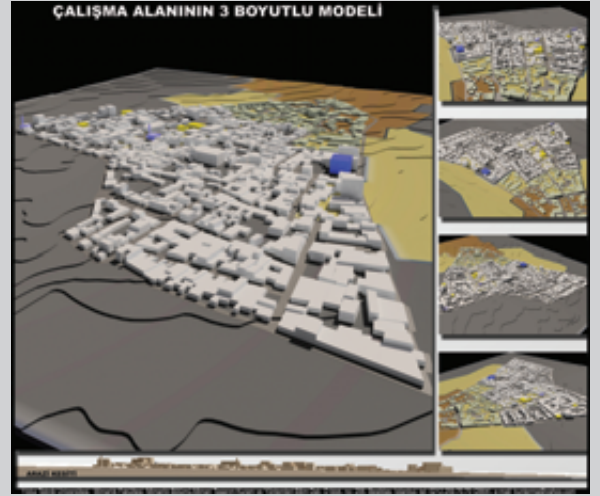
K.A.K.S. DEĞERLERİ

BİNALARIN FONKSİYONLARI

Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Mimar Tasarım Kuram ve Yöntemleri Bilgi Dalı, D blok, no: 200, Beşiktaş, İstanbul, tel: 0212.259.79.70 (2054), e-mail: kurteima@yahoo.com

KENTİN TARİHİ – SOSYAL, KÜLTÜREL, EKONOMİK YAPISI PROBLEMLERİ, GELİŞİMİ VE KENT İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR

Öğrencilerin Proje Önerileri

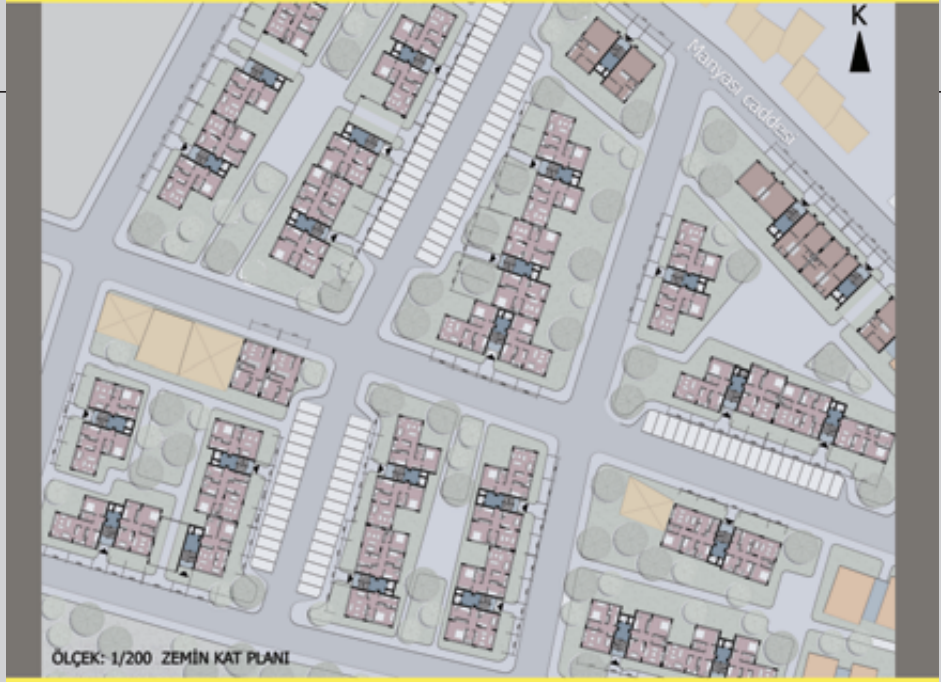

Ödemiş / Konut Yerleşmesi Rehabilitasyonu

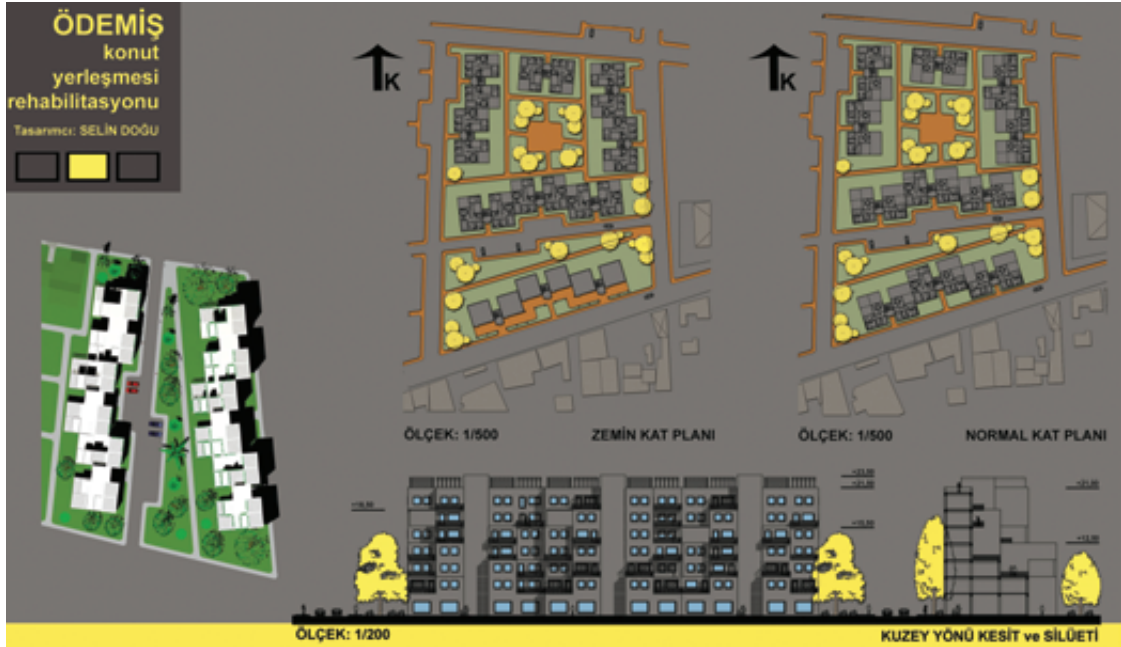
1

Tasarımcı: Özge BERBEROĞLU

Tasarımcı: Özge BERBEROĞLU

ÖDEMiŞ
konut
yerleşmesi
rehabilitasyonu
Tasarımcı: SELİN DOĞU

Tasarım çalışmalarını yönlendiren kütle ve cephe etüdlерinde; bir yandan çok katlı yapıların neden olduğu insanı ezen kütle etkisini ve monotonluk hissini azaltmak diğer yandan yerel halkın yaşam biçimi haline gelmiş açık alan kullanımını hayata geçirmek amacını güttüm.

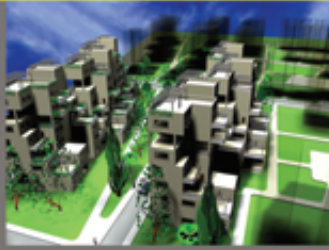

Sıcak iklime sahip ÖdeMiş yöresindeki 2500 nüfusu barındıracak böylesine büyük bir yerleşmede; yapılaşmadan dolayı meydana gelmesi muhtemel ekolojik handikapları azaltabilmek amacıyla, kütlelerde oluşturduğum delikler vasıtasıyla hava akımını engellemeye ve kademeli teraslar vasıtasıyla da kütleler üzerinde gölge alanlar yaratan yeşil mekanlar oluşturmaya çalıştım.

ÖLÇEK: 1/200

DOĞU YÖNÜ KESİT ve SİLÜETİ

Selim Ökem*, Deniz Erinsel Önder**, Özen Eyüce***

Ödemiş'te tasarım denemeleri, YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü 2004 – 2005 öğretim yılı, güz yarıyılında, Mimari Tasarım 5 dersi kapsamında yapılan çalışmaları içermektedir. Dersin genel içeriği, mevcut kentsel kurgunun içinde yeni tasarım, kentsel iyileştirme ve kentsel dolgu (urban context, rehabilitation, infill) konularında gerçekleştirilen çalışmalardan oluşmaktadır. Mimarlar Odası İzmir Şubesi'nin yayını Ege Mimarlık Dergisi'nin bu çalışmalarla ilgilenmesi, Ödemiş'teki tasarım denemelerinin bir vitrine kavuşmasını sağladı. Bu vitrinde, üzerinde söz söyleme olanağı veren birkaç çalışmayı sunmayı uygun bulduk. Bu çalışmaları iyi - kötü; başarılı - başarısız gibi nitelermelerle anmanın çok anlamlı olmadığını düşünüyoruz ve sergilenemeyen diğer çalışmaların da, en az sergilenenler kadar içtenlikle ortaya konduklarına eminiz. Burada, yaz okulu, görsel bilgi merkezi, tiyatro, etnografya müzesi, bisiklet merkezi ve tarihsel helva fabrikasının dönüşümü gibi, hem kendi içlerinde, hem de işlenen konular genelinde farklılaşarak öne çıkan projeleri sunmayı uygun bulduk.

Ödemiş'te gerçekleştirilen tasarım denemelerinin Ege Mimarlık Dergisi için basıma hazır hale getirilmesi, proje raporlarının okunması, tasarımların yeniden gözden geçirilmesi gibi bir takım düzenleme işlerini gerektiriyordu. Bu gözden geçirme süreci, yürüyüp geçtiğimiz sokaklardan geri dönüp bir kez daha Ödemiş'e bakmamızı sağladı. Bu bakış, daha önce algı eşliğimizden geçmemiş unsurları görmeye ve işitmeye giden yolu açtı; başka bir Ödemiş'i yaşamamıza yardımcı oldu.

Bir rastlantı sonucu mudur, bilinç altı bir güdülenme ile midir bilinmez, sergilenmek üzere seçilen projelerin belirgin bir ortak özellik taşıdığını gördük. Söz konusu özellik, proje raporlarında daha da öne çıkmaktadır. Çalışmaların, sonuca yönelik bir mimari nesne yaratmaktansa, mevcut bir kentsel metne eklenerek, bu metnin yeniden ve farklı bir içerikle okunmasını sağlamayı amaçladığı görülmektedir. Bu anlamda gerçekleştirilen tasarım denemeleri, kentin mevcut durumunun tanımladığı belli gereksinimlerin, mekansal büyüklüklerle buluşturulmasından farklı bir şeylere işaret etmektedir. Kentin tarihi ve yaşamsal alışkanlıklarına bağlanan ve farklı katmanlarla örülmüş bir dokumanın üstünde "yama gibi durmayacak" bir eklemlenışı gerçekleştirilmeye çalışmaktadırlar.

Geriye dönüp baktığımızda, bu çalışmaların mimari bir nesneyi tanımlamadıklarını, Ödemiş ile birlikte yaşamlarını sürdürecektir, ondan etkilenip aynı zamanda da onu etkileyecek mimari süreçleri tanımlamaya çalıştıklarını gördük. Projelerde 'bakılarak' görülebilecek unsurlardan başka şeyler bulunmaktaydı: Bakanla, bakılanın yer değiştirdiği bu karşılaşmada sunulan öneriler, bakılacak nesneler olmadıklarını "geri dönüp bakışlarını izleyiciler üzerinde gezdirerek" anlatmaya çalışır gibiydiler...

* Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Elemanı

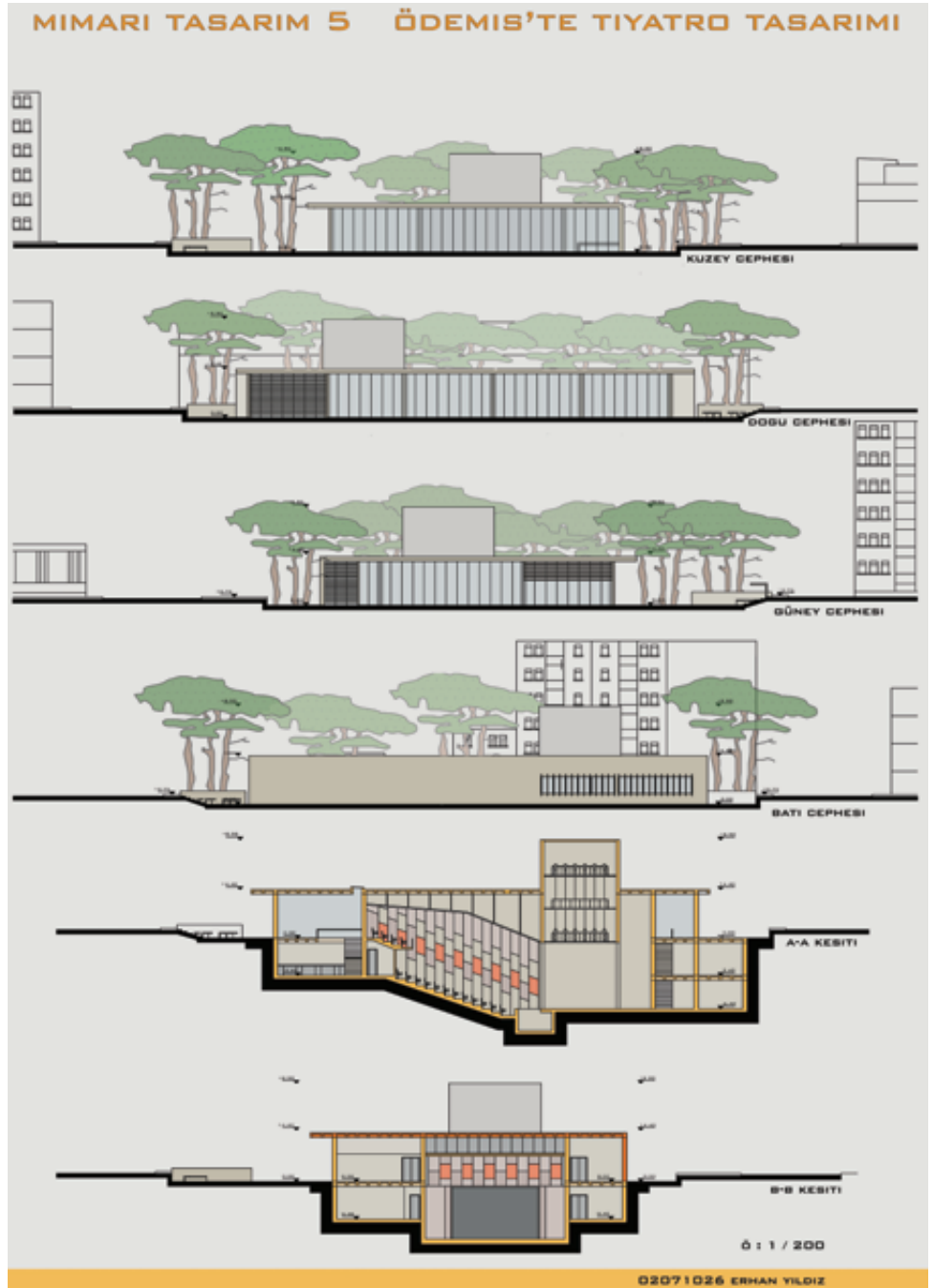
** Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi

*** Yıldız Teknik Üniversitesi, Yarı Zamanlı Öğretim Üyesi

ÖDEMİŞ TİYATROSU

Erhan Yıldız.
(Yürütücü: Doç. Dr. Deniz Erinsel Önder)

Ödemiş'te eksikliği hissedilen tiyatro eylemine ev sahipliği yapması için tasarlanan yapı; kendine İzmir yolu üzerinde, Ödemiş otogarı yanındaki parselde yer seçmiştir. Yapının batı cephesinde yükselen duvar 90 derece kırılarak sergi ve tiyatro eylemlerini altında buluşturacak saçığı oluşturmaktadır. Batı duvarı haricindeki cepheler camla çevrilmiştir. Camı sıyrarak peyzaja uzanan su, yansımalar oluşturarak iç mekanda ışık oyunları sergilemektedir. Sergi duvarlarını çatıda takip eden yırık bant, bu duvarlarda istenen aydınlatmayı sağlamaktadır. Peyzajda kullanılan ağaçların oluşturduğu gölgelik alanlarla su ögesi birleştirilerek, yaz ayları için Ödemiş halkına dinlenme ve toplanma alanları yaratılmaya çalışılmıştır. □

ÖDEMİS TARİHİ HELVA FABRİKASININ DÖNÜŞÜMÜ

Gökhan Kodalak

(Yürütücü: Prof. Dr. Harun Batırbaygil, Araş. Gör. Selim Ökem)

Tasarımın Çıkış Noktası

Fabrika binalarının endüstriyel kimliği / paslanmış metallerin kaotik bir düzen içerisinde sağa sola dağılışları/ her köşede durgun bir resmin fotoğraflanmayı bekleyişi / metalin kendi kimliğini kazanma çabası / işlevselliğin estetiği/ estetiğin işlevselliği / tarihi helva fabrikasının yeniden canlandırılması / eski - yeni kontrastı / çatı örtüsünden yoksun kalmış tarihi yapının üzerilerine eklenen transparan bölmeler ve ziyaretçilerin bu saydam kütlelerde gezerek fabrikanın tarihsel sürecine tanık (ortak) oluşları / insanların saydam döşemelerden alt kattaki tarihi helva üretim sürecini izleyebilme olanakları / Kuzey - güney aksını güçlendirmek için batıda tasarlanan komşu okulla arada sınır teşkil edecek yeni taşıt yolu / büyük kütlelerin içinden koparılan bir parçayla açılan yaya yolu.

Çevresel Düzenleme

Arazinin güneyinden başlayan ana giriş aksı, korunan tarihi fabrikayı arkasında bıraktıktan sonra geniş bir açıklığa açılıyor. Bu geniş meydanın hava şartlarının uygun olduğu durumlarda kamusal kullanıma açık, farklı aktiviteler içeren, canlı bir mekan olması düşünülmüştür. Dışarıya taşan kafelelerin, giriş / çıkışların ve sergileme mekanlarının bu meydanla ilişkili ya da iç içe ele alınması söz konusudur. Burada konumlandırılan panoların, ziyaretçileri üst katlarda yer alan ana sergileme mekanlarına çeken ya da kentsel konulara değinen ve periyodik olarak değişen temalar içermesi düşünülmektedir.

Bir merkez, buluşma noktası, dinlenme durağı yaratmak; binanın salt kullanımı dışında, halkın buradaki peyzajdan da her an yararlanabilmesini sağlamak, çevre çevrenin düzenlenmesinde ana düşüncüyü oluşturmaktadır.

Bu düşünce doğrultusunda tasarım, üç ayrı özelleşmiş bahçeden oluşmaktadır. Meydandan basamaklarla yaklaşık 1.20m inilerek ulaşılan toplanma alanlarında, geniş yapraklı ağaçlar sayesinde gün boyu gölgenin var olmasına olanak sağlıyor. Mekan - 1.20 kotunda özelleşerek kişilere çevrelerindeki trafik ve konut / ticaret yığınlarını unutturuyor. Her biri kent meydanında kullanılabilecek birer kişisel bahçeye dönüşüyor. □

Ödemiş Helva | üretim/tüketim/sergi | Fabrikası

EGEMİMARLIK
2006/1 - 56

Tarhi Helva Fabrikası Anadolu genelinde değişik kolt yapıları ile, özellikle Kuvve ve Doğu Cephesi ve yakın çevresi bu alana kolt yapıları en çok bulunduğu yerdir. Anadolu genelinde ise helva üretimi bu bölgede en yoğun olduğu ve en çok helva yapıldığı yerdir. Anadolu genelinde ise helva üretimi bu bölgede en yoğun olduğu ve en çok helva yapıldığı yerdir. Anadolu genelinde ise helva üretimi bu bölgede en yoğun olduğu ve en çok helva yapıldığı yerdir.

.kat analizi.

.nitelik analizi.

Tarhi Helva Fabrikası Anadolu genelinde değişik kolt yapıları ile, özellikle Kuvve ve Doğu Cephesi ve yakın çevresi bu alana kolt yapıları en çok bulunduğu yerdir. Anadolu genelinde ise helva üretimi bu bölgede en yoğun olduğu ve en çok helva yapıldığı yerdir. Anadolu genelinde ise helva üretimi bu bölgede en yoğun olduğu ve en çok helva yapıldığı yerdir.

.fonksiyon analizi.

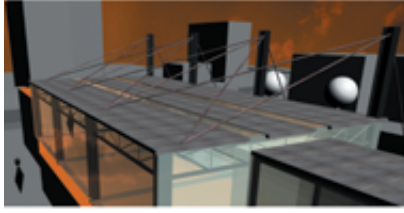

.ulaşım analizi.

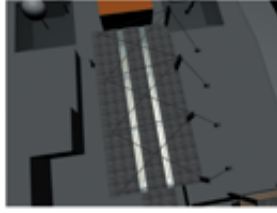
analizler

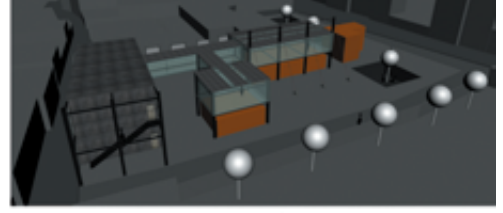
fotoğraflar

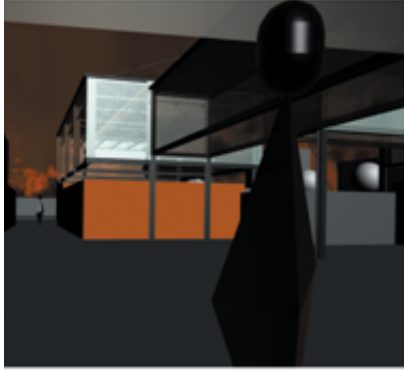
KUZAY PERSPEKTİF YAKIN

KUŞBAKIŞI PERSPEKTİF YAKIN

BATI PERSPEKTİF UZAK

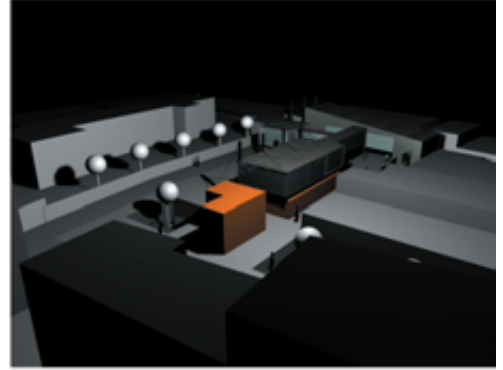
KUZAY ÇIKIŞINDAN PERSPEKTİF

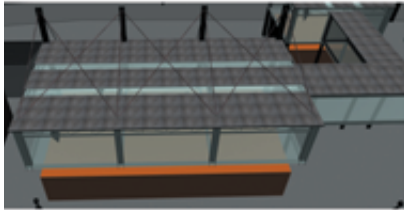
İÇ PERSPEKTİF

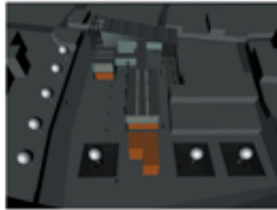
KUZEYDOĞU PERSPEKTİF UZAK

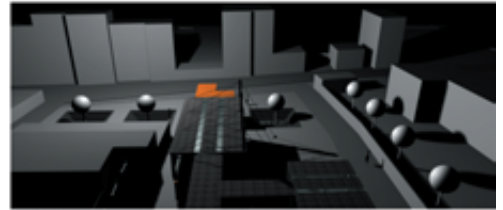
GÜNEYDOĞU PERSPEKTİF UZAK

DOĞU PERSPEKTİF YAKIN

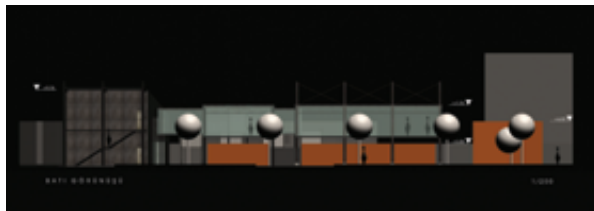

GÜNEY PERSPEKTİF UZAK

KUZAY PERSPEKTİF

MODEL VE PERSPEKTİFLER

BATI GÖRÜŞÜ

DOĞU GÖRÜŞÜ

KUZAY GÖRÜŞÜ

GÜNEY GÖRÜŞÜ

GÖRÜNÜŞLER

ÖDEMiŞ İÇİN BİR BİSİKLET "MERKEZİ"

Mehmet Turunç

(Yürütücü: Prof. Dr. Harun Batırbaygil,
Araş. Gör. Selim Ökem)

Neden bisiklet merkezi? Birçok kent gibi Ödemiş'in de önemli sorunlarından biri otopark. İklim koşullarının bu kadar ılımlı olduğu, eğimsiz bir topografyanın bulunduğu Ödemiş'in ulaşımında, arabanın yerini büyük ölçüde bisikletler almış bulunmaktadır. Ekonomik açıdan Ödemişlinin durumu, ekolojik açıdan verimli tarlalar ve doğal çevre düşünüldüğünde bisiklet, ulaşımında bir alternatif olarak öne çıkıyor. Ödemiş içi ulaşımında otomobil kullanımının giderek azaltılarak, bisiklet kullanımının artması ve bisiklet ulaşımının özendirilmesi için Ödemiş'e bisiklet merkezi yapılabilir.

İnsanları otomobilden vazgeçirmek ve onları bisiklete özendirmek için bisiklet merkezi için uygun yer seçimi önemli bir unsur olarak ortaya çıkıyor. Tasarım alanı olarak seçilen yer, hem Ödemişlilerin, hem de Ödemiş'e gelen turistlerin dikkatini çekmeli ve mevcut olan trafik aksı üzerinde yer almalı ki bireyler toplu taşıma araçlarına ulaşmadan, bisiklet merkezini görüp, bisiklet kiralamaya veya almaya karar verebilsinler. Bunun için de otogarın ve tren istasyonunun yan yana bulunduğu, sinema ve stadyum gibi yoğunluğun fazla olduğu aksların kesiştiği yer olan ulus meydanı kaçınılmaz olarak öne çıkıyor.

Tasarım oldukça basit kurgulanmıştır. Mevcutta yer alan kent parkına bakan kafeterya kitlesinin altı boşaltılarak bir toplanma alanı yaratılmıştır. Aynı meydandan binaya girilmektedir. Binanın içi bütünlüştük, tek bir mekandan oluşmaktadır. Mekanın bütününde dolaşan rampa, burada satılan bisikletlerin sergilenmesine olanak tanır. Bisikletiyle mekana giren kişi bisikletinden inmeden kafeteryaya ulaşabilmekte ve bisikletini kafeteryanın önünde bırakıp, kent parkına bakan bu mekana girebilmektedir. Yazın kafeteryanın pencereleri açılıp mekan, mevcut kent parkı ile bütünlüştürebilmektedir. Kafeteryanın servisi, mevcut binaya bitişik olan sağır cepheye yaslanmış

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ / MİMARLIK FAKÜLTESİ / MİMARLIK BÖLÜMÜ

MİMARİ TASARIM 5 DERSİ / PROF. DR. HARUN BATIRBAYGİL GRUBU

ÖDEMiŞ'TE BİSİKLET MERKEZİ

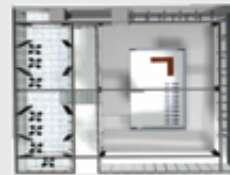
01071137 MEHMET TURUNÇ

NEDEN BİSİKLET MERKEZİ ? : HER KENTİNİN OLDUĞU GİBİ ÖDEMiŞİNİN DE **SORUNLU OTOPARK**, İKLİM KOŞULLARININ BU KADAR İLMİLİ OLDUĞU, TOPOGRAFYANIN KENTİYİ HİÇ ZORLAMADIĞI, DÜMDÜZ OLDUĞU ÖDEMiŞ'TE OTOMOBİL SAĞIT MI PİŞİ? **EKONOMİK** AÇIDAN ÖDEMiŞİ ELE ALINDIĞINDA, **EKOLOJİK** AÇIDAN DA ÇEVREDEKİ VERİMLİ TARLALAR ELE ALINDIĞINDA BAŞKA BİR VASITA KULLANIMAYA TEŞVİK EDİLEMEZ Mİ İNSANLARI? BU VASITA SE **BİSİKLET**. İNSANLARI OTOMOBİLDEN VAZGEÇİRMEK, BİSİKLET KULLANIMAYA ÖZENDİRMEK İÇİN DE ÖDEMiŞ'TE BİSİKLET MERKEZİ YAPILABİLİR.

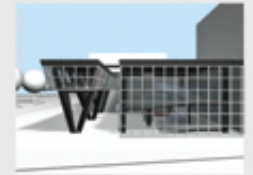
ARAZİ SEÇİMİ: İNSANLARI OTOMOBİLDEN VAZGEÇİRMEK VE ONLARI BİSİKLETE ÖZENDİRMEK İÇİN BİSİKLET MERKEZİ AMAZININ SEÇİMİ ÖNEMLİ BİR UNSURLAR OLARAK ORTAYA ÇIKIYOR. HEM **ÖDEMiŞLİLERİN**, HEM DE **ÖDEMiŞ'E GİLEN TURİSTLERİN** DİKKATİNİ ÇEKMELİ VE MEVCUT OLAN TRAFİK AKSİ ÜZERİNDE YER ALMALI Kİ BİREYLER TOPLU TAŞIMA ARAÇLARINA ULAŞMADAN, BİSİKLET MERKEZİNİ GÖRÖR, BİSİKLET KİRALAMAYA VEYA ALMAYA KARAR VEREBİLSİNLER. BUNUN İÇİN DE **OTOGARIN** VE **TREN İSTASYONUNUN** YAN YANA BULUNDUĞU, SİNEMA VE STADYUM GİBİ YOĞUNLUĞUN FAZLA OLDUĞU AKSLARIN KESİŞTİĞİ YER OLAN ULUS MEYDANI KAÇINIILMAZ OLARAK ÖNE ÇIKIYOR.

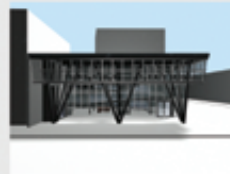
VAZİYET PLANI

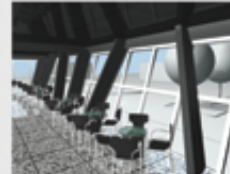
+ 8.00 KOTU PLANI

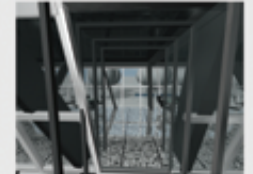
GÜNEY CEPHESİ

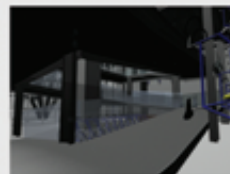
BATI CEPHESİ

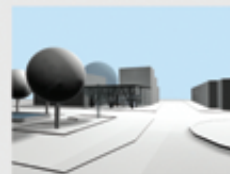
KAFEDENDEN MEYDANA BAKIŞ

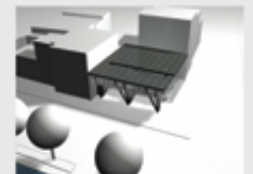
KÖPRÜDEN KAFEYE GİRİŞ

RAMPALARA BAKIŞ

DIŞ PERSPEKTİF 1

DIŞ PERSPEKTİF 2

KİSMİ PLAN

KİSMİ KESİT

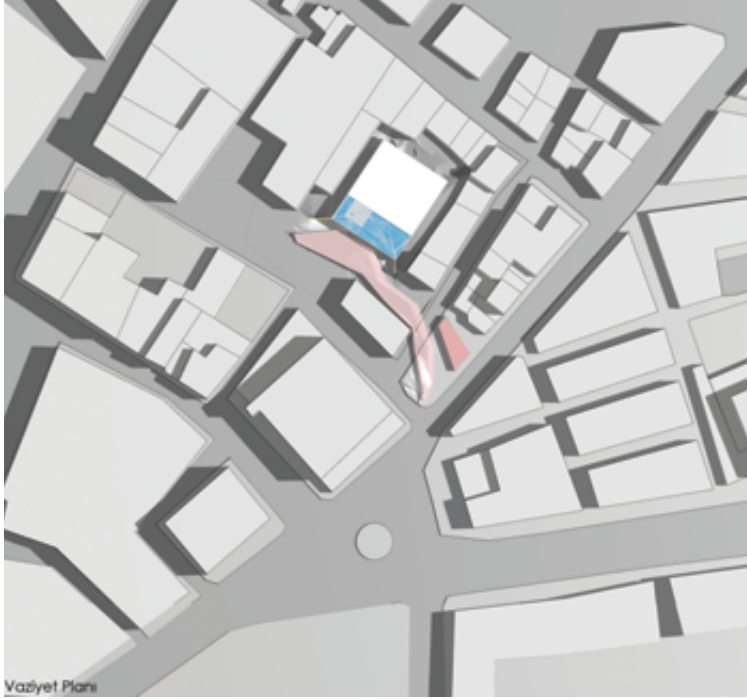

KİSMİ GÖRÜNÜŞ

tır. Bodrum katta bisiklet tamir atölyeleri yer almaktadır; burada arızalanan bisikletleri tamir edecek alet edevat bulunmaktadır. Alternatif olarak isteyen, arızalanan bisikletini bir bisiklet tamircisine tamir ettirebilmektedir. □

ÖDEMiŞ GÖRSEL BİLGİ MERKEZİ

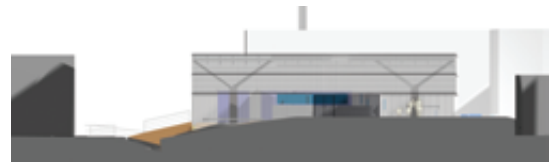
Ozan Özdilek
(Yürütücü: Doç. Dr. Özen Eyüce)

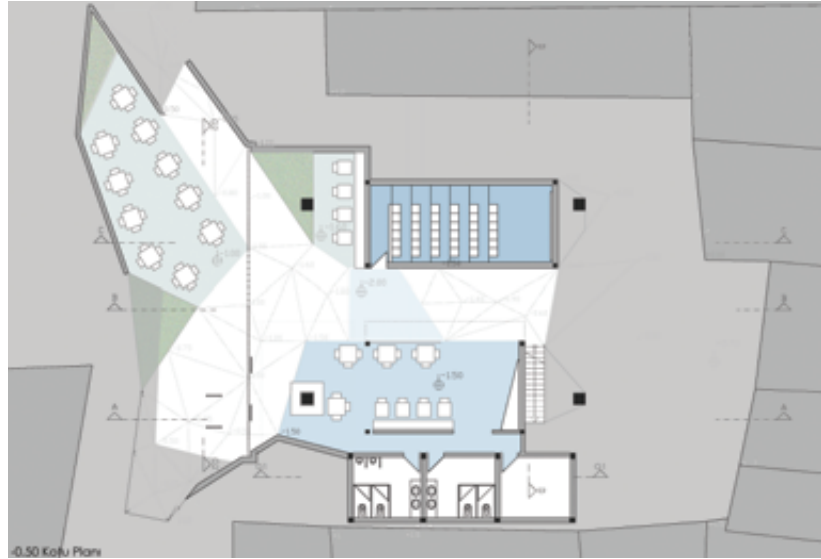

Bu tasarımda, yani, yapılaşmış bir çevre ardındaki bir boşluğun tasarımında, çevreleyen yapı yoğunluğu sınırlayıcı bir etken olmuştur. Bu durumda yapının bir yaya odağından beslenmesi belirleyici bir konudur. Önerinin Efe Meydanı ile ilişkisini güçlendirmek için Efe Meydanı ile arazi arasında kalan belirli bir doğrultudaki tek katlı yapılar istismak edilerek yerlerine yapıya yönlendirici bir meydan düşünülmüştür. Arsayı çevreleyen yapı yüzleri meydana başlıyarak devamlılık gösterirler. Bu devamlılık yapıya giriş için kullanılmıştır.

Yapının genel karakterini içine girdiği üç tarafı kapalı mekan

belirler. Yapı bu dar boşluğu genişleyerek doldurur ve çevre duvarlara kullanım sağlayacak ve bir iki yüzü koridor oluşturacak kadar yaklaşır. Görsel Bilgi Merkezi, Ödemiş'te tarihi örnekleri olan 'hal' yapılarını anımsatan, tipik bir hal yapısı işleyişindedir. Kentlinin görsel etkileşimlerine katkıda bulunarak, görsel bilgi üretiminin özendirilmesi amaçlanmıştır. Bu yüzden yapı, katı görsel sınırların olmadığı esnek algılamalara olanak veren bir mekan zenginliğini öngörür. Kabuk: Üst kabuk yapıyı sadece yağmurdan ve güneşten korumak içindir. Bunu yanında cephe de örtücü ve geçişgen yapıdır.

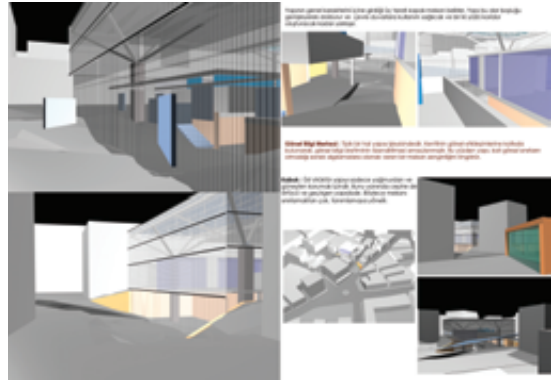

Fotoğraf: Ülkü Altınoluk

Arasta'nın dokusu

Böylece mekânı sınırlamaktan çok, tanımlamaya yönelir. Kabuğun tanımladığı mekânın zemin biçimlenişi , bina ve çevresini kontrol etmektedir bütün dolaşım doğrultularını belirlemektedir. Girişi ve yer yer eylem sınırlarını tanımlamaktadır. Zemin bina içi ve yakın çevresinde yönlendirici olarak kullanılmıştır. Yer kabuğunun yükselerek belirli yoğunluklarda parçalanması Parçalanmış bu yoğunlukların diğer yoğunluklar (insan, ışık vb.) ile birleşmesi ise zaman içinde değişen mekânı oluşturur. □

Fotoğraf: Ülkü Altınoluk

Büyük Cami minaresinden Ordu Caddesi'nin başlangıcı, 1990'lar

Jülide Kazas Demiralp, Y. Mimar
YTÜ Mimarlık Fakültesi

Ödemiş'deki Sanayi Yapıları Üzerine

Ödemiş İlçesi; Bozdağların güney yamaçlarından başlayan Küçükmenderes çukurunun başlangıcındaki geniş ovada, Bozdağlar'a 5km. mesafede yer alır. Ödemiş'in önemi, tarımsal bir yerleşim olmasından ve eski kentler arasındaki geçit üzerinde konumlanmasından kaynaklanmaktadır.¹

İlçede yer alan sanayi yapıları, Ege Bölgesi'ndeki sanayileşmeye ilişkin veriler sunmaktadır.

Ödemiş'in gelişimini hızlandıran en önemli faktör, 1888 yılında İzmir-Aydın demiryolunun yapılmasıdır. Aydın-Ödemiş hattı 214km. uzunluğundadır ve 1890'da tamamlanmıştır. Dinar ve Ödemiş hattının inşası için Aydın demiryolu şirketinin Londra'daki merkezinden 1.100 bin sterlin'lik ödenek ayrılmıştır.² İlk bir ay içerisinde, Ödemiş hattının 10km.'lik kısmı yapılmıştır.³ Bu gelişmenin sonucunda, çevre belde ve köylerdeki ürünlerin kente ulaşması kolaylaşmış, Ödemiş bir pazar konumuna gelmiştir.

Ödemiş sanayi, tarımsal ürünlere paralel olarak gelişme göstermiştir ve Ege Bölgesi'nin sanayi yapısını sergilemektedir.

Batı Anadolu ekonomisinin 19. yüzyılın sonuna doğru ihracat ve iç pazar sektörleri olmak üzere ikiye bölündüğü gözlemlenmektedir. İhracat sektörüne, naklieden önce pek az işlenmeyi gerektiren bir grup mal egemendi; buna karşılık, iç pazar sektöründe yer alan sanayi kuruluşları temelde tüketim mallarına yönelik üretim yapıyordu.⁴

Bu gelişme sürecinde, ilçedeki geleneksel iş kollarından biri dericilikti. 1884'de İzmir Sancağı'ndaki 62 adet debbağhanenin 17 adeti Ödemiş'de bulunmaktaydı. Debbağhanelerde ilkel yöntemlerle yarı işlenmiş hale getirilen deriler Avrupa'ya ihraç edilir ve orada işlendikten sonra büyük fiyat farkıyla geri dönerdi. Batı Anadolu ormanlarında bol miktarda yetişen ve içerdiği tanin maddesi nedeniyle derinin işlenmesinde kullanılan palamut, bölgenin ihracat ürünleri arasında ilk sırayı almaktaydı.⁵

1900 yılında Ödemiş'de 3517 ev, 871 dükkan, 27 han, 3 hamam, 1 zeytinyağı fabrikası, 1 un değirmeni, 1 zeytin ve üzüm

sıkma işliğı bulunmaktaydı. 1904'de kasabanın nüfusu 15.981'di.

1919 yılında Ödemiş'de 6 kiremidhane, 2 zeytinyağı fabrikası, 100 ilkel şartlarda yağ çıkarılan yağhane, 123 su değirmeni, kırsala yayılmış 750 urgan imalinde kullanılan el tezgahı ve çok sayıda ipek kozası imalathanesi bulunmaktaydı.⁶

1922'de Dal pazarında Karagözoğlu Hüseyin Bey'e ait fabrikada: yılda 615 kg tahin, 641 kg helva, 128 kg susam yağı üretilirken, Meşrutiyet caddesinde yer alan Karagözoğlu Ethem

Bey'e ait fabrikada: yılda 384 kg tahin, 1282 kg helva, 40 kg susam yağı üretilmekteydi. İzmir Vilayeti 1923 senesi istatistiğinde belirtilen sanayi kuruluşlarından Ödemiş'de su gücü ile çalışan 81 un değirmeni bulunmaktaydı.⁸

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ödemiş'de, 8 adet zeytinyağı fabrikası, 5 adet un fabrikası ve değirmeni, 1 adet gazoz fabrikası, 2 susam yağı fabrikası bulunmakta ve bu dönemde, ortalama bir milyon kg zeytinyağı üretilmekteydi. Ayrıca bu dönemde üç mensucat imalathanesi faaliyet gösterirken, halkın kendi ihtiyaçlarını karşılayacağı şekilde basit el tezgahlarıyla pamuk ipliğinden beyaz bezler dokunmaktaydı.

1927'de Ödemiş'te 15 zeytinyağı işliğı, el tezgahlarına dayalı ipek mensucatı (mendil, eşarp kumaşlar) dokuma bez ve peştamal imali, Ödemiş'in eski bir sanatı olan ve eski usul çarklarla yapılan urgancılık vardı.

1936 yılında ilçede mezbaha, soğuk hava deposu ve buz fabrikaları kurulmuştur.

1942'de Ödemiş Dokumacılar Kooperatif Şirketi kurulmuştur. Bunu izleyen süreçte Ödemiş, Batı Anadolu'nun en ileri ipek üretim merkezine dönüşmüştür.

1956'da ilçede 5 zeytinyağı fabrikası, 22 yağhane ile pulluk ve benzeri tarım aletleri yapan imalathaneler vardır.

Ödemiş, 1930'lu yıllardan başlayarak yapılan çalışmalarla bir Osmanlı kasabası kimliğinden çıkılarak, Türkiye Cumhuriyeti

ti'ni ilk modern kentlerinden biri durumuna getirilmiştir. Tarım ağırlıklı bir kent olan Ödemiş'de sanayinin gelişimi oldukça yavaş olmuş ancak 1970'li yıllardan itibaren kentte fabrikalar kurulmaya başlamıştır.

Son yıllarda Ödemiş sanayiini tarım ürünlerine dayalı işletmeleri; genellikle çırcır ve zeytinyağı fabrikaları ve tarım makinaları ile temel gıda üretimi oluşturmaktadır.

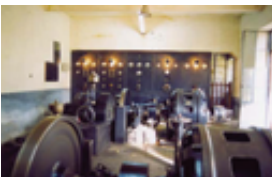
Ödemiş Elektrik Santrali

Sanayi yapıları kapsamında belirgin örneklerle sahip olan Ödemiş'de; ticari malların işlenmesi amacıyla kurulmuş tesislerden farklı olarak, inşa edilen ve kentin altyapısına yönelik enerji üretimi yapan Elektrik Fabrikaları, Cumhuriyet döneminde kentin sosyal ve ekonomik yaşamında birer dönüm noktası olmuştur. Osmanlı döneminde ilçenin aydınlatılmasında uzun yıllar fener ve gaz lambalarından yararlanılmıştır. Ödemiş'in elektrik sisteminin kurulması işi, merkezi Macaristan'da olan, Türkiye'de şehir elektrik tesisleri kuran GANZ Şirketine ihale edilmişti.¹

Ganz Şirketi 1932 yılında başladığı çalışmalarını 1934 yılında istasyon binasını da devreye sokarak tamamlamıştır.⁹ Şirket; su türbinleri ile işleyen elektrik santrali donanması, 110 ve 305 beygir gücünde iki türbin ve bunlara bağlı iki alternetör, elektrik dağıtım tabloları ve iki transformatörü devreye sokmuştur. Santralden şehrin girişine kadar 10.500m. uzunluğunda 10.000 voltluk elektrik ileten demir direkli havai hattı ve şehrin kuzeyinde bu hattın ilettiği elektriği, yer altına döşenen yaklaşık 1000m. uzunluğunda yüksek gerilim kablolarına aktaran bir istasyon binası da yapılmıştı. Ödemiş köyleri Türkiye'de elektriğe kavuşan ilk köyler olmuştu.¹

1934 yılında kurulan Ödemiş Elektrik Santrali'nden görünüş

Ganz Şirketi tarafından üretilen türbin

Birgi Elektrik Santrali, Lübbey

Bu girişimin paralelinde 1945'de Birgi Çayı kenarında, Birgi ve çevre köylerin elektrik ihtiyacının karşılanması amacıyla bir elektrik santrali kurulmuştur. Ancak, yerleşimin ulusal enerji dağıtım sistemine bağlanması ve dere suyunun verimsizliği nedeniyle 1970'lerde santralin faaliyetine son verilmiştir. Bina ahır olarak kullanılmaktadır. Yapının Birgi çayı ve çamlarla çevrili bir alanda konumlanması görsel zenginliği artırmaktadır. Santral, dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde hol ve wc mekanları bulunmaktadır.

İkinci bölüm, makinaların bulunduğu ana mekandır. Burada su kanalı, jeneratör, trafo, tavana yerleştirilmiş ray ve makara sistemi bulunmaktadır. Üçüncü bölümde şalter ve sigorta paneli, dördüncü bölümde personel odası vardır. Tavandaki ray sistemi, santral binasının ortasındaki kolonların üzerine monte edilmiş olan iki çelik ray ve parçaların taşınmasını sağlayan hareketli bir parçadan oluşmaktadır.¹⁰

Ödemiş - Birgi Zeytinyağı Fabrikası

Birgi girişinde, yerleşim alanının dışında yer alan zeytinyağı fabrikası, uzun bacası ve kütle etkisiyle dikkat çekmektedir. Fabrikanın çevresinde, 1945'de yapılmış mezbaha, modern bir zeytinyağ fabrikası, üretimine son verilmiş bir tavuk çiftliği, az sayıda konut ve asırlık zeytin ağaçları bulunmaktadır.

Fabrika, halkın eski mezarlık dediği (Ermeni Mezarlığı) tepenin yamacında konumlandırılmış olması nedeniyle geniş bir manzaraya hakimdir. Yapım tarzı açısından Birgi yöresinin karakteristiği gözlenmektedir. Taş malzemeden inşa edilmiş olan yapının çatı konstrüksiyonu iç mekandan algılanmaktadır.

Fabrika üç ana mekandan oluşmaktadır. İlki, ön cephedeki giriş bölümüdür. Bu bölümde önceleri bir buhar makinesi bulunmaktaydı. Bacaya bağlı olan makine, yöreye elektrik gelmesiyle yerini motora bırakmıştır. Binada ayrıca kullanılmayan bir un değirmeni vardır.

İkinci bölüm, fabrikanın en büyük mekanıdır ve yapıya asıl işlevini ve şeklini veren bölümdür. Depolama ve üretim ünitelerinden oluşmaktadır. Depo bölümü boş, üretim bölümü ise teknik donanıma sahiptir. Üretim bölümünde, zeytinyağı yapımın-

Yöre karakteristiğine uygun tarzda yapılmış taş cephe dokusu ve mimari biçimleniş

da kullanılan ekipmanlar üretim sırasına göre konumlandırılmıştır. Zeytin ezme ve sıkma makinesi, zeytin sıkma makinesi-ne su sağlayan pompa, filtre ve zeytinyağ deposu bulunmaktadır.

Üçüncü bölüm ise fabrikanın arkasında kalan ve yapı bütününden ayrılan bölümdür. Bu mekan, üretim kısmındaki ezme makinasının arkasında bir geçişi bulunan, işlenmiş zeytin atıklarının depolandığı bölümdür. Yapı; teknolojik açıdan dönemsel özellikleri yansıtmaktadır.¹¹ Zeytinyağı üretim tekniklerine ilişkin örnek oluşturan bu yapı korunmalı ve endüstri mirası kapsamında değerlendirilmelidir.

Ödemiş Sağlık Meslek Yüksekokulu

Ödemiş’de Atatürk Caddesi üzerinde konumlanan yapı, Cumhuriyet döneminde ilçedeki gelişme hareketlerinin bir ürünü olarak göze çarpmaktadır. Bu dönemdeki çağdaş bir kent oluşturma girişiminin yansıması olan yapı mimari karakteri ile dikkat çekmektedir.

Ödemiş kentinin ilk imar planını çizen Macar Mühendis Scarpa, Ödemiş’in kuzeydoğudan güneybatıya doğru gelişmesini ön görmüştü. Bu imar planında alınan kararlara göre, kentin içindeki mezarlık halkın yoğun tepkisine rağmen kaldırılmış, bu alana Hükümet binası, THK ve Tekel binaları ile çocuk bahçesi yapılmıştır.¹²

Eski Tekel binası olan yapı, 1997 yılında Ege Üniversitesi’ne

devredilmiştir. Ege Üniversitesi Ödemiş Sağlık Yüksekokuluna dönüştürülen yapı, içerdiği fonksiyon niteliğiyle kente sosyal ve ekonomik katkıda bulunmaktadır. Yeniden düzenlenen yapıda 4 sınıf, toplantı odası, kütüphane, uygulama laboratuvarı ve gösteri salonu bulunmaktadır.

Ödemiş Helva Fabrikası

Ödemiş Helva Fabrikası, İzmir yolunda kentsel sit alanı içinde konumlanmakta ve saklı girişle ulaşılan bir avlu çevresindeki yapı grubundan oluşmaktadır. Yunanlı bir mimar tarafından yapılan fabrikanın ilk sahibinin Ödemiş’de yaşayan bir Rum olduğu bilinmektedir. Yapı, zengin ulaşım olanağına sahip bir bölgede yer almaktadır.¹¹

Fabrika yerleşim alanı, konutlarla ve ticari alanla çevrili bir bölgedir. Bu nitelik, alanın önemini artırmaktadır. Alanın batısında bir ilkokul yer almaktadır. Yakın çevrede konumlanmış atelyeler, marketler ve ticari birimler bölgeye hareketlilik kazandırmaktadır. Ödemiş’li Ethem Efendi ailesinin sahibi olduğu fabrika, günümüzde terk edilmiş durumdadır. 1922 yılında 384 kilo tahin, 1282 kilo helva, 40 kilo susamyağı elde edilen fabrikada 5 işçinin çalıştığı bilinmektedir. 7 Son 30 yıl içinde üretim yapılmayan fabrika yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Fabrika, üç ayrı yapıdan oluşmaktadır. Girişe yakın olan yapı, yığma strüktürde ve taş malzemeden oluşturulmuştur. Yapı grubunda bağımsız gözlenen ve cadde kenarında konumlanan ya-

Eski TEKEL deposu olan Ödemiş Sağlık Meslek Yüksekokulunun mimarisinde gözlemlenen Cumhuriyet etkisi

Eski TEKEL deposu olan Ödemiş Sağlık Meslek Yüksekokulunun cephedeki açıklik etkisi

Avludaki üretim yapı grubunun taş dokusu

Helva Üretim bloğu ve doluluk –boşluk etkisi

pı fabrikanın faaliyette olduğu dönemde, yönetin binası olarak kullanılmıştır. İki kat yüksekliğindeki yapı, farklı mimari karakteri ile karşılama ve yönetim yapısı niteliğini sergilemektedir. İki kat boyunca kullanılan kemerli söveler ve pencere modülleri yapıya kimlik kazandırmaktadır. Yapı, günümüzde depolama amaçlı kullanılmaktadır.

Fabrika yapısının cephesinde gözlenen dar pencere modülü, üretim tesisi özelliğini vurgulamaktadır.

Fabrika yapısı içinde, helva üretiminde kullanılan çeşitli aletler atılmış durumdadır. Helva yapımında kullanılan susamın yıkanıldığı havuzlara ait kalıntılar bulunmaktadır. Üretim bloğunda halen tavan ve duvarlarda asılı kancalar, ürünün taşınması için oluşturulan düzeneğin bir parçası olarak gözlemlenmektedir.

Ayrıca fabrikada, tuğladan oluşturulmuş helva yapım tezgahları vardır. Kısmen yıkılmış durumda olan tezgahlar o dönemin üretim tekniklerine ışık tutmaktadır.

Ancak, yapının atıl durumda olması nedeniyle tüm yerleşim alanı çalılarla kaplanmıştır.

Yeniden işlevlendirme gerektiren bu fabrika yapısı hiç kuşkusuz Ödemiş ilçesi için ele geçmeyecek birer fırsattır. Özellikle Ödemiş merkezinde yer alan yapının korunması ve canlandırılması ilçe için doğru bir yaklaşım olacaktır. Ödemiş'e özgü tahin helva üretiminin canlandırılması ve dönemsel üretim tekniklerine dikkat çekilmesi amaçlanarak, endüstriyel miras kapsamında değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Kentlerin sosyal ve ekonomik belleğinde önemli yer edinmiş olan endüstri yapılarının, mimari yaklaşımla değerlendirilmesi gerekliliğidir. Endüstri binalarının işlevsel olarak eskimeleri, yeni teknolojilere yapısal uyum sağlayamamaları, kent baskıları ve çeşitli nedenlerle işlevini bütünüyle kaybetmeleri konusu, bu yapıların yeniden farklı amaçlarla kullanımını ve korunma gerekliliğini gündeme getirmiştir.

Ödemiş; koruma değerine sahip sanayi yapısı potansiyeli açısından değerlendirilmeye açıktır.

Ödemiş kentinde yer alan sanayi yapılarının görsel önemleri, dönemlerine ait endüstriyel nitelikleri ve işlevleri paralelinde değerlendirmek, sanat, tarih, arkeoloji, mimari ve teknoloji yönünden endüstriyel tarihe dikkat çekilmesini sağlamak, korunmalarına katkıda bulunmak gerekliliğidir.

Bu kapsamda; 19. ve 20yy. ait sanayi yapılarını, Ödemiş'in sanayileşme tarihi paralelinde belgelemek ve kentin gelecek kullanımına ilişkin yeni bir bakış sağlamak amaçlanmalıdır. Nitelikli sanayi yapılarının tespit edilerek, korumaya yönelik kararların alınmasını sağlamak ve yeniden işlevlendirilerek sosyal ve kültürel değer olarak kent yaşamına katılmasını gerçekleştirmek birincil adım olmalıdır. Korunmaya değer sanayi yapılarının öncelikle mimari ve teknolojik özelliklerinin kapsamlı tespitiyle yapılması gerekmektedir. Sanayi yapılarının sahip olduğu teknolojik değerler ve ait olduğu dönemin üretim yapısını sergileyen düzenekler, koruma kapsamında değerlendirilmelidir.

Sanayi yapılarına ilişkin envanter çalışmaları, yapı kalıntılarının analizleri ve belgelenmesi yapılmalıdır. Böylece, korunup, yeniden işlevlendirilen sanayi yapıları ve düzenlemeler, Ödemiş kenti için büyük önem taşıyacaktır. Kent bütününde yer alan sanayi yapılarının, kültürel fonksiyonlar kapsamında yeniden işlevlendirilmeleri doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Ödemiş ilçesindeki sanayi yapılarının değerlendirilmesinde, devlet desteğinin yanısıra yerel yönetim, kamuoyu ve akademik çevrenin işbirliğini, sağlamak önemlidir.

Bu kapsamda Ödemiş sanayi yapıları için, yeniden kullanım önerileri geliştirilmesi ile terk edilmiş eski sanayi yapıları bu durumdan kurtulacak, yeniden sosyal ve kültürel değer olarak kentin yaşamına katılacaktır. ■

Bu yazı; Prof. Dr. Ülkü Altınoluk yönetiminde hazırlanan, "Yeniden Kullanım Kapsamında İzmir'deki Sanayi Yapıları" isimli doktora tezi kapsamında bir ön çalışmadır.YTÜ/BAP tarafından desteklenmektedir. Proje no: 25-03-01-03

Kaynaklar

1. Bengisu, K., "Koca Doktor Mustafa Bengisu", Bab Yayınları, s.40, İzmir, 1993
2. Hizmet Gazetesi, Sayı:166, 1888
3. Hizmet Gazetesi, Sayı:174, 1888
4. Kasaba, R., "İzmir", (Ed. Çağlar Keyder, Eyüp Özveren, Donald Quataert), Doğu Akdeniz Liman Kentleri (1800-1914), s.93, İstanbul, 1994
5. Aydın Vilayeti Salnamesi, 1884/85, s.241
6. Aydın Vilayeti, Mebani-yi İstatistigi, İzmir, s3, 1335
7. 1927 Devlet Salnamesi, Ankara, s.671,1928
8. İzmir Vilayeti 1923 senesi İstatistigi, s.129.
9. Hüsnü, A., "Ödemiş'de Su ve Elektrik(1923-1933)", İstanbul, 1934
10. Altınoluk, Ü., "Endüstri Binaları Endüstriyel Arkeoloji: İşlevsel Eskime ve Dönüşüm", Güney Marmara Mimarlık Dergisi, s.15, shf.37, Bursa, 2002.
11. Altınoluk,Ü., "The Field Studies In Birgi: The Example of Industrial Archaeology" Culture&Space In The Built Environment, IAPS-CSBE Network, Amasya, 20-23 June 2001. Traditional Environments in a New Millenium, Ankara, p.398, 2002
12. Dural, H., "Ödemiş Tarihi", Ödemiş Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, 2004.

Sevinç Hanım Apartmanı

Mimari Proje	: Şükrü Kocagöz
Yardımcılar	: Tanju Türker, Binnur Ünşan
Statik Proje	: Yılmaz İzmen
Elektrik Tesisat Projesi	: Hasan Kıldış
Sihhi Tesisat Projesi	: Hakan Bulgun
Yer	: Karşıyaka
Yapım Yılı	: 2001
Yapımcı	: İN-KİM AŞ.

Köprülü Yalısının bir THY dergisindeki reklamdan alınmış fotoğrafı. Fotoğraf tam cepheden bir proje cephesi gibi çekildiği için oran analizi için çok uygun. Ölçülen her oran değişik renklerde işlenmiş. Yeşil (1/2,25) mavi (2),1/2) gibi takip edilebilir.

Şükrü Kocagöz, Mimar

Şubemizin hazırladığı İzmir Mimarlık Rehberini alıp keyifle karıştırdım. Böyle bir yayının hazırlandığından haberim de olmamıştı. İhracatçı Birlikleri yapısının tarih sıralaması içinde kitabın son binası olması beni mutlu etmişti; birkaç gün sonra bir daha karıştırırken ansızın karşıma Sevinç Hanım Apartmanı çıktı. Çok şaşırmıştım.

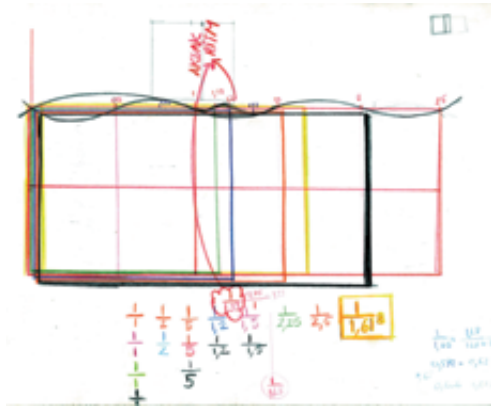
O an anladım ki bu yapıyı yoğun kişisel duygular ile tasarlamıştım ve ben-den başka kimseye bir şey ifade edebileceğini hiç düşünmemiştim. Sevinç Hanım benim annem. Her anımsadıkça gözlerimi dolduran. Bugün apartmanın olduğu yer ise aile evimiz; orada bir yaşından kırkbir yaşına kadar tam kırk yıl yaşadığım ev vardı.

Aslında ev babaannemden bize geçmişti. Ona da evin arsası babası Osmanzade Mehmet Bey'den bostan olarak miras kalmıştı. 1951 yılında yapıldığında adeta bugünkü Urla'da yaşamak gibi birşeydi oraya taşınmış olmak.

Ev büyük su baskınında büyük hasara uğrayıp onarılamaz duruma gelince yıllarca kaderine terk edilmişti.

Sonra; biraz da kardeşimin ön ayak olması ile bir proje yapmaya karar verdik.

Ancak evin imar durumu yoktu. Koca Karşıyaka'nın içindeki belki de tek ve son kadastral parseldi. Ta Osmanzade Mehmet Bey'in zamanındaki gibi. "Kafka'vari" ve tam 42 yıl süren (1958-2000) bir yasal süreç sonunda böyle garip bir durum oluşmuştu. Osman Kibar zamanında yapılan inanılmaz yasadışı bir şuyulandırma ve onu takip eden sayısı takip edilemeyecek danıştay kararları ile bu günlere gelinmişti. Bir hukuk doktora tezi olabilecek dos-

Oranların bir Modülör (!) olarak altın oranda bir dörtgen üzerindeki çalışması. (Renkler Köprülü Yalısı analizindeki şekli ile korunmuş)

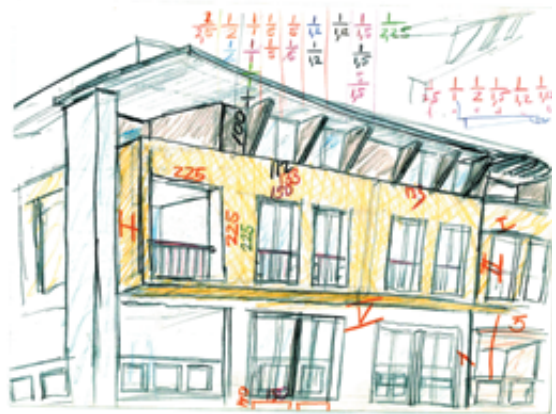

Sevinç Hanım Apartmanı

yalar dolaplara sığmamaktaydı. Ben minicikken, mimar olmayı bile henüz kurmamışken başlayan yasal süreç, yirmibeş yıllık mimar olunca ancak tamamlanmıştı. Bu öykü ayrıca yazılmaya değer....

Ben bu evde mimar olmaya karar vermiş olarak kendimi buldum. Yaşımı anımsamıyorum. Ev beni mimarlığa yönlendirmişti. Bir Ziya Nebioğlu evi olan aile evimizin planı, kurgusu, yaşamı da bir başka yazı konusu olacak kadar zengin. Bahçeye sıfır yükseklikte, tam bir F.L.Wright eviydi. Mekan zincirlemeleri olan, hareketli elemanların mekanları ayırdığı bu yaşamdan sonra, çocukken ziyaretçisi olduğum diğer evler bana bir garip gelmiş, yadırgamış ve insanları evimizdeki gibi güzel mekanlara laik görme dürtüsü mimar olma eğilimi ile sonuçlanmıştır.

Ama çelişkiye bakın ki doğumum ise İzmir'in ilk apartmanlarından olan ve "Ulusal Mimari" akımı içinde anılabilecek "Anadolu Apartmanı"nda olmuştur. (Bu yapı da İzmir Mimari Rehberinde yer almaktadır, Ziya Nebioğlu'nun da pek çok yapısı.) Anadolu Apartmanı anneannemin evine bir sokak uzakta olduğu için orada oturulmuş (ayrıca annemin öğretmenlik yaptığı Amerikan Koleji'ne çok yakın olduğu için) ve ben orada doğmuşum. Bu bina ile hiçbir görsel anim olamamasına karşın bana anlatılanlar nedeni ile de şiddetli bir duygusal bağım vardır. Giderek bu yapıya olan zaafım bütün birinci, ikinci ulusal mimarlık akımı yapıları (bana öyle gelir) hiçbir mimarın duyma-

Modülör (!) dan çıkan çalışmanın cephede ölçü olarak kullanılmasının ilk eskizi. (Renkler yine sürekliliğini korumuş.)

Tayyare Apartmanları ve Anadolu Apartmanından esinlenerek, resim defterime yaptığım ilk perspektif eskizi.

yacağı bir sevgi duymama neden olmuştur. Bu ruh derinliğindeki duygular daha mimarlığa yönelirken bir gün "bizden" yapılar tasarlayacağım olgusunu da kendiliğindenleştirmiştir. Zaten bizim evden eksik olmayan Fakir Baykurt, Şükran Kurdakul, Necati Cumalı ve benzeri dostlar toplumsal gerçekçilik ve "bizden" lik felsefesi ile benliğimi, bugün hala şükran duyduğum bir şekilde doldurdular. Daha sonra Demokrat İzmir Gazetesinde bir lise öğrencisi grafiker olarak çalışmam yazı işleri müdürümüz Attila İlhan'ın Merih Karaaslan'ın kitabına aldığı "bizdenliği" vurgulayan dizelerine kadar uzanır. Ressam, şair Metin Eloğu da resim tutkumu yönlendirdi eğitti.

Bu duygu ve gelişim içinde bir gün aynı düşünceleri taşıyan Merih Karaaslan'la karşılaşmamız ve ölümüne değin iş ortaklığına varan beraberliğimiz yine bu yazının sınırlarını aşan, belki bir kitap dolduracak bir başka öyküdür. Ama beraber formüle etmeğe çalıştığımız "Anadolunun Çağdaş Yorumu" bağlamındaki Sevinç Hanım apartmanı işte yukarıda saydığım bu sayısı pek çok uzun öykünün kavşak noktasında yer almaktadır. Sevgili annemin anısına kendimce kişisel bir duygusallıkla tasarladığım yapı doğal olarak "Bizden" lik teması üzerine gelişecekti. Bunu kendimle tartışmadım bile. İlk eskizler ise, bilinç altında "Anadolu Apartmanı", bilinç üstünde "Tayyare Apartmanları" olarak gelişti. Muhakkak yapmak istediğim şeylerin başında, küçük veya büyük farklılıklarla, her katta ayrı bir pencere düzeni yaratarak ulusal akımlara bir saygı selamı yollamaktı. Pencere formlarının taklidi filan değil. Çünkü "Anadolu'nun Çağdaş Yorumu" teması çerçevesinde Merih zaman zaman doğrudan alıntılar ile "kolaj"lar yapmayı da denerken ben biraz daha "zihinsel atıflar" yaratmayı, soyutlamaları tercih ediyordum. "Tayyare Apartmanları" esinlemesi doğal olarak bu tutum çerçevesinde yine kendimle derin hesaplaşmalara girmeksizin yol aldı. Saçak teması, çıkma teması, payanda teması sev-

Anadolu Apartmanı

Lise ikinci sınıf yazında (1968) yapmış olduğum karakalem Sevinç Hanım'ın portresi.

Sevinç Hanım kardeşi Bülend Dokuz Eylül ile eski evin ön bahçesinde.

Sevinç Hanım Apartmanı ön cephe detayı

Sevinç Hanım Apartmanı köşe detayı

gili Metin Akpınar ile aramızdaki, Deveküşü günlerinden kalan, ortak kavram "optik kaymalar" ile yorumlandı. (Bu lafın tam açışmasını ne olur beklemeyin.) Saçak dinamik bir kırılma ile artık geleneksel saçaklıktan çıkarak optik kaymalı çağdaş yorumlanmış bir saçığa dönüştü. Yapının alt kat (1,2 ve 3 katlar) balkon köşeleri kapalı elemanlardan oluşurken son katta bu yapılmayarak saçığın saçaklığı iyice belirginleştirildi. Bütün üçüncü kat cumbaya atıf yapan bir volümetriyi benimsedi. Ama tasarımın asıl isteği olan "her bakanın benim yukarıda verdiğim bir, iki örneği kendince başka bağlamlarla okuyabileceği, bakanı kendisine "katan" bir tasarım tavrı sanırım başarı ile gerçekleşti.

Bütün bu tavrı gerçekleştirirken kendimce çok öznel başka bir boyutu da tasarıma katmayı amaçlıyordum. Geçmişe, "bizden", "alıntı" ile değil, "göndermelerle" bağlandığımdan doğrudan alıntı yapı elemanlarının (pencere, baca gibi) kendi oranları ile tekrarı söz konusu değildi. Ama oranların "hafızası" olduğu konusunda öznel bir duygusallığım vardır. (Yedi yaşında-yım ve bir Türkolog olan aile dostu Alman Anne Marie Schimmel - böyle mi yazılırdı - Selçuk İsa Bey Camii önünde bana her pencerenin farklı olduğunu, kendi içinde her birinin ayrı oranlar senfonisi olduğunu söylüyor. Her zaman dün gibi) Bu tasarım özelinde oranlarını en çok sevdiğim Köprülü Yalısının oranları üzerine analitik bir çalışma yapıp bunu yapıya uyarlamayı amaçlıyorum. Oranların hafızasına da atıf yapmak için. Göz yanılmamış, yapıda bire bir, ikiye bir, beşe bir, onikiye bir gibi sağlam ve geleneksel eserlerde çok rastlanan oranlar var. Bilinçaltı bunları bir "Modüller" oyununa döndürmem için dürtüp iş kağıda dökülünce gerçekten değişik bir görüntü veriyor. "Modüller (!)" bir yerde tam değil. Bozuk. Ama bozukluk da

Sevinç Hanım Apartmanı ön cephede çağdaş payanda yorumu

düzgün bir alt ritim yaratıyor. Kendi kendime "sanki alaturka musikinin aksak ritmi" gibi diyorum; ve bu oranı da tasarımda kullanıyorum.

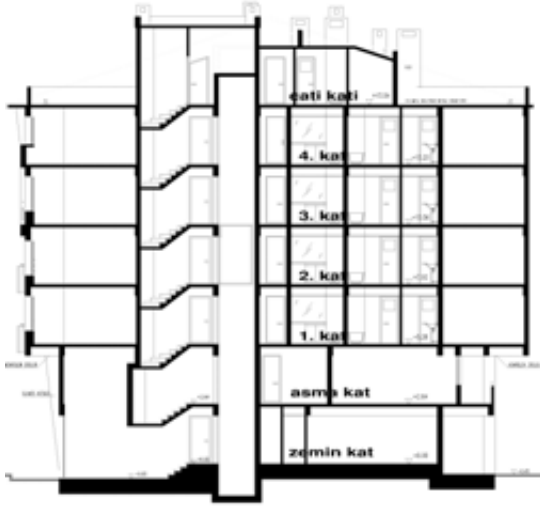
Sanırım işin bu kısmı bir mimarın kendince yapabileceği ve kimseyle paylaşmak istemeyeceği bir yorum. Çok çok öznel. Hesabı sorulamaz, verilemez; ama tasarımın kimliğinin oluşmasındaki önemli parametrelerden

Renkler ise tasarımdaki temaları vurgulayacak şekilde kullanılıyor. Saçak teması kahverengi; cumba teması sarı, payanda teması çimento yeşili gibi. İşin ilginç yanı bütün bunlar kentimizin bazı noktalarda yaratıcılığı çok kısıtlayan katılık-taki imar yönetmelikleri içinde yapılıyor. Bu koşullara karşın hep annemin anısına yapı "bir mimarlık eseri" olsun isteği ile şekilleniyor. Kulaklarımda ise mimarlık teorisi dersi hocam J.M.Lamunier'in sesi "bir binanın mimarlık eseri olması için, nasıl desem; pırıl pırıl, kusursuz değil de bir miktar da çirkinimsi (Venturi'nin anomali dediği) bir yanı da olmalı." Sanırım bu tasarımda oranların hafızasına yapılan atıf galiba hocamın bu pek kolay anlaşılamaz, mecazi sözünü de kimliğe kattı.

Zaten yukarıda sözünü ettiğim Merih'le formüle etmeye çalıştığımız "Anadolu'nun Çağdaş Yorumu" na yaptığımız yaklaşımlarda Venturi'nin Karmaşa (çok anlamlılık desek daha iyi olacak) ve çelişki metodunu hep kaldıraç olarak kullandık. Geleneksel yapılara analitik bakışımızı hep bu gözlemlerle yapmaya çalıştık. Sevinç Hanım Apartmanı'nda "Hem, hem" olarak okunabilecek pek çok şey bulursunuz. Yapıyı

Sevinç Hanım Apartmanı detay

Kesit

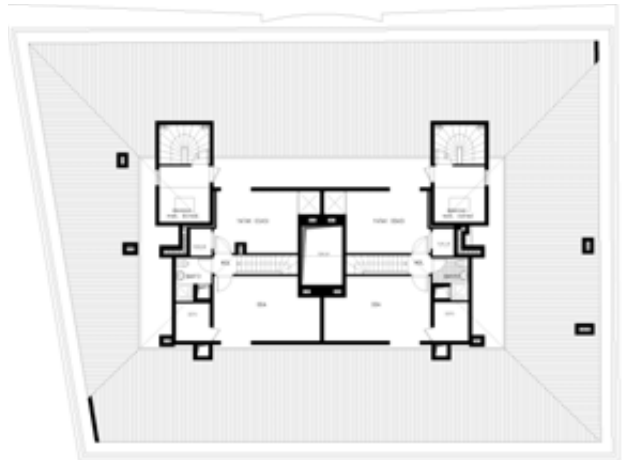
hem beş katlı hem de altı katlı okuyabilirsiniz. (Batar katın kare pencereleri nedeni ile) yapının ortasında yuvarlak formu ile "çakışık çelişki" yaratan balkonun son katta iki saçak arasında kalan tavan döşemesini de hem döşeme hem saçak olarak okuyabilirsiniz. Son kat pencere aralarındaki elemanlar hem pencere sövesi hem de saçak payandası olarak okunabilir. Üçüncü katın birin/birbuçuk oranındaki boşlukları hem penceredir hem kapalı balkon. Önündeki parmaklık hem koruyucudur hem geleneksel bir kafes parçası veya kafese öykünen bir parmaklık.

Yapı planı olarak da yirmi dairenin 12 sinde benzer, sekizinde farklı planlara sahiptir. (Aslında cephe farklılıklarını da dahil ederseniz hepsi farklıdır.) Beş daire ise duplex dairedir. Üç daire zemin ve arakatı, iki daire ise son kat ve çatı arasını kullanmaktadır. Bunlara girince hem apartmanda hem iki katlı bir villada yaşamaya başlarsınız. Geleneksel evler gibi zemin kat hem yere oturur hem kolonlar üzerindedir. (Yapı oturma alanının yarısı açık otopark için arka cephede boşaltılmıştır.) Bu okumaları kendinizce çoğaltabilirsiniz. Amacı bizden bir sözü olması istenen bu yapının "rüküş" e düşmeden size, kente, "çoğul", "katılımla yorumlanabilir" anlamlar sunmasıdır.

Artık bu yazıyı yazdıktan sonra Sevinç Hanım tasarımının benim için çok özel olmaktan çıktığını duyumsuyorum. Garip ve şimdi kendime anlaşılmaz gelen bu bencil duygudan beni kurtardıkları için İzmir Mimarlık Rehberinin bütün yazar ve editörlerine teşekkür ederim. ■

Plan

Çatı Plan

Güngör Kaftancı, Y. Mimar

Bir Konferansın Ardından

Sayın Uğur Tanyeli 6 Ekimde İzmir'de "Kaotik Bir Dünyanın Güncel Mimarlık Eğilimleri" isimli bir söyleşi gerçekleştirdi. Kasabamız mimarları böylesine düzeyli toplantılara aç olduklarından salonu tıka basa doldurup dikkatle ve zevkle dinledik.

Sayın Tanyeli'nin derin bilgisi, düzeyli yetkin anlatım gücü ile birleşince ben de herkes gibi, uzun konuşma süresinin nasıl geçtiğini fark etmedim. Önce kendisine teşekkür ediyordum ve kutluyordum. Mimarlık tarihçiliğinin yanı sıra, bir mimarlık kuramcısı kimliği ile geliştirdiği, dünyada dijital düzene geçişin mimarlıktaki yansımalarını anlattı.

İlginç örnekleriyle zenginleştirdiği konuşmasını kısaca "mimarlıkta biçimsel ideolojiden, süreç ideolojisine geçiş" olarak tanımladı ve bu saptamanın kendisine ait olduğunu vurguladı.

Bu yazının amacı Sayın Tanyeli'nin konuşmasını özetlemek değil. Sanırım bant kayıtları çözülerek konuşması Ege Mimarlık'ta yayınlanacaktır. Ben sadece katılmadığım bazı yargı ve saptamaları anlatmaya çalışacağım. Bu farklı görüşlerin ana nedeni olarak benim bütün yaşamım boyunca tasarım ve uygulama ile uğraşmış olmam, mimarlığın kuramsal sorunları ile ilgimin uygulamacı bir mimarın ilgisi ile sınırlı olması, Sayın Tanyeli'nin ise, kendi ifadesine göre, mimar olmasına karşın hiç tasarım ve uygulama yapmamış olması karşıtlığından kaynaklandığını sanıyorum.

Konuşmasının özeti olarak Tanyeli, Dünyada 1990'lara kadar gelen mimarlık eğilimlerini "biçimin ideolojisi" 90 dan sonra, özellikle dijital ortamın yaygınlaşması ile "sürecin ideolojisi" ne dönüşmesi olduğunu anlattı. Bu sözcüklerle neyi kastettiğini anlatırken **"biçimle kast ettiğim şu: Mimarlıkta sadece tasarımsal, sadece inşa edilebilir nihai ürünü kast ediyorum"** dedi. Bu tanım benim katılmadığım görüşlerin başında gelmekte ve sonraki farklılıkların kaynağını oluşturmaktadır.

Gerçekten günümüzde mimarlığı bir biçim yaratma olgusu olarak gören ve tanımlayan düşüncelerin yaygınlaştığı yadsınmaz. Bu kabulün uzantısı olarak mimarlıkta, işlev ve konstrüksiyon öğelerinin küçümsendiğini, giderek yaratıcı, çarpıcı yenilikçi davranışlara engel oluşturduğunu savunanları izledik. Benim kuşağım ise, mimarlığı bina yapma sanatı olarak öğrendi ve uzun yıllar buna göre uygulama yaptı. Bize göre bir yapı her şeyden önce bir gereksinimi karşılamak amacıyla yapılır. O halde her yapı bir mimarlık olgusudur. Görsel, biçimsel değerleri nedeniyle başarısız olabilir. Bu durumda onları mimarlık dışı kabul etmek gibi bir yanlışlığın da kaynağında mimarlığı biçimden ibaret kabul etmek yatmaktadır. Tanyeli bütün konuşmasını, mimarlık değil de yontu sanatı üzerine yapsaydı tam yerine otururdu sanıyorum.

Tanyeli mimarlıkta modernist akımların başlangıcından, dijital dönemlere gelinceye kadar ünlü mimarlardan örnekler vererek yaratılan ve yapılanların önce kararlaştırılmış biçimsel bir amaçla gerçekleştirmeye dönük olduğunu vurguladı. Örneğin: **"Corbusier için, beş tane, altı tane ilke var, bu ilkeleri alt alta yazın. Bina nasıl olmalıdır? Altı tane ilke, bütün bunlardan sonra binayı yapıyorum. Bina altı tane ilkenin somutlaşması zaten. Baştan bu binanın böyle olacağını altı ilkeyi okuduktan sonra söyleyebilirsiniz. Dolayısıyla burada meçhul bir biçime ulaşma diye bir seçenek yok. Baştan tanımlanmış bir nihai sonuca ulaşmak için yapılan bir akıl yürütmeden başka bir şeyle bir anlamda karşılaşmıyorsunuz. Bütün örneklerle böyle ilerleyebiliriz. Alto'dan bir örnek. Alto'nun binasının böyle olmasını sağlayan ne, hepsi alt alta tanımlanmış şeyler. Alto binayı yapmadan siz bile yapabilirsiniz. Bir Alto binası, dolayısıyla "Alto" binası yapmaktan kolay ne var, herkes yapabildi, yapılmıştır da zaten. Her Alto yapısı deyim yerindeyse pırlar, niye, Alto yapısı öyle olur. Alto'nun düşünme mantığından başka yere gidilemez de ondan."**

Diyor Sayın Tanyeli. Tanyeli'nin konuşmasının bant çözümleri otuz altı sayfa tutuyor. Bunun içinden üç beş cümleyi örnek alarak genel söyleminden farklı anlamlar çıkmasını istemem. Bu nedenle analog dönem olarak nitelendirdiği bu dönem için en ünlü mimarlardan verdiği örnekleri yineleyecek ve aktaracak değilim. Sonuç olarak "biçimleri" (bana göre üslupları, konseptleri) farklı görünse de tüm mimarların mimarlık eylemi, önceden kararlaştırdıkları bir biçimi gerçekleştirmekten ibarettir diyor, bu davranışa da "biçimin ideolojisi" ismini veriyor.

Ne yazık ki, önce, benim çağdaşım mimarların bir idolü durumuna gelmiş ve dünya ölçüsünde etkili olmuş, öncü olmuş bu mimarların yaptıklarını, yarattıklarını küçümseyen bir anlatım sezdiğimi (yanılmış olabilirim) ve hiç katılmadığımı söylemek isterim.

Günümüze kadar bütün dönemlerde mimarlık eyleminin yani yapı tasarım ve uygulama sanatının bizim zamanımızın deyişiyle bir zihni vetire (düşünsel süreç) olduğunu sayın konuşmacının bilmesini isterdim. Yani dijital dönemde "sürecin ideolojisi" deyimindeki süreç her zaman ve her mimarlık olgusunda varolmuştur. Mimari tasarım sürecinin bir özelliği beyin ile el'in birlikte çalışmasıdır. Yani mimar bina tasarımı yaparken beyinden gelen emirlerle, sosyal koşulları ve teknik olanakları göz

önüne alarak tasarımı yapar, biçimini gerçekleştirir. Yani önceden verilmiş kararlarla değil. Aynı mimarın farklı yapılarındaki benzerlikler üslup sorunudur. Bu biçimsel benzerliklerin mimarlık olgusunun tamamı olarak düşünülmemesi gerektiği kanısındayım.

Tanyeli biçimin ideolojisinin "aşınmaya" başlamasını şöyle anlatıyor: **"Ama giderek tırmanan bir biçimde biraz önce sözünü ettiğim, o, mimarın kendini bir tür yarı tanrı olarak tanımlamasını sağlayan ideoloji 1970 lerden sonra aşınıyor zaten. Giderek mimarın artık fiziksel çevrenin tekil egemeni olmadığını orkestra şefi olmadığını, sadece çevreyi var eden sayısız insandan bir tanesi olduğunu bir kere anlamaya başlıyoruz. zaten bunun içinde kendisinin küçücük rol oynayan birisi olduğunu zaten baştan farkına varıyor. Dolayısıyla mimarlıkta tanrı modeli kalkıyor."** Bunlar ve konuşmanın başka yerlerinde yinelenen çeşitli söylemlerle Tanyeli, eski mimarların kendilerini nereye koyduğuna ve mimarlığın dijital dönemlere kadar nasıl algılandığına dönük düşüncelerini dile getiriyor. Bu düşüncelere katılmam mümkün değil. Zaman zaman belki espri yapmak, ironik olmak v.b. nedenlerle böyle söylemler işitilmiş olabilir. Ama akli başında herhangi bir mimarın kendini fiziksel çevrenin tekil egemeni ya da tanrı falan gibi görmesi ciddiye alınacak bir olasılık değildir. Örneğin Tanyeli Corbusier için: **"Bu bir kent modeli, baştan ben çağdaş kentin nasıl olmasına karar verdim"** dediğini aktarıyor. Konuşmasının başka bir yerinde de **"Kentle inatlaşan mimarlar, elimde mucizevi çubuğum var ve o çubuk aracılığıyla, her şeyi bana verseler harika yapacağım ama vermiyorlar."** diyor. Kuşkusuz mimarı tasarım sürecinde, özellikle de kent planlaması çalışmalarında mimarlara düşen en önemli görevin sosyal koşulları gözetmesi gerektiğini Tanyeli herkesten fazla bilmelidir ve bilir. Ve sanırım her kent plancısı, katkısının sınırlı olacağına bilincindedir ve Tanyeli'nin dediği gibi, kent benim nesnemdir diye planlama yapmaya kalkmaz. Buna benzer abartılı saptamalar üzerine kuram geliştirilemeyeceğini düşünüyorum.

Sayın Tanyeli'nin istihza ile birkaç yerde dile getirdiği "mimarın orkestra şefliği" benzetmesine gelince: Bu benzetmenin ilk olarak Walter Gropius tarafından dile getirildiğini gene Tanyeli'nin konuşmasından öğrendim. Biz eski ve uygulamacı mimarlar bu tanıımı çok severiz ve sık kullanırız. Gerçekten yapı tasarım ve uygulaması teknolojik gelişmeye koşut olarak farklı uzmanlık alanlarına gereksinimi her gün biraz daha artırmaktadır. Bunu da orkestranın büyümesine benzetebiliriz. Konuşmasının sonraki bölümlerinde "biçimin ideolojisi" döneminin sona ermesini gerçekleştiren oluşumları dinlerken bu orkestra şefliği konusunu yeniden hatırladım. Biçimin ideolojisi dönemini sona erdiren olguları sıralarken Sayın Tanyeli, teknolojik gelişmeleri, işlevin karmaşıklaşmasını, mimarlık olayındaki aşırı niceliksel büyümeyi, popülist kültürün başatlığının kabul görmesini, v.b. anlattı. Bütün bunların mimarın önemini, katkısını azalttığını dile getirdi. Ben, özellikle de bu nedenlerle, tam tersi mimarın işinin ve öneminin arttığı, orkestra şefliğinin daha belirginleştiği kanısındayım. Örnek olarak verdiği gökdelen binasında yangın

söndürme tekniklerine varıncaya kadar gelişmiş ve kesinleşmiş mühendislik dallarını kim nasıl birleştirip genel tasarımı gerçekleştirebilir. Ya da bütün işlevi neredeyse tamamı ile saptanmış hava yolları terminal binasını mimardan başkası kim tasarımını yapıp sonuçlandırabilir. Tanyeli: "Mimarın buradaki rolü ne? Çok küçük bir rolü var sadece, bütün bu teknik donatıları derleyip toplayıp, üstünü çatıyla örten adam." diyor. İşte bu tıpkı bir orkestra şefliği gibidir ve önemlidir.

Dijital ortama geçildiğinde **"Bütün mimarlık pratiklerini yönlendiren birincil bakış açısının biçimi üretmek olmadığı bir noktaya geldiğimizi söylemeye çalışıyorum. Dolayısıyla kaba biçimsiz bir mimarlıktan mı söz ediyorum dersiniz, evet aynen öyle biçimsiz bir mimarlıktan söz ediyorum"** diyor Sayın Tanyeli. Tam tersini düşünüyorum. Dijital ortam mimarın tasarım gücünü, özelemlerini, hayallerini olağanüstü geliştirmeyi, olağanüstü biçimler yaratmasını sağlamıştır. Kuşkusuz bu biçimler öklid geometrisi ile soyutlanmış biçim adları ile tanımlanamaz. Ama dijital ortamda gerçekleştirilmiş her mimarlık ürünü, fiziksel bir varlık olarak bir biçime sahiptir. Ama asıl önemli olan bu biçimin oluşmasında nihai karar gene mimara aittir. Bilgisayar ortamı hem bu biçimsel zenginliğe olanak sağlamış, hem de yapımını kolaylaştırmıştır. Sonuç olarak dijital ortamın mimarlıkta yepyeni üslup akımları yaratacağı da kuşkusuzdur.

Bu yazımın amacı çok uzun bir konuşmanın ardından, bir değerlendirme ve eleştirme yazısı yazmak değil. Bu kısalıkta bunun olanağı da yok. Asıl amacım, konferanstan sonra, deneyimli bir mimar olarak mesleğimin misyonuna dönük varsayımların yeniden gözden geçirilmesinin gündemime gelmesidir. Yani eğer konuşmacının bütün dediklerine katılsaydım, yıllardan beri mimarların yaptıkları işler, tabii benimki de, her türlü sosyal, kültürel, teknolojik koşullardan soyutlanmış olarak, kendi biçimsel dünyamızı gerçekleştirmekten ibaret önemsiz bir çaba olduğunu kabullenecektim. Daha da kötüsü dijital ortamda bu önemsiz işi bile artık makineler yapacaktır diyecektim. Tanyeli'nin anlattığına göre zaten dünyada mimar olmak isteyenlerde önemli bir azalma vardır, konunun kültürel boyutu da böyle olup popülist kültür başat olarak egemenliğini kabul ettirmişti ve mimarlara yapacak pek bir şey yoktur.

Sanırım ve umarım Tanyeli de böyle demek istememiştir. Eğer böyle ise kesinlikle katılmamanın ötesinde, yararını da anlamakta güçlük çektiğimi vurgulamak isterim. Çünkü, kendisini dinleyen onlarca genç meslektaşına, bir kuramsal görüşü anlatırken, umutsuzluk, karamsarlık etkisi yaratmış olmasından endişe ederim.

Halbuki, bana göre: Mimarlık toplumsal boyutu büyük, teknik ve sanatsal bir uğraşı alanıdır. Tüm insanlığın mutluluğuyla ilgili olduğu için olağanüstü önemlidir. Mimarlık önce tasarım ile başlar, tasarım da sadece insanın yapabildiği düşünsel bir süreç olup, henüz hiçbir alet onun yerine geçememiştir. Bu nedenle dijital ortamda da bu görevini önemle sürdürecektir. Kuşkusuz sosyal ve teknolojik gelişim ve değişim mimarlık olgusunu da etkilemeye devam edecektir. ■

Belgin TERİM, Y. Mimar

Ar. Gör., İYTE Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Hafif Çelik Çerçeve Sistem

Hafif Çelik Çerçeve Sistem, soğukta şekil verilmiş çelik profillerden oluşan taşıyıcı bir sistemdir. Saç çelik malzemenin roll-forming (döndürerek şekillendirme) makinelerinde çekilmesi ile oluşturulan profiller (CFS cold-formed steel profiles/ soğukta şekillendirilmiş çelik profiller) yapı endüstrisine, otomotiv tren ve uçak endüstrilerinden taşınmıştır.

Soğukta şekillendirilmiş profiller ilk olarak iç mekanda kullanılan bölücü eleman sistemlerinde ve hafif olması nedeni ile çatı sistemlerinde (mertek vb.) kullanılmıştır. Daha sonraları ise bu malzeme endüstri yapıları ve rekreasyon alanlarındaki basit yapı ve üst örtü sistemlerinde özellikle Amerika'da yaygın olarak kullanılmıştır. İlk teknik çalışmalarına 1930'lu yıllarda yine Amerika'da başlanan soğukta şekillendirilmiş çelik profiller ile ilgili ilk standartların geliştirilmesi (AISI tarafından) 1946 yılına kadar sürmüştür. Malzemenin farklı yapısal özellikleri bu çalışmaların uzamasına ve yapı sektörüne de oldukça geç girmesine neden olmuştur. Dolu gövde çelik profiller yapı sektörüne 1850 endüstri devrimi sonrası girmiştir (Chrystal palace, Eiffel kulesi, İngiltere de çelik konstrüksiyon sıra evler). Çelik malzeme kullanımı özellikle dünya savaşları sonrası kaynak sıkıntısı ve hızlı üretim süreç gerekliliği nedeni ile konut yapımında yükselen bir grafik izlemiştir. II. Dünya savaşı sonrası Almanya, Japonya, İngiltere ve A.B.D. gibi ülkelerde başlayan, yapılarda çelik konstrüksiyon kullanımı artarak günümüze kadar gelmiştir. Bugün yapılarda çelik kullanım oranları İngiltere'de %54, İskandinav ülkelerinde %40, Almanya ve Fransa'da ise %30'un üzerindedir.

II. Dünya savaşı sonrası hafif çelik yapılar ile ilgili çalışmalar özellikle Japonya Almanya ve İskandinav ülkelerinde artmıştır. Fakat ilk hafif çelik uygulama denemeleri 1950'li yılların sonlarında Almanya'da yapılabilmiş (şekil 1) ve hafif çelik çerçeve sistemin bugünkü halini alması 1980'li yılları bulmuştur. Hafif çelik çerçeve sistem "Balloon Frame" adı verilen ve Amerika'da tek ev yapımında 1832'den beri kullanılan ahşap iskelet yapım sistemi ile benzerlik göstermektedir. Amerika'da endüstrileşen bu yapım sisteminde taşıyıcılar ana ve ara elemanlar olarak ayrışmamaktadır. Duvar/döşeme olarak çalışan yapım sisteminde tüm taşıyıcı eleman kesitleri (5/10 cm) aynıdır. Bu elemanlar

belirli aralıklarla tekrar edilerek ve belli noktalarda birbirlerine yatay elemanlar ve özel yapım çiviler yardımıyla bağlanarak taşıyıcı duvar ve döşemeleri oluştururlar. İskelete dıştan ahşap lambripler tutturularak, sistemin dış kaplaması oluşturulur. Hafif çelik iskelet sistem kurulma sistemi olarak ahşap sistemle aynıdır, açıklık bırakılması, çatı kurulması ve duvar kaplamaları da benzer şekilde yapılmaktadır.

Amerika'da yaygın olarak kullanılan ahşap evlerin yerini 1980'lerde hafif çelik evler almaya başlamıştır. Ahşap fiyatlarının artan taleple doğru orantılı olarak yükselmesi ve taşınma kolaylığı açısından hafif çelik malzemenin üstünlüğü (hafif çelik ahşaba göre %60 daha hafiftir) piyasanın LGSF sistemli evlere yönelmesini sağlamıştır. %100 oranda geri dönüşümü mümkün olan ve endüstrileşmiş sistemde maliyeti ahşaba göre düşük olan hafif çelik profillerin kullanımı sayesinde ahşap hızlı bir şekilde daha çok gereksinim duyulan sektörlerle kaydırılmaya başlanmıştır. Bugün Amerika'da tek ve çift katlı konutların %20 si hafif çelik çerçeve sistem ile üretilmektedir. 1992'de bu şekilde 500 konut üretilmekte iken, 1993 yılında 15000 konut üretilmiştir. 2002'de ise bu rakam 100000 konuta ulaşmıştır. Amerika'nın dışında Avusturalya ve Kanada'da hafif çelik yapı sektörü gelişmektedir. Avrupa'da ise yapı stoğunun birçok merkezde tamamlanmış olması ve konut ihtiyacının yukarıda belirtilen ülkelere göre az olması hafif çelik endüstrileşmesinin tam anlamı ile sağlanamamasına neden olmaktadır. Sektör Amerika'da en gelişmiş durumdadır.

Türkiye ise hafif çelik yapı ile 1999 yılı sonunda tanışmıştır. 17 Ağustos 1999 Adapazarı depremi sonrasında yapı stoğunun kalitesi konusunda endişeye kapılan kişi ve kurumların etkisi ile, sorun, alternatif yeni yapım teknikleri denenerek çözümlene yoluna gidilmiştir. "Depreme dayanıklı" başlığı ile piyasaya sunulan yeni yapım teknikleri arasından, günümüze artan talep ve üretim potansiyeli ile gelen tek yapım sistemi hafif çelik çerçeve sistemidir. Sistem hafifliği, kolay üretilip hızlı monte edilebilmesi, geride atık bırakmayan temiz şantiye koşulları ve betonarme ile boy ölçüşebilecek maliyet koşulları ile pazarda birçok kuruluşun dikkatini çekmiştir. 1999 depremi sonrası ilk iki yıl 100 civarında kuruluş hafif çelik sistem ile çeşitli şekillerde

45

İzmir Ulukent'te uygulanan Cordelia evinin yapı sistemi

lar yaratabilir, bu konu ile ilgili araştırma ve denetim yapılması gerekmektedir.

- Fiziksel olarak ise taşıyıcı sistem yangına karşı ve korozyona karşı, bulunduğu ortam bağlı nemine göre farklılaşan kalınlıkta galvaniz katmanı ile korunmalıdır.

Ekolojik olarak da hafif çeliğin geri dönüşümü mümkün bir malzeme olması doğa ile uyumlu bir sistem sağlamaktadır.

Hafif Çelik Sistemin Yapım Tipleri

Genel strüktür sistemini bu şekilde açıklayabileceğimiz sistem inşası dünyada üç farklı şekilde yapılmaktadır. Çubuksal (stick-built), panel ve modüler şekilde fabrikada üretilen ve bu şekilde inşa alanına getirilerek apliedilen 3 sistem birbirine farklı noktalarda üstünlük sağlamaktadır.

Çubuksal sistemde hafif çelik profiller inşa alanına getirilir. Duvarlarda kullanılacak profiller 2 katlı veya 3 katlı bir bina uygulamasında tüm kat yüksekliği kadar uzunlukta hazırlanmakta ve döşemeler katlar boyu yükselen duvar sistemine içten bağlanmaktadır. Süre olarak modüler ve panel sisteme göre daha uzun bir sürede (birkaç ay) inşa edilir, profillerin galvaniz katmanlarının zarar görme olasılığı diğer sistemlere göre fazladır, inşa sonrası zarar gören noktalar antipas boya ile tekrar boyanmalıdır.

Panel sistem Türkiye'de kullanılan yapım sistemidir ve dünyada da en yaygın kullanılan sistemdir. Bu sistemde profiller fabrikada boyutlandırılıp üretildikten sonra paneller (duvar, çatı, döşeme) haline getirilip şantiye alanına bu şekilde taşınır, ve hazırlanmış olan temel sisteminin üzerine ankre edilir. (Resim 5) Paneller hafif olması nedeni ile 1-2 işçi tarafından rahatlıkla taşınıp monte edilebilmektedir. 5-6 kişilik kalifiye bir ekip tarafından 2 katlı standart ölçülerde bir konutun taşıyıcı sistem montaj aşaması birkaç gün içerisinde tamamlanabilmektedir. Sistem kolay ve hatalara mahal vermeyecek şekilde temiz bir şantiye ortamında tamamlanmaktadır.

Modül sistem ise özellikle İngiltere menşeli birkaç büyük şirketin ürettiği hafif çelik sistem modül elemanları dünyaya pazarlaması ile yaygınlaşan bir sistemdir. Sistemin yapısal çalışma prensipleri hafif çelik çerçeve sistem ile aynı olsa da, üretilen modüllerin yangın dayanımını arttırmak için hazırlanan özel ısı yalıtım sistemi ve ek çelik bağlayıcı elemanlar sayesinde sistem 6 kata kadar yapı yapılmasına imkan vermektedir. Modül elemanların vinçler ile taşındığı sistemde üst üste konulan modüller dıştan çelik kablo veya farklı çelik gergi elemanları ile birbirlerine sabitlenerek hafif çok katlı yapı oluşumu sağlamaktadır. Sistem iş aletlerinin çalışabileceği bir alanda sadece 2-3 günde kurulabilmektedir. Fakat sistemin endüstrileştirilme gerekliliği nedeni ile genellikle modül boyutları sabittir (8*3.2 m) yani yapılar benzer özelliktedirler. Ayrıca bu modüller tekrar kullanıma uygun, yer değiştirebilecek şekilde tasarlanmaktadır.

Hafif Çelik Çerçeve Sistemin Özellikleri

- Hafif çelik sistemde kullanılan soğukta şekillendirilmiş profiller homojen, izotrop, yüksek rijitlik, yüksek duktilite özellikleri gösterir. Sürekli denetlenerek üretildiği için tüm profil kesitlerinde eleman özellikleri aynıdır.
- Yüksek dayanımı nedeni ile hafif çeliğin öz ağırlığının taşıdığı yükün, yararlı yüke oranı çok küçüktür.
- İnce cidarlı çelik strüktür, diğer yapı türlerine oranla hafif olduğu için (keza betonarme strüktürüne göre 10 kat daha hafiftir) Depremden diğer strüktürlere göre daha az etkilenir. Kötü zemin koşullarında da uygulanabilen hafif ve sağlam bir sistemdir.
- Ön üretimli çelik yapı sisteminde insan insiyatifi yok denecek kadar azdır. Profiller şartnamelere uygun saçtan bilgisayar denetiminde tasarlanıp üretilabiliyorsa ve montaj işlemi tekniğine uygun yapıyorsa yapı doğru şekillenir ve güvenlidir.
- Hızlı ve kolay montajı sağlanan sistemin yapım süresi önceden belirlenebilmektedir.
- Hava şartlarına bağlı olmaksızın her iklimde sürekli inşa edilebilen bir yapı sistemidir.
- Uygulamada herhangi bir şekilde kalıp kullanımı gerekmediği için ölöl malzeme maliyeti yoktur. Uygulaması kuru bir sistemdir, şantiye alanında atık bırakmaz.
- Ön üretim sırasında tesisat delikleri açılabilirdiği için elektrik, sıhhi ve kalorifer tesisatı işçiliğinde kırma dökme yoktur. Dolaşısıyla daha düşük işgücü ve hız söz konusudur. Servis elemanlarının yerlerinin tasarımı sonrasında değiştirilmesi zorluk arz edebilir.
- Hafif olan sistem hızlı az iş gücü ile taşınıp kurulabilir. Gerektiği şekilde tasarlanmış ise gerektiğinde sökülüp tekrar farklı bir yerde kurulabilir.
- Çoklu üretim ve prefabrikasyona uygundur, paket halinde hazırlanabilen yapı birimleri kolaylıkla saklanabilir, endüstri ürünü gibi paket halinde satılıp deniz aşırı ülkelere dahi taşınabilir.
- Yapı sistemi doğru şekilde yalıtıldığında tüm iklim şartlarına uyabilen bir yapı oluşturulmaktadır.
- Sistem elemanları zaman içinde betonarme, ahşap sistemler

Bağlantı nokta detayı

İzmir Ulukent'te hafif çelik konut uygulaması

gibi çalışan ve şekil değiştiren malzemelerden oluşmadığı için doğru şekilde yalıtıldığında nemli ortamlarda yapısal değişiklik göstermez. Böcek ve benzeri haşere oluşumuna yol açmaz.

- İnşa edileceği ortama göre galvanizleme veya antipas boyama teknikleri ile kaplanan sistem elemanlarında paslanma sorunu görülmez.
- Galvanizleme yoluyla sağlanan korozyon direnci sistemin uzun ömürlü olmasını sağlar.
- Çelik tutuşmayan bir malzemedir, fakat ısı iletkenliği oldukça yüksek olan malzemenin ısı ve yangın için yalıtım önlemleri ile korunması zorunludur.
- Hafif çelik çerçeve sistem farklı çelik elemanlar ile desteklenmez ise en çok üç kata kadar taşıyıcılığı olan bir sistemdir. Üç katın üzerinde yapı yapılamaz.
- Çelik geri dönüşümlü bir malzemedir. Doğaya zarar vermez
- Seri üretimi sağlanan malzeme betonarme ve benzeri sistemlerle maliyet açısından yarışabilmektedir, fakat sistemin belli kurallara göre şekillenmesi ve üretilen profiller ile oluşturulabilecek sistem boyutlarının belirli olması, tasarımcıyı sistem kuralları ile kısıtlamaktadır, farklı koşullarda dolu çelik kullanımı da gerektirmektedir.

Hafif Çeliğin Dünya'daki Kullanım Alanları ve Türkiye için Gelecek Kullanım Alternatifleri

Hafif çelik dünyada yapı elemanı olarak şu şekillerde kullanılmaktadır:

- Hafif çelik çerçeve modül sistem kullanılarak, çelik bağlayıcılar yardımı ile çok katlı yapı oluşturma
- Hazır hafif çelik konutları paket halinde dünyanın çeşitli yerlerine pazarlayıp kurulmalarını sağlamak
- Standart profil ebatlarına göre 3 kata kadar çeşitli mimari tasarımların mühendislik ve yapı projelendirme işlerini yapmak ve uygulamak
- Varolan farklı yapı sistemlerine (betonarme, çelik, ahşap vb.) hafif çelik çerçeve sistem ile ekler yapmak
- Restorasyon projelerinde destekleyici olarak ve iç mekan tasarımlarında hafif çelik çerçeve sistem kullanmak
- Farklı yapıların çatı sistemlerinde ve çatı katı eklemelerinde hafif olması nedeni ile hafif çelik çerçeve sistem kullanmak
- Soğukta şekillendirilmiş çelik profillerden üst örtü, küpeşte, parmaklık ve bina aksesuar tasarımı yapmak

Türkiye piyasasında ise henüz hafif çelik kuruluşların standart profil boyutlarına göre hazırladığı tek ve 2 katlı tip proje uygulamaları veya mimarlar tarafından hafif çelik sistem ile uygulanmak üzere tasarlanan 3 kata kadar yapıların projelendirilip üretilmesi yapılmaktadır. Az sayıda çatı katı ekleme uygulamasında da hafif çelik kullanılmaktadır. Gelecekte sektör geliştikçe dünyada yapılan çeşitli uygulamaların Türkiye'de de yapılacağı öngörülmektedir. □

Kaynakça:

Aksan, "Steel Residential Structures", Seminar notes 25th of October 2003, 2003
Arieff A., Burkhart B., Prefab, Layton Utah, 2002
Bauwcentrum edited by J. Van Ettinger, Modern Steel Construction in Europe, Elsevier Pub.co, Amsterdam, p. 213-218, 1963
Burstrand, H., "Light Gauge Steel Framing Leads the Way to an Increased Productivity for Residential Housing", The Swedish Institute of Steel Construction, Paper No:213, 1998
Comite Internationale du Profilage a Froid, Cold Formed Steel Sections, CIPF, 1992
Doksati, S. M., "The Use of Cold-Formed Steel Sections in the Analyses and Design of a Building", Boğaziçi University, 1999
European Convention for Constructional Steelwork, European Recommendations for the Design of Light Gauge steel Members, Pub. No. 49, ECCS, 1987
Işık, B., "Çelik Hafif Taşıyıcı Sistemlerin Konut Yapımında Kullanılması", MimariTasarım Publishing: Dünya İnşaat Jan. 2000 p. 52-56, 2000.

Işık, B., "Hafif Çelik Yapıların Geleneksel Ahşap Yapılat ile Benzerlikleri", Yapısal Çelik Semineri, Türk Yapısal Çelik Derneği, 13-14 September 2000, 2000
Ken Watson, "Steel Framed Housing", Essay, Department Housing & Works of Australia, 2003
NAHB Research Center, Alternative Framing Materials in Residential Construction: Three Case Studies, Upper Marlboro, MD, 1994
NASFA, Prescriptive Method, For Residential Cold-Formed Steel Framing, NASFA, 2000
Rhodes, J., and R.M. Lawson, Design of Structures Using Cold-Formed Steel Sections, SCI, 1992
Steel Construction Institute, Case Studies on Light Steel Framing, SCI, 2000
Adrian James Architects- www.adrianjames.com
Aksan Building Company- www.aksanworks.com
National Association of Home Builder- www.nahb.com
Tezuka Architects- www.tezuka-arch.com

"GELENEKSEL"ÜZERİNE YENİ BİR KİTAP: Geleneksel Yapılar Mekanlar

Emel Kayın, Yrd. Doç. Dr.
DEÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Kıtabın Yazarı : Ahmet Eyüce, Prof. Dr.
Ebatlar : 16x24cm
Sayfa : 116
Yayıncı : BirsenYayınevi
Ltd. Şti 2005

Tarih ve kültür alanına duyulan ilginin giderek yoğunlaştığı günümüz dünyasında, toplumsal tarih / kültürün en somut ifadesi olan kent ve mimarlık da bundan payını alıyor. Bu kapsamda yapılaşmış çevre içinde en çok ilgi gören, hatta popülerleştirilen bölümün tarihi çevreler olduğu söylenebilir. Tarihi kent dokuları medyada her geçen gün daha fazla yer buluyor ve bu çevreler üzerine söz söyleyenlerin sayısı giderek artıyor. Peki tarihi çevreleri gündelik sohbetlerinin parçası haline getiren kiteler, bu konuya ilişkin sözlüğü ne kadar biliyorlar? "Geleneksel, yerel, tarihsel, miras" gibi kavramlar giderek daha yaygın, bazan da tanımladıkları sınırların dışına taşırılarak ve çeşitli anlam kaymalarıyla kullanılırken, konuya ilişkin okumaların artırılmasının gerektiği açık. Böyle bir ortamda, kavramlar / olguların köken ve sınırlarının derinlemesine irdelendiği, sorgulandığı, farklı bakışlarla yeniden tartışıldığı çalışmalar kadar, yalnızca konunun uzmanlarının değil, farklı kesimlerin de okuyup ilişki kurabileceği çalışmaların varlığına ihtiyaç duyulduğu saptanabilir.

Birsen Yayınevi tarafından yayınlanan ve Prof.Dr. Ahmet Eyüce'nin hazırladığı "Geleneksel Yapılar ve Mekanlar" kitabı, yurtdışı belirlenen iki ucun ortasında bir konumda yer alıyor. Çalışma, hem konuya ilişkin mimarlık literatürünün bir kısmına başvurarak kuramsal alanla ilişkilenebilir, hem de herkesin izleyebileceği bir anlatım diline sahip olmayı deniyor. "Geleneksel"in içerisinde çeşitli dinamikler barındıran ve farklı bağlamlarda tartışılma potansiyeline sahip bir kavram / olgu olduğu düşünüldüğünde, bu kitabın genel yaklaşımları toparlama ve değişik coğrafyalardan seçilmiş örnekler üzerine irdelemeler yapma yoluna giden bir çizgide ilerlediği belirlenebilir.

"Geleneksel Yapılar ve Mekanlar" kitabı beş bölümden oluşuyor. Geleneksel mimarilerin bir mimarlık ürünü / nesnesi kabul edilmedikleri ve sanat tarihi, mimarlık kuramı, mimarlık tarihi çalışmalarında gerekli yeri alamadıkları yönünde bir sorun tarihi ile başlayan "Giriş" bölümünde, geleneksel mimari konusundaki çeşitli çalışma ve kavramlar tanıtılmakta. Bu kapsamda bir yörenin kendine özgü mimari biçimlenme dili anlamında "vernacular architecture", yerli mimari anlamında "indigenous architecture", Asya, Afrika, Güney Amerika geleneksel mimarileri-

ne atıfta bulunularak ve egzotik mimari anlamında "exotic architecture" kavramları üzerinde duruluyor. Geleneksel mimari, endüstrileşmemiş ya da endüstri öncesi toplumların mimarisi olarak tariflenirken, "gelenek" kavramı konusunda da Paul-Alan Johnson'un "The Theory of Architecture" kitabındaki "Gelenek bilginin gerçekler, inançlar, deyişler, kurallar ve adetler biçiminde nesilden nesile aktarılmasıdır." biçimindeki tanıma başvuruluyor. Geleneksel mimari hakkında başvuru Paul Oliver'in "Shelter and Society" kitabından ise "Geleneksel mimarlık ve geleneksel yapı diye birşey yoktur; sadece gelenekleri kendinde toplayan ve dışı yansıtan yapılar, mimariler vardır." tanımlaması karşımıza geliyor. Kitabın "Araştırma Yaklaşımları" başlıklı ikinci bölümünde, yazarının mimari mekan ve mekânın sınırları-sınırlayıcıları konularındaki seçimleri ifade ediliyor. "Geleneksel Mimarilerde Mekan Düzenleme ve Yapı Biçimlendirme Süreçleri" başlıklı üçüncü bölümde, geleneksel mimarilerde yerleşme ve yapı biçimlenme özellikleri ile mekan düzenleme-oluşturma ilkelerinin nesilden nesile aktarılan, evrilerek gelişen gelenekler aracılığıyla olduğuna değinilerek, Türkiye, Malezya, Suudi Arabistan'dan örnekler veriliyor. Aynı geniş örneklem yapısı varlığını "Geleneksel Mimarilerde Değişimler" başlıklı dördüncü bölümde de sürdürüyor. Kitap, geleneksel mimarlığın, doğal yöresel koşullarla ilişkisi kadar, o yörede yaşayan kültürlerle ilişkisinin sorgulandığı "Geleneksel Mimarilerin Oluşum Süreçlerinde Belirleyiciler ve Etkileyiciler" başlıklı bölümle sonlanıyor.

"Geleneksel Yapılar ve Mekanlar" kitabı oldukça geniş olan bir konunun farklı boyutlarına değinmek isterken, yüz on beş sayfanın sınırlayıcılığı içerisinde genelleyici bir tutum izlemek durumunda kalıyor. Ancak "geleneksel" kavram/olgusunun gelecekte de yeni tartışmalar vadettiği, bu farklı değinmeler aracılığıyla bir kez daha ortaya çıkıyor. ■

Kaynaklar

A. Eyüce, Geleneksel Yapılar ve Mekanlar, Birsen Yayınevi, İstanbul, 2005.